

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Edita Valiūnienė

Švietimo kokybės vadybos magistrantūros studentė

TELEVIZIJOS VAIDMUO UGDYMO(SI) PROCESO KOKYBEI

Magistro darbas

Mokslinis vadovas(ė)

Doc. Dr. D. Malinauskienė

Šiauliai, 2011

Darbas originalus..... Edita Valiūnienė

(studento parašas)

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	6
I. TEORINIAI TELEVIZIJOS VAIDMENS UGDYMO(SI) PROCESO KOKYBEI ASPEKTAI.....	8
1.1. Ugdymo kokybės samprata.....	9
1.2. Televizijos apibrėžtis, kilmė, raida ir reikšmingumas asmenybei.....	14
1.3. Televizijos ugdomasis vaidmuo.....	22
1.4. Vaikų psichopedagoginiai raidos ir pažintinių procesų ypatumai.....	26
II. TELEVIZIJOS VAIDMENS MOKYMO(SI) PROCESO KOKYBEI EMPIRINIS TYRIMAS.....	31
2.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristikos	31
2.2. Mokinių nuomonė apie televizijos vaidmenį ugdymosi proceso kokybei analizė	33
2.3. Mokytojų požiūris į televizijos vaidmenį ugdymo procesui.....	41
IŠVADOS	54
REKOMENDACIJOS	56
LITERATŪRA	57
PRIEDAI	60

SANTRAUKA

TELEVIZIJOS VAIDMUO UGDYMO(SI) PROCESO KOKYBEI

Magistro baigiamasis darbas

Tyrimo aktualumas. Viena iš pagrindinių žiniasklaidos rūšių – televizija, o jautriausia jos dalis – bręstanti asmenybė – labiausiai priklauso nuo televizijos įtakos. Vis dažniau kalbama apie televiziją, kaip apie vieną iš pagrindinių ugdymo vaidmenų. Todėl darbu siekiama įvertinti, kaip televizija tiesiogiai ir netiesiogiai prisideda prie visuomenės nuomonės apie ugdymo kokybės formavimą bei kokią įtaką ji turi ugdymo(si) kokybei.

Tyrimo objektu pasirinktas televizijos vaidmuo ugdymo(si) proceso kokybei.

Tyrimo tikslas - teoriškai ir empiriškai ištirti televizijos vaidmenį ugdymo(si) proceso kokybei.

Tyrimo metodika. Pasirinkta empirinio tyrimo rūšis – kiekybinis tyrimas (Bitinas, 2006), jis atliktas instituciniu lygmeniu, naudoti kiekybiniai metodai:

- mokytojų ir mokinių anketavimas;
- kiekybinė duomenų analizė.

Tyrimo instrumentas – mokytojų ir mokinių anketa.

Tyrimo imtis. Tiriamieji – 100 mokytojų ir 200 mokinių iš pasirinktų mokyklų ir gimnazijų.

Darbo rezultatai:

- išsiaiškinta, kad remiantis edukologų, psichologų, sociologų teorinėmis išvalgomis, ugdymas(-is) yra suvokiamas kaip sudėtinga, tikimybiniais dėsningumams paklūstanti sistema;
- išanalizuoti mokytojų ir mokinių požiūriai apie televizijos vaidmenį bei jo pritaikymą ugdymo(si) procese.

Darbo struktūra. Pirmoje darbo dalyje išanalizuotas televizijos vaidmens ugdymo(si) kokybei teoriniai aspektai bei identifikuoti ugdymo kokybę įtakojantys veiksniai. Pastebėta, jog televizija - svarbi ugdymo(si) proceso dalyvė, veikianti jame kaip viena iš ugdytojų ir neretai kaip viena iš pagrindinių, vis dažniau pakeičianti tradicinius ugdytojus. Antroji dalis skirta empiriniam tyrimui, kuriuo siekiama išsiaiškinti pedagogų ir mokinių požiūrį į televizijos daromą poveikį ugdymo(si) kokybei. Atlikus empirinį tyrimą nustatyta, kad atskiros respondentų grupės skirtingai suvokia televizijos vaidmenį ugdymui(si).

SUMMARY

THE AFFECT OF TELEVISION ON QUALITY OF EDUCATIONAL PROCESS

The Master Thesis

Relevancy of the research. Television is one of the major types of mass media. An individual who is becoming mature is the most sensitive part of mass media and maturation highly depends on the influence of television. Nowadays people more often talk about television as being one of the major educational roles. That is why by writing this Master thesis, it was aspired to evaluate how television directly and indirectly contributes to society's opinion about the formation of education's quality. What is more, it was also aspired to evaluate what influence television has on the quality of education.

The object of the research is the affect of television on the quality of educational process.

The aim of the research is to examine theoretically and empirically the affect of television on the quality of educational process.

The methodology of the research. Quantitative analysis (a type of empirical analysis) was chosen (Bitinas, 2006) for the research. This analysis was carried out on institutional level. Moreover, certain quantitative methods were used: Pedagogues' and students' questionnaires; Quantitative data analysis.

The instrument of the research is questionnaires made for pedagogues and for students.

The scope of the research is 100 pedagogues and 200 students from chosen schools and gymnasiums.

The results are the following:

- According to theoretical providences of educationalists, psychologists and sociologists, education is apprehensible as a complex system that submits stochastic consistent patterns;
- Pedagogues' and students' opinions about the affect of television and its confirmation to educational process.

The structure of the research. Theoretical aspects of the affect of television for educational quality and factors that have influence on educational quality were identified in the first part of this work. It was noticed that television is an essential participant of educational process. It works there as an educator and very often even as one of the main educators that changes traditional educators more often. The second part of this work was designed for empirical analysis in order to investigate pedagogues' and students' opinions about television's influence on educational quality. When empirical analysis has been done, it was found out that different groups of respondents conceive the affect of television on education differently.

ĮVADAS

XXI amžiaus jaunimas nebeįsivaizduoja savo gyvenimo, ateities, mokslo ir darbo be informacinių technologijų. Atsiranda vis naujesni reikalavimai išsilavinimui ir pasiruošimas dirbti naujoje skaitmeninėje visuomenėje. Vadinasi, svarbiu uždaviniu tampa naujų žinių bei įgūdžių užtikrinimas. Dabartinėje informacijos (žinių) visuomenėje žiniasklaida atlieka labai svarbų vaidmenį – ji ne tik informuoja, bet ir formuoja pačią visuomenę.

Ugdymo kokybė – sudedamoji švietimo kokybės dalis, laiduojama švietimo įstaigos lygmeniu. Jos matavimo rodikliai - sudedamoji švietimo sistemos kokybės rodiklių dalis. Ugdymo kokybės vertinimas - daugialypis ir nenutrūkstamas procesas, reikalaujantis asmeninio bei profesinio švietimo paslaugų teikėjų tobulėjimo. Ugdymo kokybei įtaką turi ir televizija, kuri suvokiama kaip visuomenės socialinis institutas, skleidžiantis socialinę informaciją gyventojams. Kaip teigia R. Matkevičienė (2008), televizijos dalyvavimas šiandiniame gyvenime akivaizdus ir nekvestionuojamas. Pastaraisiais metais ji tapo bene aktyviausia komunikacijos veikėja.

Temos aktualumas ir problematika. Viena iš pagrindinių žiniasklaidos rūšių – televizija, o jautriausia jos dalis – bręstanti asmenybė – labiausiai priklauso nuo televizijos įtakos. Tačiau paaugliai nesugeba atskirti televizijos teigiamų ir neigiamų savybių, todėl pagrindinė televizijos ugdymo užduotis – kritinio mąstymo kūrimas, jog technologijos netaptų turinčios neigiamą poveikį laisvalaikiui, o priešingai, kad jas naudojant, tiek mokymo(si) procesas, tiek laisvalaikis būtų produktyvesnis. Vis dažniau kalbama apie televiziją, kaip apie vieną iš pagrindinių ugdymo proceso įvairinimo būdų. Televizijos poveikio asmenybei tyrinėtojai (A. Banduros socialinio mokymosi teorija, 1977; R. Uzniešs tyrimas, 2000-2002), dažniausiai pabrėžia jos neigiamas puses. Anot R. Uzniešs (2000), „televizija formuoja žmogaus žiaurumo apraiškas, turi stiprią įtaką bręstančiai asmenybei, negatyviai keisdama santykį su pačiu savimi ir pasauliu“ (Uzniešs, 2000, p. 32). Mokslininkai akcentuoja televizijos tiesioginį ir netiesioginį nuomonės formavimą, subjektyvų, vienpusišką įvykių ir reiškinių vertinimo brūkumą: televizija propaguojamo smurtą, žiaurumą, seksualinę prievartą, moralinių vertybių iškreipimą, atotrūkį nuo realybės. Tokiu būdu ribojama asmens objektyvios nuomonės formavimosi galimybė. Lietuvos jaunuolių pasitikėjimas televizija ir negebėjimas pasirinkti reikiamą informaciją, ją kritiškai vertinti, interpretuoti leidžia kelti klausimą, ar ugdytinis yra mokomas analizuoti, kritiškai vertinti televiziją. Todėl vertinga išsiaiškinti, kaip pačių ugdytojų ir mokinių yra suvokiamas televizijos vaidmuo ugdymo kokybei. Darbu siekiama įvertinti, kaip televizija tiesiogiai ir netiesiogiai prisideda prie visuomenės nuomonės apie ugdymo

kokybės formavimą bei kokią įtaką ji turi ugdymo(si) kokybei. Problema - kaip ugdytojai geba remtis televizija, kaip socialine partnere, ir valdyti televizijos poveikį ugdymo(si) kokybei.

Tyrimo objektu pasirinktas televizijos vaidmuo ugdymo(si) proceso kokybei.

Darbo iškelta hipotezė – tikėtina, jog televizijos vaidmuo ugdymo(si) kokybei ne tik teigiamas, bet labiau neigiamas.

Darbo tikslas - teoriškai ir empiriškai ištirti televizijos vaidmenį ugdymo(si) proceso kokybei.

Šiam darbo tikslui įgyvendinti keliami šie **uždaviniai**:

1. aptarti ugdymo(si) kokybės ir televizijos raidą, kaip vienos iš pagrindinių žiniasklaidos rūšių sampratą, reikšmingumą;
2. identifikuoti ugdymo(si) kokybę įtakojančius veiksnius;
3. atlikti empirinį tyrimą (mokinių ir mokytojų anketines apklausas) ir ištirti, kaip atskiros respondentų grupės (mokiniai ir mokytojai) suvokia televizijos vaidmenį ugdymui(si) įvairiais aspektais;
4. pateikti pasiūlymus pedagogams, kurie televizijos dėka pagerintų ugdymo(si) kokybę.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė. Ja siekta atskleisti edukologų, psichologų, sociologų, vadybininkų požiūrį į ugdymo kokybės veiksnius, siūlomus televizijos poveikio būdus.
2. Dokumentų turinio analizė padėjo nustatyti švietimo kuriamą ugdymo kokybės vaizdinį, išsiaiškinti švietimo įstatymuose, nuostatose, programose teikiamą televizijos, kaip svarbų ugdymo vaidmens, suvokimą.
3. Anketinė apklausa. Pedagogų ir mokinių apklausa siekta empiriškai pagrįsti teorines darbo prielaidas.
4. Tyrimo duomenų statistinė analizė.

Metodologinės nuostatos. Tyrimas atliktas vadovaujantis trianguliacijos principu, tarpusavyje derinant kokybinius ir kiekybinius metodus (Merkys, 1999; Šaparnis, 2000; Kardelis, 2002). Tyrimas remiasi šiomis metodologinėmis nuostatomis:

- istorine-aprašomąja. Buvo analizuoti Lietuvos Respublikos dokumentai, reglamentuojantys ugdymą ir televiziją;
- lyginamąja. Lyginamas televizijos vaidmuo ugdymo(si) kokybei pedagoginėje, psichologinėje, sociologinėje literatūroje;
- sisteminė analizė, t.y., visuma metodologinių priemonių, naudojamų sprendimams televizijos poveikio ugdymo(si) kokybei parengti ir pagrįsti.

Tyrimo metodologinis naujumas ir praktinis reikšmingumas. Televizijos poveikis augančiai asmenybei per mažai analizuotas, todėl reikalauja gilesnės analizės. Literatūroje išskiriama nemažai įtakos asmenybės formavimuisi turinčių veiksnių. Tuo tarpu televizijos vaidmuo ugdymo(si) kokybei apžvelgiamas edukologų (Lietuvos pedagogikos klasikų S. Šalkausko (1991), V. Šerno (2001), J. Laužiko (1993); V. Vaicekauskienės (2007) akimis), psichologų (G. Imbrasienės (2004); L. Laurinčiukienės (2004); V. Aramavičiūtės (1998)), sociologų (M. Teresevičienės (1998); P. Gudyno (2008); R. Cibulsko (1997)), vadybininkų (J.H. Boyett ir J.T. Boyett (1999); Barczyk (1999)) teorinėmis išvalgomis. Šių mokslininkų nuomone, ugdymas suvokiamas holistiškai, kaip daugybės tarpusavyje susijusių išorinių ir vidinių veiksnių visuma. Toks požiūris leidžia televiziją suvokti kaip vieną iš išorinių ugdymo kokybei įtakos turinčių veiksnių. Darbo praktinis reikšmingumas siejamas su empirinio tyrimo rezultatų taikymu formuojant visuomenės nuomonę apie ugdymo kokybę bei tuo pačiu prisidedant prie šios kokybės gerinimo. Siekta išsiaiškinti, kokia yra reali situacija dabartinėse Lietuvos mokyklose. Kiek televizijos laidos yra tikslingai naudojamos ugdymo(si) proceso įvairinimui ir jo kokybei gerinti. Svarbu buvo numatyti, kuria linkme reikia eiti, kad tinkamos jauno žmogaus lavinimui novatoriškos technologijos jam būtų naudingos ir patrauklios.

Darbo struktūra. Pirmoje darbo dalyje išanalizuotas televizijos vaidmuo ugdymo(si) kokybei teoriniai aspektai, kuriuose apibūdinama televizija ir jos poveikis ugdymo kokybei Lietuvoje. Antroji dalis skirta empiriniam tyrimui, kuriuo siekiama išsiaiškinti pedagogų ir mokinių požiūrį į televizijos daromą poveikį ugdymo(si) proceso kokybei.

Darbą sudaro: santrauka, įvadas, teorinė ir praktinė dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai.

I. TEORINIAI TELEVIZIJOS VAIDMENS UGDYMO(SI) PROCESO KOKYBEI ASPEKTAI

Dabartinis XXI amžiaus jaunimas nebeįsivaizduoja savo gyvenimo, ateities, mokslo ir darbo be informacinių technologijų. Atsiranda vis naujesni reikalavimai išsilavinimui ir pasiruošimas dirbti naujoje visuomenėje. Vadinasi, svarbiu uždaviniu tampa naujų žinių bei įgūdžių užtikrinimas, kuris glaudžiai siejamas su žiniasklaidos technologijų formavimusi, t.y. televizija. Todėl optimaliausia būtų jau mokykloje ugdyti mokinius į teisingą televizijos naudojimą: pasitelkiant bei išnaudojant televizijos ir informacinių technologijų galimybes, mokinius lavinti teisingai pasirinkti reikiamą informaciją. Pagrindinė ugdymo užduotis – televizijos kritinio mąstymo kūrimas, jog ji netaptų turinčia neigiamą poveikį laisvalaikiui, o priešingai, kad ją naudojant, tiek mokymosi procesas, tiek laisvalaikis būtų produktyvesnis.

1.1. Ugdymo kokybės samprata

Atsižvelgiant į tradicinį požiūrį, ugdymas apima mokymą, lavinimą ir auklėjimą. Panašiai jis apibrėžiamas Lietuvos pedagogikos klasikų. S. Šalkauskas (1991) ugdymą nusako kaip „globojamąjį, lavinamąjį ir auklėjamąjį veikimą, kuriuo suaugusi karta stengiasi su prigimtinių, kultūrinių ir religinių visuomenės vertybių pagalba paruošti gyvenimo tikslams jaunąją kartą“ (Šalkauskas, 1991, p. 268). Remiantis V. Šerno (2001) nuomone, ugdymo samprata gana plati, įvairiapusė, prieštaringa bei problemiška pažinimo sritis. Tuo tarpu J. Laužikas (1993) teigia, jog ugdymas - „socialinės kultūros veiksmas, kuriame susitinka praeities kultūros lobynas, dabarties asmens ir žmonijos gyvenimas ir ateities perspektyvos“ (Laužikas, 1993, p. 216).

Remiantis edukologų, psichologų, sociologų teorinėmis išvalgomis, galima apibendrinti, kad ugdymas(-is) yra suvokiama kaip sudėtinga, tikimybiniais dėsningumams paklūstanti sistema. Šitaip suvokiant ugdymą, visuotinai pripažįstama nemaža aplinkos įtaka žmogui. Be kitų socialinės tikrovės veiksnių, akcentuojamas reikšmingas žiniasklaidos indėlis į ugdymo(si) procesą. Jos užimamą poziciją tarp kitų ugdytojų verta aptarti išsamiau. G. Imbrasienės (2001) teigimu, „šalia didžiausią įtaką vaikui turinčių socializacijos veiksnių, nulemiančių vertybių pereinamumą ir kaitą – šeimos, mokyklos, visuomenės ir religijos, nė kiek ne mažesnę įtaką, tik gal net efektyvesnę, daro žiniasklaida“ (Imbrasienė, 2001, p. 6). Jos nuomone, žiniasklaida vis aktyviau perima šeimos ir mokyklos, kaip ugdytojų, vaidmenį. L. Laurinčiukienės (2004) nuomone, žiniasklaida: „puikiai

sugeba užimti tuščias jaunosios kartos ugdymo nišas: ten, kur šeima ir mokykla nepadaro savo gerųjų darbų, atskuba žiniasklaida“ (Laurinčiukienė, 2004, p. 62).

V. Aramavičiūtė (1998) ugdymo sampratą nagrinėja platesniame kontekste, t.y.: Lietuvos, užsienio ir Rytų pagrindu. Minėtoji autorė siekia neapsiriboti viena ugdymo apibrėžtimi, todėl būtina susidaryti visuotinesnę ugdymo sampratą, taip atkreipiant daugiau dėmesio į individualų, socialinį, kultūrinį bei dvasinį ugdymą.

V. Šerno (2001) manymu, ugdymas apima švietimą: mokymą, lavinimą, auklėjimą ir formavimą iš išorės (mikro ir makro aplinka), ir iš vidaus („aš“). Jo nuomone, ugdyti reiškia rengti gyvenimui, padėti adaptuotis grupėse, šeimoje, gyvenime ar profesinėje veikloje. Be to, ugdymas turi tikslą – veikiamąjį objektą – subjektą ugdyti arba visuomenę ir ugdomojo veiksmo subjektą – pedagogą, tėvus, draugus, ne ugdymo institucijas.

Vadinasi, atsižvelgiant į šiuos teiginius, galima sakyti, kad minėti mokslininkai ugdymo kokybės sampratą suvokia kaip darnią skirtingų kartų sąveiką bendram labui, tai yra iškeltam ugdymo tikslui, ugdomos asmenybės vaizdiniui priartinti, tai pasiekama tik ugdant harmoningą, dvasiškai turtingą asmenybę.

Be to itin aktualu šią sampratą apžvelgti ir vadybos teoretikų J.H. Boyett ir J.T. Boyett akimis, nes jų nuomone, kokybė – tai: „specifikacijų atitikimas; santykinis ydų nebuvimas; vartotojo reikalavimų tenkinimas. Kokybės lygis yra vartotojo pasitenkinimo gaminio parametrais ir ypatybėmis lygis“ (Barczyk, 1999, p. 20). Vadinasi, kalbant apie ugdymo(si) procesą, pastarasis apibrėžimas tik sąlyginai tiktų, nes tokią ugdymo(si) proceso specifiką lemia daug veiksmų, šiuo atveju būtų sunku sutarti, kas yra „vartotojas“.

Tuo tarpu P. Gudynas (2005) *ugdymo* sąvoką apibūdina kaip procesą, kurio metu švietimo įstaigose ir formaliai ar neformaliai asmenims pateikiamos žinios bei taip formuojami gebėjimai. Todėl ugdymas realizuojamas per šiuos praktinius uždavinius, t.y.: vertybinių orientacijų kūrimą, komunikacinių gebėjimų lavinimą, kultūrinės informacijos įsavinimą bei ugdoma socialinė kompetencija. Tačiau šių ugdymo uždavinių įgyvendinimas neįmanomas be efektyviai sukurtos švietimo sistemos. Švietimo sistemą sudaro: mokymo institucijų bei įstaigų tinklas, administruojamas valdžios ir savivaldos, jų aprūpinamas materialiniais ir dvasiniais resursais ir grindžiamas jurisdikcija. Tačiau įvairių valstybių švietimo sistemose skiriasi moksleivių mokymo(si) pradžios amžius, drausmės palaikymas ir pedagogikos filosofija. Todėl mokymo įstaigų aprūpinimas priklauso nuo valstybės ekonominio pajėgumo (Karvelis; Stulpinas; Juodaitytė; Prėskienis, 2008).

K. Pukelis (2008) apibrėžia kokybės sampratą, kaip nuolat judantį, dėl to nuolat ir kintantį „taikinį“. 2005 m. gruodžio mėn. vyko pedagogų profesinės raidos centro organizuotas seminaras-

pasitarimas - „Metodinės veiklos priedermė – švietimo kokybė“. P. Gudynas pastebėjo, kad „ugdymo kokybė yra ugdymo tikslų pasiekimo laipsnis“. Pasak pranešėjo, apie nuolatinę kokybės gerinimą kalbama dėl ugdymo tikslų pasikeitimo (Gudynas, 2008, p. 2).

R. Cibulskas (1997) teigia, kad ugdymas yra tiriamoji tikrovė: vykstanti bendromis pastangomis ugdytojų ir ugdytinių veikla. Žmonijos raidą lemia švietimo pokyčiai ir modeliai. Išskiriami 3 ugdymo ir švietimo modeliai (pavaizduota 1 pav.).

1 pav. **Ugdymo ir švietimo modeliai**

Šaltinis: R. Cibulskas (1997). *Švietimo vadyba: mokslas ir praktinė veikla*.

Ugdymo modeliui yra būdinga, jog ugdymo centre atsiduria mokytojas, tuo tarpu ugdytinių vaidmuo tampa pasyviu. Pedagoginio proceso technologija: rašomoji lenta, natūralios ir dirbtinės, statistinės vaizdinės priemonės. Vėliau pamokose pasitelkiama televizijos pagalba, kaip mokinių ugdymo(si) priemonė. Vyrauja autokratiniai santykiai.

Švietimo realijos modelis – informacinis, kuomet ugdymo centre – mokinys. Ugdytinio vaidmuo tampa aktyvus, siekiama demokratinių santykių. Ugdymo technologija – ne tik televizorius, bet ir asmeninis kompiuteris ir internetas.

Pasaulio tautos siekia eiti prie *žinių visumos sąveikos modelio*, kur ugdymo centre – grupė. Ugdytinio vaidmuo – adaptuotis prie mokymosi gyvenimo sąlygų. Toliau siekiama demokratinių santykių bei didesnės ugdytinio iniciatyvos visur.

Ugdymo modeliams realizuoti būtina pasirinkti ugdymo metodus. Žymėtina, kad ugdymas yra dvipusis procesas, o ugdymo metodai apima tarpusavyje susijusią mokytojo ir mokinių veiklą. Galima būtų sakyti, kad ugdymo metodai – tai tarpusavyje susiję mokytojo ir mokinių veiklos būdai,

kurie padeda mokiniams įgyti žinių, mokėjimų bei įgūdžių, jie yra lavinami bei auklėjami (Teresevičienė, 1998). Pačią metodo sąvoką lemia S. Šalkausko (1991) įvestas ir visuotinai įteisintas ugdymo terminas, kad kalbėdami apie ugdymo metodus, mąstome apie mokymo – mokymosi, auklėjimo – auklėjimosi (saviauklos) metodus, dar kitaip pasakius apie ugdymosi, tai yra savikūros metodus. Ugdymo metodai turi atitikti siekiamus ugdymo tikslus bei uždavinius, ugdymo turinio pobūdį – tad labai svarbus yra tikslingas jų pasirinkimas (Kalibatas, 2002).

Žvelgiant į kokybės sampratą, bendrais bruožais paaiškėja, kad ji siejama su trūkumų neturėjimu, pranašumu arba naudingumu. Tuo tarpu socialinėje sferoje, kokybė apibrėžiama, kaip gana subjektyvi sąvoka, t.y.: tai visuma produkto savybių, apsprendžiančių to produkto tinkamumą tenkinti tam tikrus vartotojų poreikius konkrečiose gaminio vartojimo sąlygose, sutinkamai su jo paskirtimi. Verslo praktikoje kokybė dažnai suprantama žymiai siauresne prasme - kaip produkto savybių rodiklių atitikimas standartų, kitų norminių dokumentų bei prekybinio kontrakto sąlygų.

Tuo tarpu R. Burškaitienė ir M. Vilkonienė (2009) pateikia 2 kokybės sąvokos reikšmes: vadybinę ir konstruktyvią. Anot jų, vadybinė kokybė suvokiama kaip produkto ar paslaugos savybių atitiktis kliento poreikiams. Konstruktyvioji kokybės reikšmė – tai kokybė produktas ar paslauga be defektų ar nuokrypių. Pastaraisiais metais mokslinėje literatūroje aptinkama įžvalgų, kad bendroji kokybės reikšmė transformuojasi į socialinės ir humanitarinės sistemos kokybės reikšmę.

S. Neifachas (2007) formuoja naują kokybės sampratą, kuria remiantis yra teigiama, jog gyvenimo kokybė, visuomenės kokybė ir ekonomikos kokybė jungiasi į bendrą sąveikaujančią sistemą, kurios bendras komponentas yra žmogaus gyvenimo kokybė. Būtent dėl šių priežasčių sistemos vystymosi pagrindu tampa - ugdymo kokybė (Neifachas, 2007).

Pastebėta, kad ugdymo kokybės samprata nuolatos kinta. Pasak V. Ališausko (2002), vis nauji iššūkiai švietimui, švietimo politikos akcentai, naujos mokyklos bendruomenės nuostatos, atnaujinama kokybės samprata yra nulemti pasaulinių procesų, šalies raidos, visos aplinkos kaitos (Ališauskas, 2002). Be to, autorius, sutikdamas su vadybos teoretikais, pripažįsta, kad konkretus kokybės turinys yra susitarimas.

M. Barkauskaitė ir R. Bruzgelevičienė (2002) nurodo sutartinę ugdymo kokybės reikšmę ir pabrėžia, kad viename iš tikslesnių kokybės apibrėžimų: „ugdymo kokybė – sutartinės vertės požymių visuma, rodanti, koku laipsniu, būdais bei priemonėmis švietimo įstaiga pasiekia savo paskirčiai būdingų nacionalinės švietimo sistemos ugdymo tikslų, tenkina ugdytinių poreikius, padeda pasiekti moksleiviams asmenybės brandos, geba valdyti procesus ir sąlygas“ (Barkauskaitė; Bruzgelevičienė, 2002, p. 12). Autorės, apibūdindamos ugdymo kokybę, akcentuoja tai, kas turėtų sudaryti „sutartinę vertę“: nacionalinių ugdymo pasiekimų tikslų, ugdytinių poreikių tenkinimo, asmenybės išugdytos brandos laipsnis.

Grįžtant prie ugdymo sampratos reformuojamoje mokykloje, galima išskirti ir Ž. Jackūno (2006) pastebėjimą, jog ugdymą visų pirma sudaro visapusiškas, integralus, visuminis asmenybės puoselėjimas, pagrįstas visuminiu kultūros kontekstu, kaip asmenybės ugdymo terpe (Jackūnas, 2006).

Tuo tarpu V. Vaicekauskienė (2007), analizuodama kokybę kaip vieną iš bendrųjų švietimo vertinimo kriterijų, pateikia T. Morrison mintį, kad „kokybės ir kokybės plėtotės supratimas tuo pat metu gali atitikti kelias strategijas“ (Vaicekauskienė, 2007, p. 68). Vadinasi, tai priklauso nuo išeities taško, arba atsakymo į klausimą „apie kieno kokybę kalbama?“, siūlomas pasirenkamasis požiūris į kokybę. N. Ambrasaitės, P. Jucevičienės, D. Kizienės ir kt. (1996) nuomone, užsienio šalyse, kurios siekia išmatuoti savąją ugdymo kokybę, taikomi įvairūs kriterijai. Tačiau itin skiriasi požiūriai į tai, kas mokymo sistemoje yra svarbiausia bei, kokie yra ją apibūdinantys parametrai. Tampa neaiškūs ugdymo kokybės vertinimo kriterijai: pagal ką nustatoma mokymo kokybė, kaip išmokstamos svarbiausios dėstomos disciplinos, ar pagal tai, kiek žmonių, baigusių mokyklas, gavo darbo. Gali būti naudojami ir kiti ugdymo kokybės aspektai, kaip gebėjimas savarankiškai ir kritiškai protauti, priimti sprendimus, išvalgumas, atskirų disciplinų mokymo lygis. Vadinasi, mokymo kokybė gali būti suprantama ir vertinama dviem aspektais, t.y.: kiekybiniu ir kokybiniu.

Kaip ir kitose šalyse, taip ir Lietuvoje vis dar nėra aukštojo mokslo bei studijų kokybę nusakančios vieningos ir patikimos rodiklių sistemos. Nors ugdymo rodiklių duomenis renka ir skelbia įvairios žinybos (Statistikos departamentas, Švietimo ir mokslo ministerijos Informacijos ir prognozavimo centras), tačiau duomenų rinkimo, apdorojimo, valdymo sistema yra nesutvarkyta. Todėl žinybų pateikti duomenys skiriasi: skelbiami duomenys, gauti naudojant savas rinkimo metodikas ir nepateikiant išsamesnių komentarų bei konteksto, ne tik apsunkina jų supratimą, bet ir atitolina nuo realaus ir objektyvaus mokymo būklės pažinimo proceso (Arbatauskas, 1996).

Ugdymo kokybės įsivertinimas mokyklose - sistemingas veiklos ir rezultatų naudingumo tyrimas, padedantis nustatyti, kaip pasiekiami mokyklos strateginio plano, metinės veiklos programos tikslai ir kokius tikslus mokykla gali kelti į ateitį (Kalvaitis, 2007). Kokybės įsivertinimas yra prasmingas, jei įsivertinimo naudą supranta mokyklos vadovas, jame dalyvauja mokyklos bendruomenė, o įsivertinimo rezultatai naudojami vadybiniais sprendimams priimti, pedagogų kvalifikacijai tobulinti, jų kompetencijoms plėtoti, ugdymo proceso aprūpinimui gerinti.

Teresevičienė M. (1998) nurodo, kad poreikis vertinti ugdymo programų kokybę. Pastebima, jog mokymosi visą gyvenimą idėjų kontekste ryškus nuolatinis studijų kokybės siekinys. Lietuvos švietimo sistemai integruojantis į pasaulinę švietimo erdvę, vienas iš prioritetinių uždavinių yra studijų kokybės vertinimo tobulinimas bei studijų kokybės užtikrinimas. Kokybė švietime yra esminė vertybė, tačiau nuolat kintanti, o pasekmė – kintantis studijų programos kokybės vertinimas.

Anot C. Spiel (2002) studijų programų kokybės vertinimo kaitą lemia besikeičiančios studijų programų vertinimo strategijos. Studijų programos vertinimas atsirado dėl poreikio įrodyti ir pagrįsti programos vertingumą, veiksmingumą ir rezultatyvumą bei studijų tikslų tikslingumą, aiškumą ir pasiekiamumą įrodyti programos tobulinimo būtinumą (Spiel, 2002). Studijų programų kokybę, nagrinėjama kaip sutartinių požymių visuma, rodanti, koku būdu yra tenkinami nacionaliniuose dokumentuose nustatyti reikalavimai, regioniniai, nacionaliniai ir europiniai tikslai, ugdytinių, darbdavių ir visuomenės poreikiai, atsižvelgiant į kintančias inovacijas, technologijas, ypatingą dėmesį skiriant būsimojo specialisto rengimui (Jackūnas, 1993).

Vadinasi, kokybės mokslas ugdymo kokybę traktuoja kaip proceso ar veiklos kokybės ir rezultato kokybės vienovę (Burškaitienė; Vilkonienė, 2009). Abstrakčią ugdymo kokybės sampratą pateikia L. Jovaiša (1993, 54), anot jo: „<...> tai esminis procesų, daiktų ir reiškinių apibrėžtumas, apibūdinantis jų visybinių skirtumą nuo kitų objektų, žymintis daiktų esmę". Tuo tarpu S. Neifachas (2007) ugdymo kokybę apibūdina, kaip sąlyginę sąvoką, kurios prasmė neatsiejama su tam tikrais visuomenės (pedagogų, vaikų, tėvų, švietimo vadybininkų, vietos valdžios atstovų, vyriausybės, aukštojo mokslo įstaigų ir pan.) ar konkretaus žmogaus poreikiais, reikalavimais bei lūkesčiais. Be to, šis mokslininkas siūlo ugdymo kokybę apibrėžti kaip: ugdymo proceso ir rezultato savybių lemiančių ugdymo orientaciją į socialinių tikslų realizavimą, asmenybės išsimokslinimą, socialinių psichinių ir fizinių savybių raišką, visumą (Neifachas, 2007).

Ugdymo kokybė dažnai suprantama, kaip ugdymo tikslų pasiekimų laipsnis. P. Gudynas (2005) išskiria 3 pagrindinius Lietuvos vidurinio ugdymo kokybės aspektus, t.y.:

1. švietimo institucijų darbingumas: bendrųjų reikalavimų, planų, ir susitarimų vykdymas, vidinis kokybės užtikrinimas;
2. atsižvelgimas į vartotojų poreikius: mokinių, tėvų, darbdavių, aukštųjų mokyklų;
3. atsižvelgimas į besikeičiančios visuomenės poreikius: lygios galimybės, bazinis raštingumas, bendrosios kompetencijos, gyvenimo demokratijos sąlygomis gebėjimai.

Ugdymo kokybei svarbūs ne tik akademiniai mokinių mokymosi pasiekimai: mokykla atsakinga už dviejų rūšių mokinių mokymosi pasiekimus:

- akademinį žinių, gebėjimų ir nuostatų įgijimą;
- socializaciją, kuri labai priklauso nuo mokinio gyvenimo mokykloje patirčių.

Mokyklos klimatas – svarbus ugdymo kokybės veiksnys. Kaip ugdymo kokybę matuoti ir įvertinti? Tai galima daryti įvairiai, tačiau dažniausiai pasitelkiamos trys matavimo kategorijos:

1. Atitikimas ekspertų nustatytiems kokybės standartams (pvz. švietimo standartams)
2. Atitikimas susitarimu nustatytiems kriterijams (pvz. sutartys, susitarimai).

3. Individo poreikių tenkinimas, t.y. atsižvelgimas į konkrečias kiekvieno vaiko reikmes.

Ugdymo kūrimo pagalba kiekvienam jaunuoliui suteikiama galimybė tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi. Komunikaciniai gebėjimai reikalingi padėti įsisavinti žinių būdingą informacinę kultūrą: užtikrinant gimtosios ir užsienio kalbų mokėjimą, informacinį raštingumą. Šiuolaikinės socialinės kompetencijos dėka lavinami gebėjimai savarankiškai kurti savo gyvenimą.

Apibendrinant, galima sakyti, kad išanalizuoti ugdymui skirta mokslinė literatūra ir apžvelgtas mokslininkų požiūris į ugdymą ir ugdymo kokybę. Remiantis minėtų autorių teorine ir praktine patirtimi, ugdymas suvokiamas kaip atviras procesas, siejamas su socialinių, kultūrinių, politinių, visuomeninių pokyčių erdvėmis: sąveikaujančios tarpusavyje ir veikiančios viena kitą dalys. Vadinasi, galima teigti, jog ugdymo kokybė iš esmės suvokiama kaip daugybės veiksnių sąlygojamas rezultatas. Savo ruožtu, tai lemia tikslios ugdymo kokybės sampratos nebuvimą, jos suvokimą iš skirtingų pozicijų, priklausomybę nuo konteksto ir aplinkos kismo. Todėl visus požiūrius vienija tiesioginė apibrėžtis, kad kokybė – tai visuomet susitarimas dėl vertės. Tuo tarpu ugdymo kokybė gali būti siejama su žiniasklaidos (televizijos) daroma įtaka. Žiniasklaida - svarbi ugdymo proceso dalyvė, veikianti jame kaip viena iš ugdytojų ir neretai kaip viena iš pagrindinių, vis dažniau pakeičianti tradicinius ugdytojus

1.2. Televizijos apibrėžtis, kilmė, raida ir reikšmingumas

Remiantis R. Uzniečės (2009) nuomone, žiniasklaidą ji apibūdina kaip vieną iš socialinių institucijų. Socialinė institucija čia suprantama kaip vertybių, normų, idealų sistema, žmonių veiklos ir elgesio pavyzdžių bei kitų visuomenės kultūrinio proceso elementų visuma, tiesiogiai ir netiesiogiai dalyvaujanti vaikų ugdymo(si) procese (Uzniečė, 2009).

Prieš pradėdant analizuoti žiniasklaidos vaidmenį ugdymo kokybei ir poveikį asmenybei, reikia išdėmiau pažvelgti į patį žiniasklaidos reiškinį. Suvokus, kaip ji funkcionuoja visuomenėje, kokiais principais remiasi, kokią ją mato visuomenė, galima kalbėti apie jos reikšmingumo laipsnį. Todėl aktualu išsiaiškinti vienos iš žiniasklaidos rūšių sampratą.

Žodis *televizija* kilęs iš anglų ir lotynų k. *television* (*tele* - atstumas + *visio* – regėjimas). Žvelgiant į televizijos apibrėžimą, paaiškėja, tai – judamų ar nejudamų objektų atvaizdų perdavimas per atstumą laidinio ar radijo ryšio priemonėmis. Išskiriamos pagrindinės televizijos vaizdo perdavimo grandys (žr. 2 pav.).

2 pav. **Televizijos vaizdo perdavimo grandys**

Televizija moksle ir technikoje yra taikoma įvairiems tyrimams, pramonėje – gamybos procesams stebėti. Ypač plačiai televizija naudojama kultūros reikalams: jos programos iš vieno televizijos centro perduodamos radijo bangomis daugybei abonentų, turinčių specialius imtuvus – televizorius.

A. Nugaraitė (2005) televiziją apibūdina kaip visuomenės informavimo priemonę, kuri sugeba informaciją perteikti labai plačiam žmonių ratui. Todėl visuotinai sutinkama, kad televizija atlieka tokias funkcijas kaip: informavimą, aiškinimą, auklėjimą, kultūrinės bei pramogines funkcijas (Griškutė; Pečeliūnaitė, 2007). Šių funkcijų platesnis ištyrimas ypač reikšmingas šio tyrimo kontekste.

Televizijos kilmė ir raida. Televizija yra viena iš žiniasklaidos perteikimo rūšių. Žmogaus turimas realybės supratimas iš dalies yra laikomas žiniasklaidos perduotu ir jam pateiktu realybės vaizdu. Vadovaujantis šiuo požiūriu, įvykiai, kurių viešumai neperteikė televizija – vadinami neįvykusiais. Todėl svarbu apžvelgti mokslinėje literatūroje pateiktas televizijos sąvokas, kurios pateikiamos taip:

- televizija apibūdinama kaip viešosios komunikacijos technologijų forma;
- televizija – visuomenės informavimo priemonė (Lietuvių kalbos institutas, 2008);
- televizija – tai moderni informacijos technologija. Tai priemonių ir būdų sistema informacijai kaupti bei perduoti vartotojui. Šis apibrėžimas interpretuojamas dviprasmiškai: galima kalbėti apie techninius informacijos pateikimo aspektus, ir apie intelektualiuosius aspektus.

Televizija priskiriama audiovizualinei žiniasklaidos rūšiai. Iš visų žiniasklaidos priemonių labiausiai išskiriama televizija. Ji priskiriama akustinės informacijos rūšiai: gali ekrane keisti

įvairius siužetus, veiksmo vietą, personažo skaičių, naudojant specialius efektus. Televizijos poveikis asmenybei domina įvairių sričių specialistus: edukologus, psichologus, sociologus, politikus, kritikus ir daugelio kitų mokslo sričių atstovų. Neabejojama, kad televizija išsiskverbusi į visuomenę: ji turi galią pateikti dažnai pasikartojančius ir visa apimančius pranešimus, kas yra labai unikalumu. Televizijos žiūrėjimas yra siejamas su laisvalaikio praleidimu suaugusiems ir vaikams. Kitaip tariant, ji tampa vienu iš svarbiausių socializacijos veiksnių. Tačiau didėjant televizijos įtakai mažėja mokyklos, šeimos, bendruomenės, bažnyčios, įtaka asmenybės socializacijai.

Didžioji dalis visų televizijos poveikio asmenybei teorijų nagrinėja poveikį vaikams bei paaugliams. Argumentuotina, jog vaikai, suaugusiųjų atžvilgiu, yra įtaigesni šiai žiniasklaidos rūšiai: jie neturi stabilios vertinimo sistemos ir sunkiai atskiria demonstruojamą fantazijų pasaulį nuo realybės.

Tačiau kompiuterių bei interneto amžiuje televizija tampa interaktyvia. Palydovinė ir kabelinė televizijos, kompiuteriniai tinklai – tai nauji perdavimo būdai, todėl realu, jog tradicinei žiniasklaidai sukuriama vis didesnė konkurencija.

Televizijos atsiradimo periodas yra vadinamas „mechanine televizijos epocha“, tuo tarpu laikotarpis po antrojo pasaulinio karo yra laikomas galutiniu JAV televizijos atgimimu. Aktualu pateikti pagrindinius televizijos raidos etapus (Kutinauskas, 1978):

1. V. Zvorykinas (rusų kilmės amerikietis) 1923 metais išrado ikonoskopo kamerą ir kineskopo vamzdį, kurie naudojami televizoriuje.
2. J. Bairdas (škotas) 1926 metais pademonstravo elektromechaninę televizijos sistemą. Bell Labs perduoda televizijos pagalba kino filmą.
3. P.T. Farnsworthas (21 metų amerikiečių inžinierius) 1927 metais sukūrė pirmąją visiškai elektroninę televizijos sistemą.
4. 1929 metais Londone buvo atidaryta pirmoji televizijos studija.
5. Po kelių metų (1931 metais), elektroninės televizijos transliacijos pradėtos Los Andžele ir Maskvoje.
6. 1937 metais BBC televizija pradėjo reguliariai transliuoti televizijos programas.
7. Įmonė „Du Mont“ 1938 metais pradėjo prekiauti pirmuoju buitiniu elektroniniu televizoriumi.
8. 1950 metais prasidėjo spalvotos televizijos transliacijos era.
9. Lietuvoje televizija buvo pradėta transliuoti 1957 metais, o 1975 metais pradėtos spalvotos televizijos transliacijos.

Be to, lapkričio 21 d. minima Tarptautinė televizijos diena, kuri pradėta švęsti nuo 1997 metų, Generalinės asamblėjos sprendimu.

Televizijos reikšmingumas asmenybei. Neabejotina, kad televizija yra svarbus jaunos asmenybės ugdymo veiksnys, kuris įtakoja supratimą apie jį supantį pasaulį, požiūrį į įvairius reiškinius, elgesio normas bei vertybių sistemą. Todėl magistriniame darbe svarbu apžvelgti televizijos daromą įtaką asmenybei, ypač paauglystės laikotarpiu, kai televizijos poveikis vaikui, Lietuvos jaunuolių pasitikėjimas televizija yra labai didelis, o gebėjimas suvokti joje pateiktą informaciją – labai žemo lygio. Tokiomis sąlygomis televizijos poveikio galimybės gerokai išauga.

Anot I. Dagtės (2007) pagrindinė televizijos funkcija turėtų būti informacijos pateikimas visuomenei, tačiau analizuojant mokslinius leidinius, pastebėtas platesnis televizijos funkcijų išdėstymas. Televizijos funkcijas galima išskaidyti smulkiau (žr. 3 pav.).

3 pav. **Televizijos funkcijos pagal I. Dagtę (2007)**

Manoma, kad televizija be šių funkcijų, yra įvardijama dar viena – ganėtinai svarbi funkcija - visuomenės nuomonės formavimo. Vadinasi, šių funkcijų dėka galima palaikyti realaus pasaulio suvokimo vaizdą, pramogauti, mobilizuotis, palaikyti kultūrinį tęstinumą.

P. Burakas (2003) akcentuoja, kad televizija suteikia žmogui galimybę atsipalaiduoti, smagiai praleisti laiką, sumažinti socialinę įtampą. Tačiau jis išvelgia naują bendravimo rūšį – sąveiką, o tai yra vienpusė, nedialoginė sąveika, kurios vienoje pusėje vartotojas, o kitoje – partneris (žinių vedėjas, popžvaigždė ir kt.). Vartotojas tokiose situacijose gali „laisvai kaitalioti savo nedialoginio partnerio charakteristikas <...> susikurti sau parankų partnerį“ (Burakas, 2003, 7). Taip ištrinama riba tarp tikrovės ir tariamos realybės. Žmogus įpranta ieškoti patarimo, guostis, pramogauti kartu su įsivaizduojamu partneriu, o televizija kuria palankią terpę šiai naujai sąveikai stiprėti. Pasak P. Burako (2003, 12), vienas iš gudresnių žiniasklaidos sukurtų būdų vartotojui pritraukti - jos suteikta galimybė stebėti kitą. Šiam naujam reiškiniui sukurtas Sinoptikono terminas, kuris pasiūlytas vartoti T. Mathieseno: „sinoptikonas sugundo žmones stebėti, ir todėl esantieji Sinoptikono centre be jokio prievartos valdo – veda.“

L. Laurinčiukienė (2004) šiuose santykiuose išvelgia ne tik suaugusiems televizijos daromą įtaką, bet ir mokiniams, nes televizija, net ir pasyviai perduodama informaciją apie įvykius, pramogas, ugdo sensacijų bei pramogų laukiantį, trokštantį žmogų, formuoja jo gyvenimo nuostatas bei elgesio modelį“.

Suprantama, kad kiekvienas televizijos vartotojas yra unikali asmenybė, kurių elgesį ir suvokimą formuoja keletas veiksnių, t.y.: fiziologiniai, sensomotoriniai, kognityviniai bei sociokultūriniai veiksniai (žr. 4 paveiksle).

4 pav. Veiksniai, darantys įtaką televizijos vartotojų elgsenai

Fiziologiniai veiksniai. Juos sudaro žmogaus reakcija į įvairius aplinkos dirgiklius/ stimulus: darbo patogumas, jautrumas aplinkos pasikeitimams. Pavyzdžiui, žiūrint televiziją, greičiausia tokio veiksnio įtaka – kenkia sveikatai - vargsta akys. Televizija užverčia vaikus didžiuoju informacijos srautu, todėl neatsitiktinai medikai tiek daug dėmesio skiria regos sutrikimams, aiškinasi jų priežastis.

Kognityviniai veiksniai. Siejami su žmogaus mąstymu: gebėjimu suvokti aplinką, sureaguoti bei veikti (atsirinkti informaciją). Šie veiksniai (stebėjimas, mąstymas ir reakcija) yra sąmoningi vartotojo veiksniai. Pavyzdžiui, televizijos ekrane matomas objektas vaikui sukelia asociacijas - jis nusprendžia, kad to objekto pateikiama informacija jam svarbi ir jis ją žiūri. Todėl šiandien televizija tampa vienu iš vaiko ugdymo veiksnių greta kitų veiksnių – mokyklos ir šeimos, kurie suformuoja ir įtvirtina kultūrinės bei socialinės vertybes.

Sensomotoriniai veiksniai sudaro žmogaus reagavimas į pateikiamą informaciją per 5 pojūčius: regėjimą, klausą, lytėjimą, uosnę, ragavimą. Šie veiksniai yra pati pirmiausia, nesąmoninga žmogaus reakcija į tai, ką jis pamato arba išgirsta. Remiantis žmogaus psichologija, pastebėta, kad asmuo būtinai atkreips dėmesį į bet kurį objektą, kuris išprovokuos skaitytoją: ar objektas bus labai

spalvingas, bus naudojamas garso signalas atkreipti dėmesį ir panašiai. Sensomotoriniai pojūčiai yra svarbūs rasti sąsajai tarp informacijos ir jo veiksmų (kaip jis elgiasi). Informacija pateikiama objektyviai, netendencingai, tačiau nuolat kartojami tie patys žodžiai ar mintys, vaizdai veda į norimą tikslą, todėl iš anksto žinomas viso informacijos bloko kryptingumas.

Sociokultūriniai veiksniai - didžiulės informacijos įtaka, kurią žmogus gauna bendraudamas su kitais individualiais, kasdieninėje aplinkoje, per radiją ir televiziją. Kultūriniai veiksniai yra siejami su ta aplinka, kurioje žmogus gyvena, su tais žmonėmis, su kuriais jis bendrauja, su ta visuomene, kurioje jis gyvena.

Kadangi kiekvienas žmogus yra išskirtinis, logiška, kad jis turi skirtingus interesus ir patyrimą. Todėl komunikacijos ir kognityvinės psichologijos pasekėjai itin vertina televiziją, nes ji skatina bei provokuoja rinktis. To pasekmė - skatinama atsakomybė ir individualūs patyrimai.

Ryšėja tendencija, kad televizijos vaidmuo kinta, nes piliečiai tampa priklausomi nuo visuomenės informavimo priemonių (Balčytienė, 2001). Vadinasi, televizija tikslingai augina sau palankią auditoriją.

Tuo tarpu A. Balčytienė (2001, p. 19) išvelgia pavojų informacijos ir pramogų junginyje, nes jos manymu, tokios naujos informacijos sklaidos formos „verčia susimąstyti, kaipgi tai keičia mus – informacijos vartotojus: ar mes tapsime tik malonumų besivaikančiais? Ar nuolat reikalausime pramogos? Ar tesieksime to malonaus, bet paviršutiniško sąlyčio su aplinkiniu pasauliu? Ar būsime pasyvūs informacijos vartotojai (ta pačia tikriausia prasme)?“

Tokią situaciją, pasak A. Griškutės ir V. Pečeliūnaitės (2007, p. 25), sąlygoja Lietuvos žiniasklaidos pasiūla: „ji siūlo daug, bet didžioji dalis jos teikiamos informacijos neturi vertės.“ Tai autorės sieja su lietuviškos žiniasklaidos vienpusiškumu, jos orientacija tik į tą visuomenės dalį, kuriai rūpi paviršutiniški dalykai, pramogos.

Vertinant kokybės kriterijų pirmenybę teikiama technologijos teikiamiems malonumams bei galimybe naudotis technologiją saviems tikslams pasiekti. Todėl vis dažniau mokslininkų pasirenkamos diskusijų temos, kurias galima nusakyti trimis komponentais - vartotojas, jo tikslas bei informacija. Šioje kombinacijoje svarbu įvertinti žmogiškuosius informacijos suvokimo aspektus (vartotojas), patenkinti poreikius (pasiekti tikslą) ir gauti informacijos. Todėl siekiant tyrinėti televiziją - reikia įvertinti pačias įvairiausias pamokas iš:

- psichologijos: sužinoti apie vartotojų, o ypač vaikų, savybes;
- sociologijos: kokius poreikius tenkina ne tik vartotojai, bet ir vaikai;
- komunikacijos.

Televizija transliuoja ne tik įvairių laidų, rodo filmus, informuoja žmoniją apie svarbiausius Lietuvos ir pasaulio įvykius, bet ji garantuoja demokratiją šalyje bei taip užtikrina visuomenės socialinius ir kultūrinius poreikius. Magistriniame darbe išskiriami šie televizijos veiksniai, turintys reikšmę asmenybės ugdymui:

1. Televizijos svarba akivaizdi įvairiems tikslams, t.y., informavimui, mokymui(si), pramogoms, bendravimui.

2. Šiandienos televizijos žinias galima stebėti ne vien tik siekdami gauti informacijos. Nemažiau naudinga prie televizoriaus leisti laisvalaikį. Televizoriaus ekrane nuolat kintantys vaizdai, efektingai sukurtos programų vaizdai, įspūdingi muzikiniai intarpai kuria nuotaiką, kuri yra laikina, maloni ir neįpareigojanti.

3. Itin didelę reikšmę turi televizijos nauda valstybei. Nuo pat jos atsiradimo televizija buvo laikoma svarbia valstybės valdžios kontrolės institucija. Šią savo funkciją ji gali atlikti tik jei yra nepriklausoma. Šalia valstybės institucijų kontrolės televizija turi ir kitas svarbias funkcijas: objektyvios informacijos pateikimas, politinės komunikacijos tarp piliečių ir valstybės užtikrinimas, politinė piliečių socializacija.

4. Kuo toliau, tuo daugiau informaciją skleidžiančiuose kūrinuose atrandama, vaizdinė informacija: televizijos laidose atsiranda daugiau šalutinių efektų. Šitokiu būdu ne tik sustiprinamas įspūdis, bet ir sukuriamas estetiškesnis vaizdas. Nesunku pastebėti, kad daugėja ne tik spalvų ir specialiųjų efektų, bet kuriamas ir žaismingumo, malonumo, lengvumo įspūdis.

Iš šių teiginių galima spręsti, kad televizijos veikla yra kryptinga, jos poveikio būdai nėra atsitiktiniai, apie savo vartotoją ji žino kur kas daugiau nei vartotojas apie ją. Televizijos poveikio jaunai asmenybei tyrinėtojų yra išskiriami įvairūs lygmenys, besiremiantys žiniomis apie žmogaus psichologiją, fiziologiją, socialinius poreikius ir kt.

Televizijos sukuriama reikšmę jaučia kiekvienas informacijos vartotojas, tačiau būtina siekti, jog visuomenė viešosios informacijos srityje nebūtų tik bejėgiška vartotoja, t. y.: gintų savo vaikus nuo dvasinio bei dorovinio žalojimo, gintų pati save bei savo civilizacijos tapatumą ir tęstinumą nuo vertybinio išsigimimo.

Televizijos teisinis reguliavimas. Televizijos socialinis vaidmuo ir atsakomybė neatskiriama nuo ekonominių bei teisinių sąlygų, kurios nustato informacijos sklaidos galimybių kiekybines ir kokybines ribas. Ekonominės ir teisinės sąlygos sudaro galimybes rinktis tam tikras organizacines struktūras, kaip veiklos procesą, siekiant įgyvendinti žinių sklaidos idėjas.

H. J. Altschull (1984) apžvelgdamas televizijos kaip žiniasklaidos vaidmenį visuomenei, suformulavo 7 žurnalistikos dėsnius, iš kurių antras skelbia, kad „visuomenės informavimo priemonės

turinys visada atspindi interesus tų, kurie ją finansuoja“ (Altschull, 1984, p. 298). Todėl būtina išskirti 3 pagrindinius televizijos verslo finansavimo šaltinius, kurie yra:

- a) savininkai;
- b) pirkėjai/ prenumeratoriai;
- c) reklamos užsakovai.

Lietuvoje populiariausia televizijos organizacijos nuosavybės forma – uždaroji akcinė bendrovė (UAB), valdoma nedidelio kiekio fizinių ir/ar juridinių asmenų, daugybės smulkių akcininkų valdomos akcinės bendrovės yra dalininkės, tik kai kuriose užsienio kapitalo atstovų valdomose uždarosiose akcinėse bendrovėse (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, 2008).

Remiantis Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos (16 straipsniu) įtvirtina, kad kiekvienas vaikas turi būti apsaugotas nuo savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą, neteisėto kėsimosi į jo garbę ir reputaciją. Be to Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (53 straipsnio 4 dalies) normos draudžia skelbti įtariamo nusikaltimo padarymu, kaltinamo, teisiamo ar nuteisto už nusikaltimą vaiko asmenybę identifikuojančius duomenis (1996).

Jungtinių Tautų nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairės (Rijado gairės) (1990) teigia, kad televizija turėtų suvokti savo svarbų visuomeninį vaidmenį ir jausti atsakomybę, kurią ji daro dėl jaunimo piktnaudžiavimo narkotikais ir alkoholiu. Pateikdama nuoseklią ir santūrią informaciją, ji turėtų naudoti savo poveikio galią piktnaudžiavimo narkotikais prevencijai.

Televizija, anot Europos žmogaus teisių konvencijos (10 straipsnis 2 dalis), numato, kad teisė skleisti informaciją nėra absoliuti bei yra galimos ribos, t. y.: būtina užtikrinti nacionalinį saugumą, teritorijos vientisumą, visuomenės saugumą, užkirsti kelią nusikaltimams, apsaugoti sveikatą, moralę, kitų asmenų teises ir laisves, teisminės valdžios nešališkumą ir autoritetą (2007).

Didelį dėmesį televizijos teisiniam reguliavimui skiria ir Lietuvos Respublika. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (1992) 22 straipsnio 1 dalis numato, kad žmogaus privatus gyvenimas yra neliečiamas. Pagal Konstitucijos 25 straipsnį, „Visuomenės informavimo įstatymo“ (4 straipsnis) nustato žmogaus teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Bet žvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalį, kurioje numatyta, jog laisvė reikšti įsitikinimus, gauti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Todėl šis visuomenės informavimo įstatymas įpareigoja žurnalistus savo veikloje vadovautis:

- Konstitucija ir įstatymais;
- Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis;
- pagarbos žmogui principais;

- laikytis žurnalistų profesinės etikos normų.

Be to įstatymas numato, kad naudojimasis informacijos laisve gali būti siejamas reikalavimų, sąlygų, apribojimų arba bausmių: juos nustato įstatymai, kurie būtini apsaugoti nuo konfidencialios informacijos atskleidimo, apsaugoti žmonių privatų gyvenimą, teises.

Žvelgiant į televizijos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą (2005, p. 4), paaiškėja, jog: „žurnalistas ir leidėjas negali pažeisti žmogaus teisių ir orumo. [...] Nedera skelbti nusikaltimų aukų vardų, ypač kai kalbama apie seksualinę agresiją. [...] Žurnalistas ir leidėjas neturėtų piktnaudžiauti katastrofų, avarijų ar smurto vaizdais, kurie gali žėisti ten rodomų žmonių artimųjų jausmus bei skaitytojų ir žiūrovų jautrumą“. Vadinasi, nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatos aiškiai nurodo ir apibrėžia informaciją, kuri yra kenksminga vaikų vystymuisi bei nustato jos naudojimo kriterijus. Teisinė bazė reglamentuojanti vaikų teisių ir teisėtų interesų apsaugą visuomenės informavimo procesuose yra aiški ir pakankamai nuosekli, tačiau šioje srityje teorija labai stipriai skiriasi.

Televizija labai sparčiai ir agresyviai braunasi į žmonių gyvenimą, ir ne tik darbo aplinkoje, valstybėje ir pasaulyje, bet ir kasdienėje šeimos buityje. Kasdieniai reportažai, informaciniai pranešimai, publicistinės laidos, kitos visuomenės informavimo priemonės, iliustruoja minėtų teisės normų realizavimą, įgyvendinimą praktikoje. Šis procesas įgauna svarbią ekonominę, politinę visuomeninę reikšmę, vis plačiau sąlygodamas perėjimą iš industrinės į informacijos visuomenę, tapdamas neatsiejama demokratijos mechanizmo funkcionavimo dalimi.

Dabartinėje visuomenėje, kuomet žinios ir informacija įgyja realią valdžią ne tik politiniams procesams, bet ir atskirų žmonių vertybių skalės formavimui(si) televizija, iš taip vadinamos ketvirtosios vietos valdžios hierarchijoje, vis labiau pretenduoja į pirmąją.

1.3. Televizijos ugdomasis vaidmuo

Televizijos paplitimas bei jos naudojimas didelis iššūkis mokykloms. Prieš keletą dešimtmečių mokyklų funkcijos ir pareigos buvo ne tik mokyti, bet ir išugdyti išsilavinusią, kūrybingą jaunąją kartą, tačiau šiandien situacija mokyklose šiek tiek kinta ir sudėtingėja. Šalia iškeltų tikslų bei uždavinių, mokyklos turi surasti ir pasiūlyti būdus, kaip pasirinkti ir teisingai atrinkti mokymui(si) tinkamą informaciją, kaip teisingai ugdyti vaikus ir paauglius, kad jie nesugertų visos informacijos, kurią gauna iš aplinkos ypač per televiziją.

Amerikietis mokslininkas B. Gunter (1994), žiniasklaidos ugdymą aiškina kaip: pedagoginį žiniasklaidos panaudojimą, kuomet siekiama skatinti ir vystyti kritinį mąstymą, naudojant įvairias žiniasklaidos rūšis. Šiuo atveju televizija tampa svarbia žmogaus socializacijos dalimi, nes

informacija tampa ir kaip pramogų, ir kaip švietimo šaltinis. Televizijos objektas tampa ugdymo tikslu, t. y.: mokymusi panaudojant televiziją.

A. Hargreaves (1999) teigia, kad jau daugelį metų perteikiant informaciją arba mokant, mokytojai bei dėstytojai naudojo popierinius dokumentus: knygas, vadovėlius, spaudą. Tačiau vis dažniau naudojama šiuolaikinio mokymosi pagalbinė priemonė – garsinė, vaizdinė ir skaitmeninė medžiaga - televizija. Ji leidžia lengviau, greičiau bei paprasčiau perteikti faktus ir informaciją. Pamokose pradėta naudotis televizijos elementais klasėje. Skaitmeninės medžiagos naudojimas mokykloje sutapatinama su pramogų vieta, nes pamokų metu rodomi filmai, kurie turėtų skatinti mokinių norą mokytis, įvardinant tai kaip apdovanojimą už gerą ir produktyvų darbą pamokų metu.

Tuo tarpu R. Sakadolskis (2005, p. 45), daug dėmesio skyrė žiniasklaidos skaidrumo temai, susipažinęs su kitų šalių žiniasklaidos pateikimo būdais, principais, pastebi, kad užsienio žiniasklaida stengiasi elgtis sąžiningai, vadovaudamasi nuostata, kad „visuomenės pasitikėjimas yra brangiausias žurnalisto turtas, o skaidrumas yra būtinoji jo dalis.“ Be to, lygindamas užsienio ir Lietuvos patirtį, jis mato kitokią kryptį – televizijos žiūrovas tebėra traktuojamas kaip vartotojas, pirkėjas. Tačiau toks komercinis požiūris, autoriaus manymu, yra laikinas. Ilgainiui jį turėtų pakeisti kitoks žiniasklaidos modelis – žiūrovą, klausytoją traktuojantis kaip pilietį. Bulvarinė informacija, Sakadolskio teigimu, naujajame modelyje turėtų užimti labai mažai vietos, nes „bulvarinė televizija naudojasi ne verslo reikmėmis, o bendram reikalui sukurtu įstatymu ir visuomenės pasitikėjimu.“ (2005, p. 5).

D. Hopkinso, M. Ainscovo ir M. Westo M. (1998) nuomone, didelis ir dažnas televizijos naudojimas gali sukelti, o ir dažnai sukelia vaikų sumažėjusius pasiekimus mokykloje ar net hiperaktyvumą. Televizijos kenksmingą poveikį galima sumažinti, visų pirma, ugdant vaikus, paauglius, visų antra, formuojant teigiamą požiūrį į televiziją, padedant atsirinkti reikalingą informaciją, ir vystant televizijos švietimą. Tai turėtų būti tiek tėvų, tiek mokytojų užduotis.

Akivaizdu, kad televizijos švietimas apima gebėjimą naudotis, analizuoti, įvertinti ir pateikti televizijos produktus. V. C. Strasburger (1995) nuomone, televizijos pranešimais stengiamasi formuoti asmens supratimą apie pasaulį: kiekvienas individualus asmuo interpretuoja žiniasklaidos pranešimus unikalčiai. Televizija yra galingas įrankis, galintis sukelti ekonomines pasekmes.

Žmonių, dirbusių ir dirbančių televizijoje, ne vienerius metus tyrusių jos raidą pasaulyje ir Lietuvoje, pozicija žiniasklaidos atžvilgiu gana nepalanki. Be neretai jų minimo ir nuodugniai ištyrinėto lietuviškos žiniasklaidos komercialėjimo, polinkio į korupciją reiškinių (Juozapavičius, 2005, 2007; Makaraitytė, 2007; Maldeikienė, 2007; Nugaraitė, 2005; Račas, 2007; Sakadolskis, 2005, 2007; Širvinskas, 2007), kalbama apie televizijos nebaudžiamumą, savųjų galių pervertinimą,

žurnalistikos etikos principų nepaisymą, objektyvumo stoka, šališkumą, diktatūrą visuomenės atžvilgiu.

B. Gunter (1994) teigia, jog televizijos pagalba išsilavinęs žmogus sugeba apriboti žiniasklaidos naudojimą ir teigiamai bei teisingai pasirinkti žiniasklaidos priemones ir jų naudojimą, sugeba pasirinkti kūrybingumą ir mąstymą skatinančias alternatyvias žiniasklaidos priemones, kurios jam leidžia vystyti kritinį mąstymą ir žiūrėjimo įgūdžius, suprasti politines, socialines, ekonomines, ir emocines prasmes visose žiniasklaidos rūšyse.

Pastebėta, kad televizija savotiškai skubina vaiko brandą, neleisdama jam skirtu laiku susipažinti su gyvenimo įvairove. R. Uznieņs (2004) teigimu, televizija vaikui informaciją apie bendraamžių ir suaugusiųjų gyvenimą pateikia greičiau ir anksčiau, nei atsiranda galimybė jį patirti asmeniškai. Mokslininkė tarptautinėje konferencijoje „Žiniasklaida ir asmenybės raida: nepilnamečių apsauga ir žmogaus orumas“ (2003) pateikė tyrimo, atlikto 2000-2002 m., rezultatus. Vienas iš tyrimo tikslų buvo nustatyti žiniasklaidos darbuotojų nuomonę apie teigiamą ir neigiamą televizijos poveikį vaikams. Tarp neigiamą įtaką darančių veiksnių respondentai išskyrė: nevaikišką reklamą ir animacinius filmus, smurto propagavimą, be to, vaikams mažiau laiko lieka žaidimams ir kitai veiklai, bendravimui su šeimos nariais, pripažino ir neadekvatų realaus gyvenimo suvokimą, žalą vaiko sveikatai (Uznieņs, 2004).

Žymėtina, kad žiaurumo ir prievartos apraiškos televizijos rodomose laidose, kino filmuose, net animaciniuose filmukuose kelia vis didesnę visuomenės susirūpinimą. Apie šią problemą vis dažniau kalbama konferencijose („Žiniasklaida ir asmenybės raida: nepilnamečių apsauga ir žmogaus orumas“ ir „Vaikų istorijos ir likimas – pelningiausias ir garantuotas žiniasklaidos uždarbis?“, 2003), keliama ji ir vaikų raidą tyrinėjančių mokslininkų, ir tėvų. Kalbant apie televizijos poveikį, minėtinas jos antisocialinis efektas. Ne paslaptis, kad dažnai ji tampa tarsi vaiko aukle, tėvams nerandant laiko vaiko auklėjimui. Valandų valandos, vaiko leidžiamos prie televizoriaus ekrano, silpnina tiesioginės komunikacijos poreikį. Kaip teigiama viename iš tėvams skirtų tinklalapių, bet koks bendravimo tęstinumas nuolat ardomas, jį pakeičia pasitenkinimas programa (Televizorius: draugas ar baubas, 2005). Televizijos nevaržomai propaguojamas smurtas, siaubas, pranešimai, susiję su seksualiniu požiūriu ar stereotipais, alkoholio, narkotikų vartojimas ir rūkymas formuoja iškreiptą vaizdą apie supantį pasaulį (Uznieņs, 2004). Tiesioginę sąsają tarp televizijos rodomo žiaurumo ir destruktivaus jaunimo elgesio išvelgia J. Šalkauskas (2008). Pasak jo, didėja jaunimo agresyvumas, plinta alkoholizmas ir narkomanija, o žiniasklaida, ypač televizija, su šiomis blogybėmis ne tik nekovoja, o „jas net skatina, nuolat rodydama smurtą, seksą ir vartotojišką prabangų gyvenimo būdą, partneriškumą propaguojančius filmus.“ (Šalkauskas, 2008,

p. 8). Tai savo ruožtu iškreipia jaunuolio vertybines nuostatas šeimos, demokratiškos valstybės, žmogaus laisvės ir atsakomybės atžvilgiu.

G. Leškevičienė (2006), vadovaujant R. Tidikiui, 2006 metais apklausė kelis šimtus Vilniaus ir Alytaus rajono moksleivių, siekdama nustatyti į lietuviško televizijos eterį patekusios smurtinės informacijos poveikį auditorijai. Tyrimu nustatyta, kad mokinių požiūris į televizijos demonstruojamą smurtą labiau teigiamas negu neigiamas. Vaikams imponuoja stiprūs, ginkluoti, pasižymintys žiaurumu televizijos herojai (Leškevičienė, 2006). Be to, anot tyrėjos, prie televizijos ekrano nuolat kiurksantiems nepilnamečiams gresia ir kitos problemos: silpstantis loginis mąstymas, skurstanti vaizduotė, nesugebėjimas blaiviai vertinti, regos sutrikimai ir besivystančios nervinės sistemos žalojimas. Vadinasi, esant tokiam vaikų susidomėjimu smurtu, taip pat jų dar nesuformuotai vertybių sistemai, pagrįstai keliama socialinio išmokymo problema.

A. Banduros (2004) akcentuoja vaiko imlumą televizijos propaguojamam žiaurumui. Pagal šią teoriją, „žiniasklaida formuoja mechanizmus, leidžiančius tiesiogiai susitapatinti su agresoriaus asmenybe, iš pradžių virtualiame pasaulyje, o vėliau šią patirtį įgyvendinant realybėje“ (Bandura, 2004, p. 16). Pagrindinis socialinio mokymosi mechanizmas – modeliavimas, kuriuo sėkmingai perduodamos vertybės ir pseudovertybės. Kitaip tariant, naujų elgesio formų mokomasi stebint. A. Bandura (2004) išskyrė modelio savybes, lemiančias išmokimo modeliuojant tikimybę. Remiantis tomis savybėmis, kuo modelis panašesnis į stebėtoją amžiumi ir lytimi, tuo didesnė imitacijos tikimybė. Ji dar labiau padidėja, modeliui nors nežymiai pranokstant stebėtoją socialiniu statusu, kompetencija ir galia (Bandura, 2004, p. 33). Modeliuojamas herojaus įvaizdis, kaip minėta, žavi vaiką ir skatina jį kalbėti, bendrauti, elgtis panašiai, vaikas siekia susitapatinti su jį žavinčiu personažu. Tuo tarpu kalbėdamas apie televizijos atsakomybę modeliuojant sektinus herojus, A. Bandura (2004, p. 33) pastebėjo, jog žiniasklaida „turi didelių galimybių išryškinti tas modelio savybes, kurios gali nulemti šio modelio patrauklumą, nes dažnai yra orientuota į išorinius efektus: madinga apranga, šukuosena, tam tikri elgesio šampai, sutampantys su tos kartos vaikų ir paauglių idealu“. Vaikai nesąmoningai ima mėgdžioti patikusį modelį, net jei jis yra žiaurus.

2008 metais buvo pradėtas vykdyti dviejų metų trukmės tarptautinis projektas „Mokymosi visą gyvenimą programa Comenius, paprogramės daugiašalio projekto „OnAir: Efektyvus žiniasklaidos priemonių naudojimas vidurio lavinimo švietimo įstaigose“ (2010). Šio projekto tikslas – pateikti sprendimą į prieš tai apibrėžtą problemą, keičiant esamą požiūrį į ne tik televizijos, bet ir kitas žiniasklaidos priemones, įtraukiant vidurinių mokyklų moksleivius ir mokytojus ir parodyti, kad naujos žiniasklaidos ir informacinės komunikacinės priemonės gali būti ne grėsmė, o gali tarnauti kaip naudinga priemonė ugdant mokinių raštingumo įgūdžius, mąstymą ir realybės suvokimą. Vykdydamas projektą buvo atliktos dvi skirtingo lygio analizės, kuriomis siekiama išsiaiškinti

mokymosi poreikius, naudojant žiniasklaidos priemones bei informacines komunikacines technologijas. Šioms analizėms atlikti Lietuvoje buvo įtrauktos šešios skirtingo lygio mokyklos. Toliau projekto veiklose yra numatyta žiniasklaidos priemonių plėtra ir įsisavinimu paremto švietimo mokomosios medžiagos kūrimas bei žiniasklaidos priemonių testavimas bei naudos mokymo procesui įvertinimas. Projekto rengėjai tikisi sukurti praktinius pratimus, kurie leidžia naudoti ir pritaikyti žiniasklaidos ir informacines technologijas mokyme, kad būtų ugdomas: kritinis mąstymas, rašymo, skaitymo įgūdžiai, teisingas realybės suvokimas ir panašiai. Vėliau šie praktiniai pratimai būtų testuojami mokyklose ir aptariamieji mokytojų ir mokinių bendruose seminaruose.

Pastaruoju metu pripažįstama ir yra diskutuojama, kad dažnas ir kartais net neišvengiamas sąlytis su televizija kelia riziką tiek sveikatai, tiek suteikia ne itin teigiamą įtaką ir naudą vaikams. Visa švietimo sistema ir mokytojai patiria rimtų sunkumų, motyvuojant mokinius tobulinti raštingumo įgūdžius ir stengiantis išugdyti mokinių požiūrį, kad jie nebūtų pasyvūs žiniasklaidos pranešimų gavėjai ir stebėtojai. Todėl labai svarbu išanalizuoti mokytojo ir mokinio požiūrį į daromą televizijos įtaką, jų taikymą, svarbu nustatyti, kuria linkme reikia eiti, kad tinkamos jauno žmogaus lavinimui (si) novatoriškos technologijos jam būtų patrauklios.

1.4. Vaikų psichopedagoginiai raidos ir pažintinių procesų ypatumai

Aptariant televizijos ypatumus, minėta, kokių priemonių ji griebiasi siekdama išlaikyti vartotojo dėmesį, o žinios apie žmogaus psichologiją, fiziologiją, socialinius poreikius - padeda manipuluoti žiūrovu. Ne vieno mokslininko teiginiai atskleidė, kad suaugęs žmogus gana lengvai, nesąmoningai dėl įvairių priežasčių pasiduoda tai manipuliacijai. Televizijos poveikį vaiko asmenybei daugelis mokslininkų aptaria atskirai, teikdami jam didelę reikšmę.

Tiriant televizijos vaidmenį, aktualu aptarti paauglių pažintinių procesų ypatybes. Klasikinė psichologija paauglystę apibūdina kaip pereinamąjį žmogaus gyvenimo tarpinį iš vaikystės į suaugusiųjų gyvenimą. Paaugliu mokslinėje literatūroje vadinamas žmogus nuo 11 iki 18 metų. Jaunuoliai su pagarba žiūri į socialines normas, kaip į moralės pagrindą. Nuo 11 iki 15 metų - vaikai pasižymi gera orientacija: pvz.: tikėjimas, kad svarbu laikytis moralės normų ir tai tik jų pačių labai pasireiškia bendraujant su draugais. Jie stengiasi, kad juos palaikytų aplinkiniai, nes jie yra geri. Nuo 16 m. - socialinės tvarkos palaikymo orientacija: čia atsitraukiama nuo dviejų asmenų tarpusavio ryšio supratimo. Tokį didelį intervalą sąlygoja nacionalinės, kultūrinės, lyties, asmenybės ir kiti ypatumai. Mokslininkų nuomonės šiuo klausimu išsiskiria: aiškinama skirtingų teorijų prigimtimi – paauglystės reiškinys nagrinėjamas iš psichoanalitinės, kultūrinės antropologinės, individualistinės, kognityvinės ir kitų pozicijų. Atskirai neaptariant psichologinių teorijų, galima teigti, jog paauglystė

dažnai vadinama krizės laikotarpiu. Todėl verta apžvelgti bendruosius dėsningumus, paauglių patiriamus šiame amžiaus tarpsnyje.

Paauglystėje kokybiškai pasikeičia ankstesnės kognityvinės struktūros – pereinama prie abstraktaus mąstymo, vidinės refleksijos ir manipuliavimo mintimis. Pasak R. Žukauskienės (1998), „pradėjęs logiškai abstrakčiai mąstyti, paauglys labai daug laiko praleidžia konstruodamas milžiniškas sistemas, susijusias su religija, etika ir kitais filosofiniais klausimais“ (Žukauskienė, 1998, p. 14). Taip pasireiškia paauglio egocentrizmas ir idealizmas – jis tiki savo idėjų įgyvendinimu, pasaulio pertvarkymo galimybe, o jo centre jis mato save.

R. Žukauskienės (1998) teigimu, paauglys dažnai susikuria įsivaizduojamą auditoriją, kuri, jo manymu, yra labai susidomėjusi jo mintimis, poelgiais ir išvaizda. Net ir žinodamas, kad kiti žmonės gali turėti kitą nuomonę, jis gali „labai apstulbti supratęs, kad kiti žmonės išvis apie jį negalvoja“. Grižtant prie jau aptarto televizijos vaidmens jaunam žmogui, šis teiginys pagrindžia keltą prielaidą, jog televizija kryptingai ir nuosekliai stengiasi pritraukti jaunuolius, jiems pataikaudama – rodydama „išskirtinį“ dėmesį jų interesams, prisiimdama savotišką besiblaškančio, savo vietos tarp suaugusiųjų dar neradusio jaunuolio globėjos vaidmenį.

Kitas svarbus paauglystės ypatumas – paauglio individualaus „aš“ kūrimas(-is). Netolima vaikystė ir sunkiai apibrėžiama ateitis kelia daug klausimų, kurių pagrindinis – „kas aš esu?“ V. J. Černiaus (2006, p. 19) teigimu, „paauglys perkainoja vaikystės įsitikinimus ir vertybes, perskirsto vaidmenis ir, ankstesnę patirtį perkėlęs į kitą kontekstą, formuoja savąjį „aš“, asmenybę, turinčią savo įsitikinimus ir tikslus.“

Šis paaugliui sunkus ir atsakingas apsisprendimo metas psichologijoje vadinamas tapatumo krize. Ją kelia paauglio pasimetimas, nesuvokiant, kas jis yra, kuo norėtų būti ir koks jis yra kitų žmonių požiūriu. Ši asmenybės raidos stadija unikali tuo, jog paaugliui suteikiamas ilgas psichosocialinis moratoriumas, arba atidėtas sprendimas laiko atžvilgiu (Žukauskienė, 1998). Tokiu būdu paauglys turi pakankamai laiko pamąstyti, ar jis jau pasirengęs priimti įvairiausių įsipareigojimus. Jam suteikiama galimybė eksperimentuoti su savo tapatumu, nepriėmęs galutinio sprendimo, jis turi teisę išbandyti įvairius suaugusiems būdingus vaidmenis ir pan. Tapatumo krizės įveikimas, tinkamų paauglio nuostatų formavimasis, vertybių internalizavimas, jo vidinio pasaulio darna priklauso nuo daugelio veiksnių. Kaip teigia R. Žukauskienė (1998, p. 310), „kaip paaugliui pavyksta išspręsti tapatumo krizę, labai priklauso nuo visuomenės, šeimos ir draugų įtakos.“ Tuo tarpu, esant galybei paauglį kamuojančių klausimų, labai svarbu, kad jie neliktų neatsakyti. Pasak V. J. Černiaus (2006), paauglys godžiai renka informaciją, klausia patarimų arba trokšta būti kantriai išklaustas.

Visuomenės poveikis paauglio tapatumo formavimuisi dvejopas: pateikiamos laiko išbandytos funkcionalios vertybės ir socialinės struktūros bei papročiai. Atsižvelgiant į sparčią dabartinės visuomenės nuostatų, vertybių kaitą, ši, teoriškai turinti palengvinti paauglio apsisprendimą, visuomenės funkcija pamažu praranda savo galią.

Šeimos pagalbą paaugliui įveikiant tapatumo krizę sunkina paauglystės tarpsniui būdingas senų autoritetų keitimas naujais, taip pat autoritetų neigimas. R. Žukauskienės (1998, p. 315) teigimu, paauglys linkęs neigti savo šeimos nuomonę, skonį, įpročius ir kt., „greitai keičiantis socialinėms normoms, tobulėjant technologijai, paauglys gali nustoti pasitikėti tais suaugusiais, kurių vertybės, įsitikinimai atrodo pasenę, neatitinkantys naujausių laimėjimų.“

Reikšmingus kartų skirtumus akcentuoja ir L. Laurinčiukienė (2004). Analizuodama psichologo D. Bouchet trijų kartų (senelių, tėvų ir vaikų) skirstymą į skruzdes, sraiges ir chameleonus. Paaugliams, arba chameleonams, svarbiausia įvaizdis, jų vyraujantis jausmas – baimė, juos domina reklama, iš kitų laukiama rūpinimosi, o veikla grindžiama abejingumu, nuostata „koks skirtumas“ (Bouchet, pagal Laurinčiukienę, 2004). Tokios dabartinio jaunimo nuostatos iš esmės skiriasi nuo senesnės (jų tėvų) kartos pažiūrų ir vertybių. Todėl turint galvoje paaugliams būdingą seno nepripažinimą, atmetimą, keitimą nauju, šeimos ugdomos vertybės jauno žmogaus gali būti priimtos ir perimtos kaip asmeninio gyvenimo pagrindas vėlesnėse asmenybės raidos stadijose.

Suvokiant paauglystės laikotarpiui būdingą nepriklausomybės siekimą, norą būti suprastam, išauga artimiausios pagal amžių, pomėgius, problemas – bendraamžių – grupės įtaka paaugliui priimant svarbius sprendimus, kuriantis jo tapatumui. R. Žukauskienė (1998), teigdama, kad bendraamžiai labai paveikia visą paauglio socialinį gyvenimą, mini prieštarai mokslininkų vertinamą paaugliams būdingą „atskirą visuomenę, savitą kultūrą“ (Žukauskienė, 1998, p. 316). M. Barkauskaitė (2001), aptardama išorinius veiksnius, turinčius įtakos paauglio statusui, tarp svarbiausiųjų sąlygų pateikia „asmenybės priklausymą kitiems kolektyvams, atskiroms grupėms, tarp jų ir neformaliosioms“ (Barkauskaitė; Bruzgelevičienė, 2002, p. 51). Pasak mokslininkės, toks priklausymas paaugliui labai svarbus.

Asmenybės raidos psichologai tyrinėja visą gyvenimą vykstančius fizinius, psichikos ir socialinius pokyčius, t.y. kaip žmogus keičiasi nuo gyvybės užsimezgimo iki mirties. Išryškėja šiuolaikinis požiūris: žmogaus raida yra visą gyvenimą trunkantis procesas. Nepaisant to, tyrimų rezultatai parodė, kad daugumos žmonių temperamentas bei asmenybės bruožai yra gana pastovūs, ypač po trisdešimties metų. Pritariant nuomonei, jog svarbiausia - patirtis, reikia sutikti su tais raidos psichologais, kurie pabrėžia aplinkos įtaką – televizijos. Bręstančiai asmenybei svarbi ir prigimtis, ir patirtis. Gyvenimo kelią lemia genai ir aplinka, biologiniai ir socialiniai veiksniai, o jų poveikiai persipina.

Žmogaus raida sąlyginai gali būti skirstoma į 3 sferas: fizinę, pažintinę ir psichosocialinę, nors ji yra vientisas procesas, kuriame visos trys sferos yra susijusios. Vaikystė nuo vienerių metų iki paauglystės - yra lėtos, ramios fizinės raidos laikotarpis. Svarbiausias šio meto socialinis pasiekimas - teigiama savivoka. Baigiantis vaikystei, apie 12 metus, daugumai vaikų susiformuoja savivaizdis savo asmeninės vertės bei socialinės tapatybės jausmas.

Tarptautinės konferencijos (vykusios 2003 m. gruodžio 5-6 d.) dalyvės G. Imbrasienės (2001) teigimu, „televizija ir asmenybės raida: nepilnamečių apsauga ir žmogaus orumas“, „šalia didžiausią įtaką vaikui turinčių socializacijos veiksnių, nulemiančių vertybių pereinamumą ir kaitą – ugdymo kokybės, šeimos, mokyklos, visuomenės ir religijos, nė kiek ne mažesnę įtaką, tik gal net efektyvesnę, daro televizija“ (Imbrasienė, 2001, p. 124). Pranešėjos teigimu, televizija vis aktyviau didina poveikį ugdymo kokybei.

Televizijos įtaką pirmiausia lemia dar nesuformuotos vaiko vertybinės orientacijos, nuostatos ir komunikacijos priemonių atžvilgiu. Kasdien susidurdami su televizija teikiama produkcija, moksleiviai dažniausiai renkasi intuityviai, neskirdami daugiau laiko kritiškai atrankai. R. Sakadolskis (2007), pateikdamas užsienio šalių atliktų tyrimų informaciją, išskiria tipiškam klausytojui ar žiūrovui būdingą bruožą – didelių pastangų nereikalaujantį televizijos skirstymą į „patinka“ ir „nepatinka“. Panašią tendenciją jis išvelgia ir Lietuvoje. Taip elgiasi suaugę žmonės, o vaikas, dar neturintis gilesnės gyvenimo patirties, aiškios vertybių sistemos, dar nėra išsiugdęs poreikio kritiškai žiūrėti į tai, kas jam siūloma.

Atskleisti moksleivių vertybines orientacijas 2002 metais buvo atliktas tyrimas, kurio rezultatai parodė, kad sąmoningai masinės komunikacijos priemonės ir jų siūlomą turinį renkasi mažuma moksleivių. Dauguma moksleivių, tyrimo duomenimis, pasyvūs televizijos vartotojai, besirenkantys kanalus, kurių turinio atranka priklauso tik nuo transliuotojo (Lietuva stojant į Europos sąjungą, 2004). Nekelia abejonių, kad tokia nekritiška atranka didina televizijos poveikį ir ugdymo kokybei. Todėl siekiant sumažinti televizijos vaikui daromą poveikį, sukurta teisinė bazė. 2002 m. priimtas Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, nustatantis viešosios informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniam, protiniam, doroviniam vystymuisi, kriterijus, informacijos skleidimo tvarką, jos skleidėjų teises, pareigas ir atsakomybę. Tačiau, kaip yra pastebima, jų praktinį efektyvumą dar sunku pastebėti.

Yra žinoma, jog vaikas, dažnai neribotam laikui paliekamas vienas prie televizoriaus ekrano - visiškai neapsaugotas. J. Šalkauskas (2008), analizuodamas kultūros situaciją Lietuvoje, teigia, kad sutrinka normalus tokio vaiko vystymasis. Vaikas dar nepajėgus išsąmoninti tikrųjų savo poreikių. Dėl šios priežasties, didžiąją dalį gaunamos informacijos, vaikas gali suvokti neteisingai, juolab, kad televizija ne tik perteikia informaciją, bet ir pateikia savo vertinimą (Karlionaitė, Kriščiūnaitė,

Zabielaitė, 2007). Pasak D. Karlonaitės, V. Kriščiūnaitės ir J. Zabielaitės (2007), televizija veikia daugelio dalykų vaizdų formavimąsi – nuo grožio etalonų iki šeimos, kaip vertybės. Tačiau šie vaizdai dažnai būna klaidingi. Televizija beveik nepateikia gražios šeimos vaizdo, dažniausiai sensacingomis temomis tampa šeimos, paliestos smurto, alkoholio, nusikaltimų (Karlonaitė, Kriščiūnaitė, Zabielaitė, 2007).

Viena iš televizijos ugdymo proceso problemų yra ta, kad keičiasi vartojamoji mokinių kalba ir mokytojų kalba gerokai atsiskiria nuo mokinių. Mokytojų kalba apibūdinama kaip dogmatiška, o mokinių, kaip informacinių technologijų paveikta naujoji kalba.

Kita didelė problema – tai neapibrėžta masinio ir individualaus ugdymo riba. Viena vertus, televizija leidžia organizuoti masinį mokymą, kita vertus, reikalauja kūrybiško kiekvieno individo santykio su televizija. Kiekvienas pasaulį konstruoja savaip, taigi reikalingas individualus mokymas. V. Radžilas (2000) svarstydamas ugdymo ateitį hiperrealybės, sumaišties, neteisybės ir kitų galių pasaulyje, suprasdamas, kad žmogus yra pasmerktas vis didesniam individualizmui, bet kartu su televizijos plėtros ideologija lieka stipriai priklausomas nuo sociumo, siūlo tokius ugdymo orientyrus:

1. socioindividualaus įsivaizdavimo ugdymas;
2. galios atpažinimas ir gebėjimas interpretuoti jos efektą individualiu ir socialiniu požiūriu;
3. kritinės sąmonės, pagrįstos socialinės rekonstrukcijos subjektyvumo žinojimu, ugdymas;
4. demokratinės bendruomenės sukūrimas, pagrindžiant ją individų santykiais;
5. socialinių įgūdžių, reikalingų aktyviam dalyvavimui kaitos procese, ugdymas (Radžilas, 2000).

Televizija atlieka labai svarbų ir galingą poveikį asmenybės socializacijai, kuri pasižymi informacijos pateikimo formų įvairove. Iškyla klausimas, kokį poveikį besiformuojančiai vaiko asmenybei daro televizijos laidos ir ar jų žiūrėjimas yra tik nekenksmingas laiko praleidimas. Tai priklauso tiek nuo konkrečių laidų pobūdžio, tiek nuo vaiko susiformavimo lygio. Vaikai labiau pasiduoda televizijos laidų įtaigai, poveikiui, nes dar neturi stabilios vertybių sistemos, sunkiai atskiria demonstruojamą fantazijų pasaulį nuo realybės. Stebėdami filmų (animacinių filmukų) herojų agresiją, vaikai nesunkiai gali išmokti, o vėliau ir sėkmingai panaudoti įvairias agresyvaus elgesio formas.

II. TELEVIZIJOS VAIDMENS MOKYMO(SI) PROCESO KOKYBEI EMPIRINIS TYRIMAS

Vadovaujantis B. Bitino (1998) nuomone, empiriniam tyrimui reikia pasirinkti „vidutinė savo grupės objektų atstovus, pasižyminčiais (pedagoginiu atžvilgiu) teigiamais ir neigiamais bruožais“ (Bitinas, 1998), t.y. pasirinktos atsitiktinės mokyklos: Akmenės miestelio gimnazija, Kivylių pagrindinė mokykla, Šilalės „Simono Gaudėšiaus“ gimnazija ir „Dariaus ir Girėno“ vidurinė mokykla. Tyrime dalyvavo 200 mokinių (V-VIII klasių) ir 100 mokytojų. Prieš pateikiant anketas, mokytojai bei mokiniai buvo supažindinami su tyrimo tikslais, instruktuojami dėl atsakymų į klausimus ir kas su jais bus daroma, gautas jų sutikimas dalyvauti tyrime.

Tyrimo tikslas – ištirti televizijos vaidmenį ugdymo(si) proceso kokybei.

Tyrimo uždaviniai. Norint ištirti televizijos, kaip ugdymo proceso kokybės veiksnio vaidmenį mokiniams, atliktas empirinis tyrimas, kuriuo siekiama:

1. nustatyti, kaip atskiros respondentų grupės (mokytojai ir mokiniai) suvokia televizijos įtaką ugdymui(si);
2. kokios televizijos laidos labiausiai domina paauglius ir kodėl;
3. kaip mokiniai geba vertinti televizijos jiems teikiamą informaciją;
4. koks mokytojų vaidmuo valdant televizijos poveikį paauglių subkultūrai ir ugdymo kokybei;

2.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristikos

Pasirinkta empirinio tyrimo rūšis – kiekybinis tyrimas (Bitinas, 1996), jis atliktas instituciniu lygmeniu, naudoti kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai:

- mokytojų ir mokinių anketavimas;
- kiekybinė ir kokybinė tyrimo duomenų analizė.

Mokytojų ir mokinių anketavimas. Vienas iš darbo uždavinių buvo atskleisti mokytojų ir mokinių požiūrį į televizijos vaidmenį ugdymo(si) kokybei. Norint tai įgyvendinti, privalu gauti kuo objektyvesnius rezultatus. Klausimynas sudarytas darbo autorės, atsižvelgiant į tyrimo tikslą bei uždavinius ir remiantis išnagrinėta moksline literatūra. Anketą sudaro: 28 klausimai moksleiviams, 30 klausimų mokytojams. Anketas užpildė 100 % respondentų. Apklausa anoniminė, nes pildančiųjų anketą neprašoma nurodyti savo pavardę, vardą, adresą. Paliekama teisė įrašyti savo atsakymų variantus.

Imties demografinių charakteristikų analizė.

Tiriamieji – 100 mokytojų. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lytį, amžių, pedagoginę darbo patirtį, dėstomą dalyką, pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė

Mokytojų demografinė charakteristika (N = 100)

* N – bendras skaičius dalyvavusių apklausoje

Kategorija	Charakteristika	N	
Lytis	Moterys	76	
	Vyrai	24	
Amžius	Iki 25 metų	2	
	25-30 metų	10	
	31 – 40 metų	18	
	41- 50 metų	40	
	51-60 metų	28	
	Daugiau nei 61 metų	2	
Pedagoginio darbo patirtis	1 metai	2	
	Nuo 1 – 5 metų	17	
	Nuo 6 – 10 metų	19	
	Nuo 11 – 15 metų	10	
	Nuo 16 – 20 metų	10	
	Nuo 21 ir daugiau metų	42	
Dėstomas dalykas	Informacinės technologijos	2	
	Matematika	2	
	Lietuvių k.	4	
	Užsienio k. (anglų, rusų, vokiečių)	20	
	Fizinis lavinimas	7	
	Geografija	16	
	Dailė	3	
	Etika/ tikyba	9	
	Pradinių klasių mokytojai	31	
	Muzika	8	
	Istorija	11	

Iš lentelės matyti, kad didžiąją tiriamųjų dalį sudaro moterys, o didžiausią grupę sudaro tiriamieji nuo 41 – 60 metų. Didžioji dauguma respondentų yra pradinių klasių bei užsienio kalbų mokytojai.

Kita tiriamųjų grupė – 200 mokinių. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lytį, klasę, amžių ir pažangumą, pateikiamas 2 lentelėje.

Mokinių demografinė charakteristika (N = 200)

* N – bendras skaičius dalyvavusių apklausoje

	Kategorija	Charakteristika	N
.	Lytis	Mergaitė	104
		Berniukas	96
.	Klasė	V	36
		VI	56
		VII	57
		VIII	49
.	Amžius	12 metų	36
		13 metų	50
		14 metų	61
		15 metų	53
	Pažangumas	nuo 1 iki 3 balų	0
		nuo 4 iki 6 balų	58
		nuo 7 iki 8 balų	102
		nuo 9 iki 10 balų	40

Iš pateiktos lentelės matyti, kad tiriamųjų pasiskirstymas pagal lytį, klasę ir amžių panašus. Vertinant mokinių pažangumą, išryškėja, jog dauguma mokinių savo mokymosi pasiekimus vertina, dešimties balų sistemoje, nuo 7 iki 8 balų. Taigi tyrimo imties analizė leidžia teigti, kad tyrimo dalyviai - atstovauja įvairioms tiriamųjų vienetų grupėms.

2.2. Mokinių nuomonė apie televizijos vaidmenį ugdymosi proceso kokybei analizė

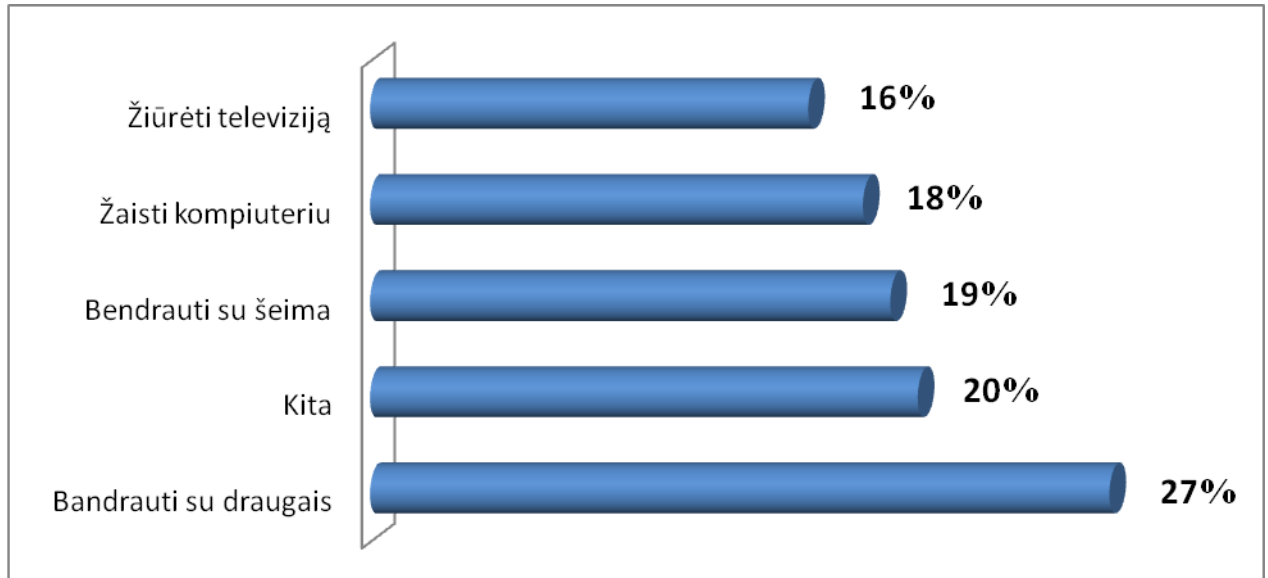
Vertinant televizijos vaidmenį paaugliams, anketos klausimai buvo sugrupuoti į keletą informacinių blokų, kuriais siekiama išsiaiškinti:

1. respondentų pomėgius;
2. apklaustųjų nuomonę apie televiziją ir televizijos laidas;
3. paauglių santykius su juos supančia aplinka;
4. respondentų nuomonę apie mokymo(si) procesą;
5. mokinių pasiūlymus.

Šiais klausimais buvo norima išsiaiškinti televizijos vaidmens moksleivių ugdymo(si) kokybei ypatumus ir problemas, buvo tikimasi sužinoti, koks pačių mokinių suvokimas apie televizijos daromą įtaką ugdymo(si) kokybei, kokios televizijos laidos labiausiai domina paauglius ir kodėl,

kaip mokiniai geba vertinti televizijos jiems teikiamą informaciją bei respondentų pasiūlymus, kaip galima tobulinti ugdymo(si) kokybę televizijos pagalba.

Respondentų pomėgiai. Pirmuoju klausimu buvo stengiamasi išsiaiškinti, *ką laisvalaikiu paaugliai mėgsta veikti*. Apklaustųjų atsakymai byloja, kad laisvalaikio pomėgiai pasiskirstė panašiai (žr. 5 pav.).

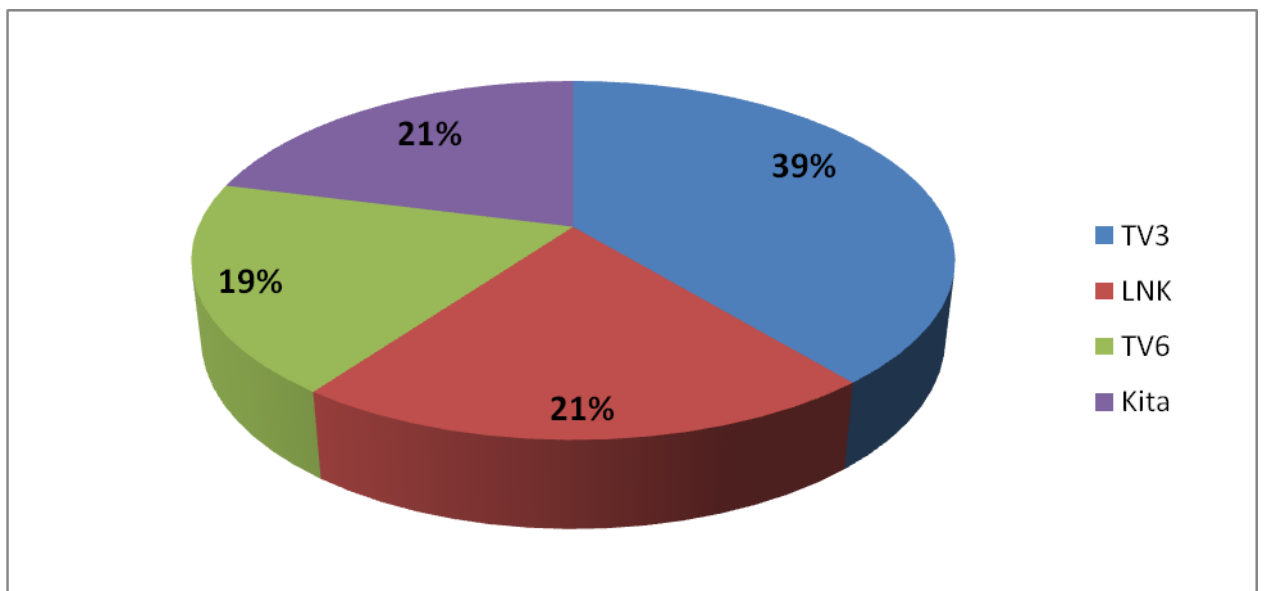
5 pav. Respondentų pomėgiai (N = 100, %)

Didžiausias procentas (27 %) tvirtina, jog jiems yra maloniausia bendrauti su draugais, 20 % nurodo kitas laisvalaikio praleidimo formas, tokias kaip pvz.: važinėjimą dviračiu, muzikos klausymąsi, grojimą pianinu, skaitymą, pasivaikščiojimą ir žaidimą lauke. Taip pat nemažai daliai tyrime dalyvavusių patinka bendrauti su šeima (19 %) ir žaisti kompiuteriu (18 %). Tuo tarpu 16 % savo laisvalaikį sieja su televizijos žiūrėjimu. Vadinasi, iš gautų rezultatų, galima sakyti, jog paaugliai mažiausiai savo laiko praleidžia žiūrėdami televiziją. Tai galima sieti su jų užimtumu. Paklausus, *kokius būrelius jie lanko*, išryškėja, kad 38 % mokinių pažymėjo atsakymo variantą „kita“: iš jų net 19 % nurodė, kad neturi užklausinės veiklos ir 19 % lanko karate, krepšinio, futbolo, fotografijos, dramos būrelius ir muzikos mokyklą. 25 % tyrimo dalyvių lanko šokių ir dainavimo (23 %) būrelius. Mažiausiai lankomas būrelis – piešimo (14 %). Moksleiviai mokykloje praleidžia apytiksliai 5 valandas per dieną, tuo tarpu būrelių lankymas užima nuo 1 iki 3 valandų per dieną. Iš gautų tyrimo rezultatų nebūtų galima teigti, jog televizija iš esmės pertvarkė šiuolaikinio moksleivio gyvenimą ir jo laisvalaikį. Pastebėta, kad besaikis ir neapgalvotas televizijos programų žiūrėjimas skatina vaikų dvasinį pasyvumą. Tačiau vis mažiau laiko lieka kitai aktyviai veiklai – kalbėjimui, mokymuisi, žaidimui, skaitymui ar bendravimui. Televizija veikia santykius šeimoje - ji sumažina

kasdieninio šeimos bendravimo laiką, nors to laiko ir taip lieka nedaug, nes kiekvienas šeimos narys užsiėmęs savo veikla.

Apklaustųjų nuomonė apie televiziją ir televizijos laidas. Siekiant nustatyti, kaip mokiniai suvokia televizijos įtaką ugdymui(si), pirmiausia reikėjo išsiaiškinti, *kiek jie laiko per dieną praleidžia žiūrėdami televizorių*. Net 80 % televizijai skiria nuo 1 iki 3 valandų per dieną, 12 % iki 1 valandos bei 8 % nuo 4 iki 6 valandų. Tokių, kurie nežiūri televizijos arba žiūri nuo 7 ir daugiau nei 10 valandų per dieną – neatsirado. Yra žinoma, kad didelis televizijos žiūrėjimas (nuo 5-6 valandų per dieną) yra siejamas su menku asmenybės vystymusi visose vaikų amžiaus grupėse. Vadinasi, tyrime dalyvavusiems moksleiviams šis teiginys nėra taikomas.

Norint išsiaiškinti, kokios televizijos laidos ir filmai labiausiai domina paauglius ir kodėl, buvo prašoma atsakyti į šį klausimą, *kokį lietuvišką televizijos kanalą dažniausiai žiūri* (žr. 6 pav.).

6 pav. Populiariausi televizijos kanalai (N = 100, %)

Atsakymai rodo, kad TV3 televizija, moksleivių tarpe, yra žiūrimiausia – 39 %, LNK žiūri 21 %, TV6 – 19 %. Tuo tarpu, skiltyje „Kita“, buvo sulaukta tokių atsakymo variantų, kaip MTV ir TV1 televizija žiūrima (21 %). LTV ir BTV televizijos nebuvo nurodytos kaip mėgstamiausios. Be to, atliekant tyrimą paaiškėjo, kad dažnai respondentai nurodydavo bent dvi televizijas, kurios jiems labiausiai patinka.

Kitas ugdymo kokybės veiksnys – išsiaiškinus populiariausias televizijas, svarbu sužinoti: *kodėl paaugliams patinka būtent vienas ar kitas televizijos kanalas*. Tyrimas rodo, kad daugiau nei pusė (54 %) apklaustųjų televiziją vertina, nes rodo daug įvairių veiksmo filmų ir serialų, mažesnė dalis (42 %) nurodo, kad televizija jiems aktuali, nes rodo daug skirtingų vaikiškų programų

(„Simpsonai“, „Kempiniukas“, „Drakonų kovos“) (iš jų 19 %), realybę apie gyvenimą (13 %) ir naujus, įdomius filmus (10 %).

Klausimu, *kokio turinio televizijos laidas paaugliai mėgsta*, buvo stengiamasi išsiaiškinti, kaip mokiniai geba vertinti televizijos jiems teikiamą informaciją. Pastebėta, kad beveik pusė interesantų nurodo, jog mėgstamiausios televizijos programos – pramoginio turinio (43 %), todėl jie sutinka su tuo, kad informacija pateikiama įdomiau, siekiant susilaukti kuo daugiau žiūrovų. Taip pat labai populiarios dokumentinio (17 %) bei kriminalinio (18 %) turinio laidos. Tenka pripažinti, jog informacinio (5 %), publicistinio (7 %) bei kultūrinio (5 %) turinio laidos – mažai susilaukia jaunimo dėmesio. Tai liudija, kad respondentams nėra aktualios nei žinios, nei žurnalistiniai tyrimai, tam tikrai problemai išspręsti. Nėra svarbūs ir įdomūs istoriniai, kultūriniai faktai bei jų atspindžiai. Be to, kai kurie paaugliai nurodė, kad jiems labai patinka muzikinio turinio laidos.

Darbe taip pat buvo itin aktualu išsamiau ištirti, kokias laidas moksleiviai vertina ir dėl kokių priežasčių. Todėl klausimu buvo prašoma *nurodyti ne mažiau nei po 3 televizijos laidas, filmus ir serialus, kurie labiausiai patinka ir pasakyti, kodėl jos jiems patinka* (žiūrėti 3 lentelėje).

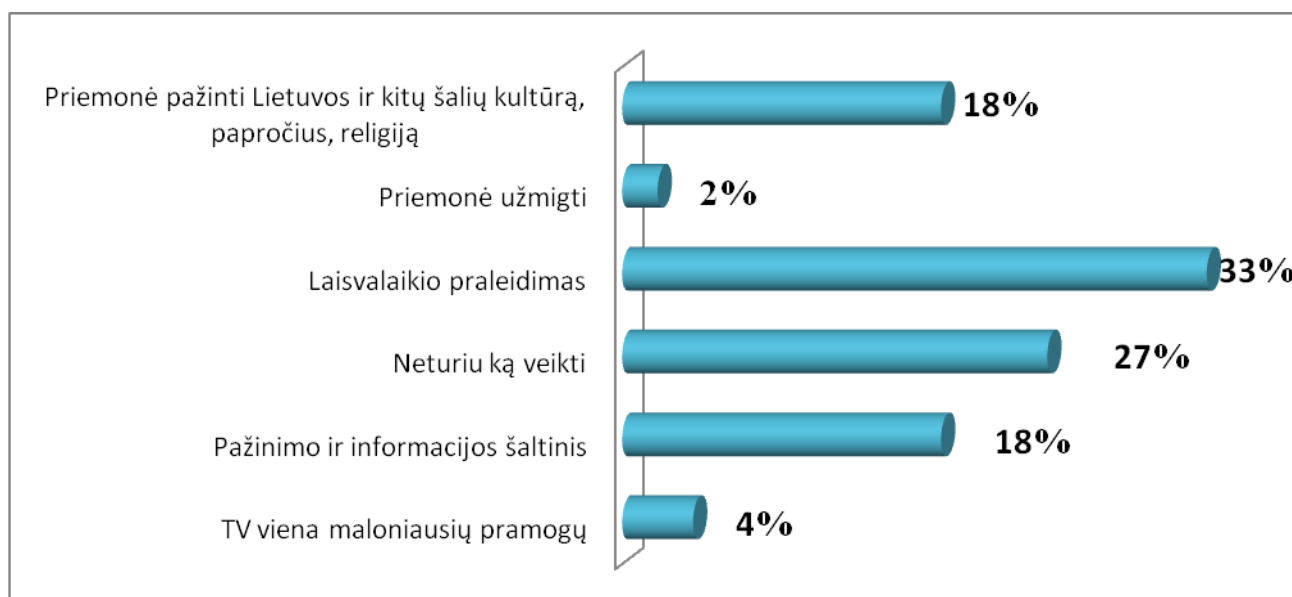
3 lentelė

Respondentų išskirtos populiariausios televizijos programos (N = 200)

Televizijos laidos, filmai ir serialai	Berniukų argumentas	%	Mergaičių argumentas	%
TV3 humoro laida „Dar pažiūrėsim“	„nes jos labai juokingos“	10	Juokinga	15
LNK kriminalinė laida „Farai“	„Susidoroja su nusikaltėliais ir girtais žmonėmis“	9	„Atskleidžiami nusikaltimai“	4
TV3 publicistinė laida „Nuodėmių dešimtukas“	„Atsiskleidžia, kad ne visi suaugę yra suaugę“	6	„Įdomu sužinti, kas nusidėjo“	4
TV3 pramoginis dainų projektas „Chorų karai“	„Įdomu ir geros dainos“	9	„<...> nes lankau chorą“	11
TV3 animacinis filmas „Simpsonai“	„Labai juokingi ir įdomūs personažai“	22	„juokingi personažai, daromos kvailystės“	31
TV3 animacinis filmas „Kempiniukas“	„Įdomu, kad toks pats gyvenimas jūroje vyksta, susiduriama su gyvenimiškomis problemomis“	36	„visada pakelia nuotaiką, nes labai linksmas personažas“	19
LNK serialas „Marinela“	_____	0	„rodo kad kūno forma nesvarbi, juokinga“.	7
TV3 serialas „Klonas“	_____	0	„nes apie skausmą, meilę, kartais ir faktai ir tikrą gyvenimą“	9
Istorinis/ veiksmo filmas „300“	„nes kovinis“	8	_____	0

Iš gautų rezultatų matyti, jog moksleiviai nurodė labiausiai mėgstantys pramoginio turinio laidas ir animacinius filmus („Simpsonai“, „Kempiniukas“). Tarp dažniausiai minėtų atsakymų galima išskirti tokius kaip „Dar pažiūrėsime“, „Chorų karai“, kriminalinė laida „Farai“ ir publicistinė laida „Nuodėmių dešimtukas“. Tuo tarpu sesialai „Marinela“ ir „Klonas“ yra labiausiai žiūrimi mergaičių tarpe. Vadinasi, mokiniai linkę besąlygiškai pasitikėti televizija, o likusioji respondentų dalis tarp rodomų personažų ieško ir randa autoritetus.

Aktualu įvertinti, kaip *respondentai vertina televiziją savo gyvenime* (žiūrėti 7 paveiksle).

7 pav. **Televizijos suteikiama nauda (N = 100 %)**

Dideliam procentui (33 %) televizija yra laisvalaikio praleidimo būdas. Pastebėta, kad 27 % respondentų žiūri televizorių tik iš neturėjimo ką veikti ir 18 % teigia, kad tai pažinimo ir informacijos šaltinis. Mažą dalį apklaustųjų sudaro (18 %), kuriems televizija yra priemonė pažinti Lietuvos ir kitų šalių kultūrą, papročius, religiją ar informacijos apie aktualius Lietuvos/ pasaulio įvykius šaltinis. Nurodžiusių, kad televizija - viena maloniausių pramogų yra 4 %, ir 2 % ją žiūri tik prieš miegą, nes padeda užmigti. Tuo tarpu sutinkančių, kad televizija yra geriausias draugas arba nereikalingas daiktas – neatsirado.

Į klausimą „ar žiūri užsienietišką televiziją“, atsakymai byloja apie nevieningą nuomonę. Net 81 % žiūri užsienietišką televiziją, tokią kaip: MTV, „Sport baltik“, „Euro sport“, „Animal planet“, „Discovery“, „CN“. Respondentai žiūri šias laidas, nurodydami, kad tai yra labai įdomu, aktualu daugiau sužinoti apie rūpimus klausimus bei problemas ir tuo pačiu galima mokytis užsienio kalbos. Nors atrodo, jog yra pakankamai lietuviškų kanalų, tačiau moksleiviai vis dažniau renkasi užsienietiškus kanalus ir laidas. Tai galima sieti su skurdžiu Lietuvos televizijų programų pasirinkimu ir žymiai įvairesnia užsienietišku kanalų pasiūla. To priežastis - per lietuviškus kanalus

nera ką žiūrėti: nejuokingos „humoro“ laidos, „padainuok ir pašok su Seimo nariu“ tipo laidos ir jų einančios diskusijos laidos „Kaip Seimo narys taip galėjo pasielgti?“. Didelę dalį televizijos laidų užima muilo operos. Vienintelė žiūrėtina televizija - LTV ir LTV2. Tiek žinių laidos kokybiškos, tiek filmai, tiek serialai. Bet tai ne kiekvieno skoniui, tad to tenka ieškoti užsienietiškoje programoje, kuomet informacijos srautas perteikiamas objektyviau, efektyviau bei ženkliai originaliau.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad 16 % mergaičių - nežiūri užsienietiškos televizijos, todėl galima daryti prielaidą, jog tai įtakoja kalbos barjeras. Tuo tarpu neturinčių galimybių žiūrėti užsienietišką televiziją sudaro 3 %.

Klausimu, *kaip manai, kuo užsienio kanalai pranašesni ar nepranašesni už lietuviškus*, siekiama išsiaiškinti moksleivių požiūrį ne tik į televizijos programų kokybę, bet ir atsirandančius televizijos stebėjimo barjerus. Didžiausias procentas – 32 % nurodo, kad užsienietiški kanalai pranašesni, nes jie įdomesni, kiti, 24 % teigimu, užsienietiški kanalai nepranašesni, nes kalbama ne lietuviškai. Teigiantys, jog užsienietiški kanalai pranašesni, nes rodo daugiau filmukų (15 %) ir pasaulyje žinomus žmones (12 %) sudaro 27 %. Tyrimo rezultatai rodo, kad paaugliams būdingi savišvietos ir pažinimo procesai, o užsienietiška televizija – labiau atveria pažinimo galimybes bei labiau sudomina nei lietuviška. Be to, atsirado ir tokių, kurių teigimu, užsienietiški kanalai pranašesni, nes rodo daugiau smurto 2 % ir 6 % neturi nuomonės.

Kaip manai, ką televizija tau suteikia? Didžiausia dalis moksleivių nurodė, jog televizija jiems pakelia nuotaiką 53 %, o televizijos ugdomąjį vaidmenį įžiūri – 17 %. 11 % nurodo, kad žiūrėdami televiziją atsipalaiduoja ir 10 % tvirtina, kad televizija kvailina žmones. Tuo tarpu, neižvelgiančių televizijos vaidmens yra 9 %.

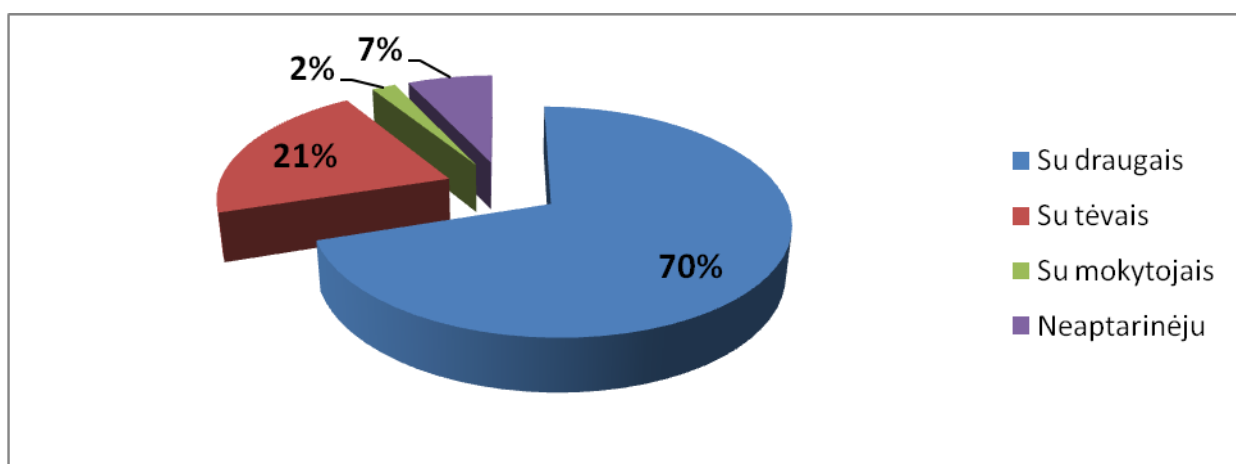
Galima daryti prielaidą, jog moksleivių televizijos teigiamo ir neigiamo elgesio formavimasis priklauso nuo to, ką jie mato. Vaikai, žiūrėdami smurtą per televiziją, priima agresyvių elgesį kaip faktą net ir tuo atveju, kai agresyviai elgiasi teigiami personažai. Iš televizijos mokinių teigimu, jie išmoksta, kad visų problemų sprendimo būdas yra kova. Jie mano, kad naudodami smurtą, išspręs visus konfliktus.

Paauglių santykiai su juos supančia aplinka. Šiuo klausimu (*su kuo geriau sutari?*) norima sužinoti, koks tėvų ir mokytojų vaidmuo valdant televizijos poveikį paauglių ugdymo(si) kokybei. Pastebėta, jog respondentai palaiko gerus santykius ir su tėvais ir su draugais (48 %). Tų, kurie sutaria vien tik su tėvais – 38 %, o palaikančių gerus santykius vien tik su draugais – 14 %.

Yra žinoma, kad tėvai turi įtakos televizijos ugdomajam vaidmeniui formuotis. Todėl aktualu buvo paklausti, *kaip tėvai reaguoja į respondentų žiūrėjimą televizijos programas?* 63 % tyrime dalyvavusių nurodė, kad tėvai jiems leidžia žiūrėti, tai, ką jie nori. Tėvų, kurie perjungia kitą laidą, nes sako, kad tai ne vaikams, yra 26 %, o neleidžiančių žiūrėti, nes tai neatneša jokios naudos – 11

% . Pastebima, kad televizija perima vaidmenį, anksčiau priklaususį šeimoms ir mokykloms – ji nulemia vertybes, tikslus, elgesio tipus. Ji moko visuomenę: televizija vaizdo įrašais pateikia gausybę elgesio modelių, taip pat ir tokių, su kuriais pats žmogus gyvenime retai susiduria. Taip pat paauglių elgesys priklauso nuo patiriamų šeimos sąlygų ir televizijos laidų poveikio. Televizoriaus ekrane demonstruojamo smurto ir prievartos poveikis priklauso nuo žiūrovo amžiaus, intelekto ir išsilavinimo lygio, užimamo statuso grupėje, televizijos laidoms skiriamo laiko ir kt. Todėl tėvams privalu kontroliuoti televizijos laidų žiūrėjimą, analizuoti ir kalbėti su vaiku, aptarti tai, ką jie matė.

Siekiant išsiaiškinti moksleivių televizijos žiūrėjimo sąmoningumo laipsnį, jų polinkį kritiškai mąstyti, buvo svarbu išskirti, *su kuo moksleiviai aptarinėja televizijos laidas ir filmus* (žiūrėti 8 paveiksle).

8 pav. Asmenys su kuriais mokiniai dažniausiai aptaria TV laidas (N =100%)

Suvokiant, jog moksleivių gebėjimas kritiškai vertinti televiziją turi būti ugdomas, siekta nustatyti, su kuo mokiniai mokykloje aptaria televiziją. 70 % televizijos programas aptarinėja su draugais (aptarinėjami animaciniai filmai, serialai ir pramoginės laidos), 21 % su tėvais (dokumentinės, informacinės laidos) ir tik 2 % su mokytojais (kultūrinės, informacinės laidos). Neaptarinėjančių žiūrėtas laidas yra 7 %.

Respondentų nuomonė apie ugdymo(si) procesą. Prieš vertinant televizijos įtaką ugdymosi proceso kokybei, svarbu išskirti, *ar moksleiviai žino, kuo nori būti užaugę*. Didelis procentas – 38 % - nežino, kuo nori būti ateityje. Kiti likusieji, nurodo įvairias specialybes, t.y., 23 % aktorėmis ar gydytojomis, 12 % policininkais, 10 % – veterinarais, 7 % – dailininkais, 1 % mokslininku, 5 % - šokėjomis, 4 % sportininkais.

Todėl svarbiu momentu tampa įvertinti, *kokią įtaką respondentų profesiniam pasirinkimui turi televizija*. 45 % nurodo, kad jų apsisprendimui neturi įtakos, nes jie patys žino ko nori, 28 % patvirtina teiginį, kad nori padėti žmonėms, kaip ir filmų herojai ir 25 % teigia, kad televizija turi

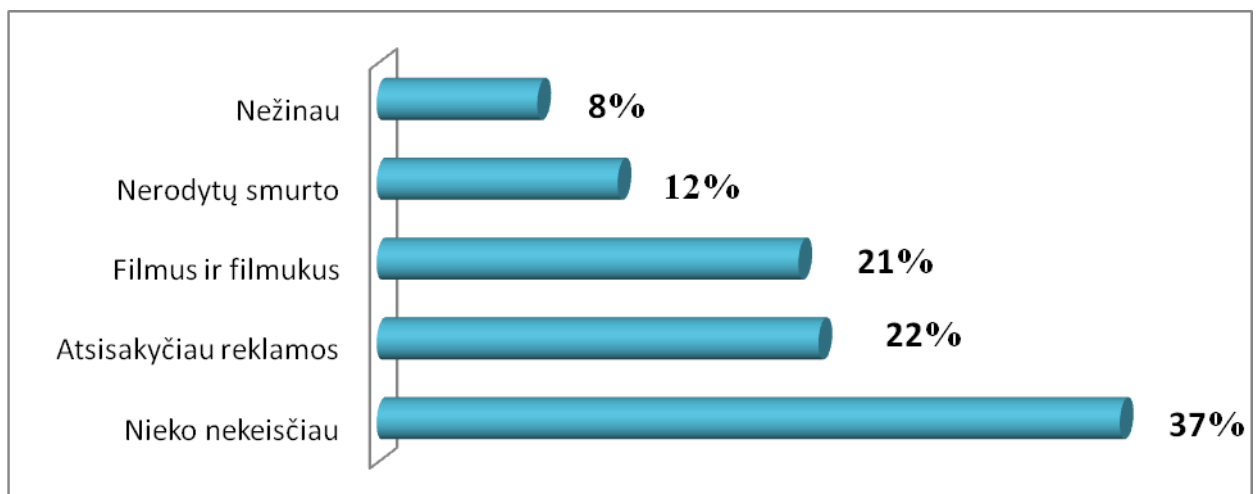
mažai įtakos, nes nori būti tokiais kaip tėveliai ar giminaičiai. Pritarančių teiginiui - taip, nes aš noriu pakenkti žmonėms, būti „blogiukas“ – 2 %. Tai rodo, kad vaikas įsisavina konkrečiai tai, ką pamato, bet tai nereiškia, jog vaikas pamatęs „blogiuko“ filmo herojaus veiksmus – pritaikys realybėje.

Klausimu, *ar mokykloje duoda užduočių, susijusių su televizija*, norima išsiaiškinti, ar mokytojai pasitelkia televiziją, kaip ugdymo priemonę. Tyrimo atsakymai byloja, kad net 98 % respondentų mano, jog televizija yra netaikoma, kaip pagalbinė priemonė ir tik 2 % nurodė, jog televizija naudojo informatikoje prie kompiuterio. Todėl aktualu įvertinti respondentų svarstymą, *ar televizija turi įtakos moksleivių mokymuisi?* Teiginiui: taip, nes kai žiūriu mėgstamą televizijos programą laikas greitai prabėga, o paskui nebelieka laiko paruošti pamokoms, pritaria 42 % moksleivių. Tai rodo, kad televiziją formuoja neigiamą įtaką ugdymosi kokybei: moksleiviai nemoka valdyti laiko, skiriamo televizijai, kas atsiliepia ugdymosi kokybei. 34 % tyrime dalyvavusiųjų nesutinka, kad televizija rodo tik tai, kas patinka ir naudinga žmogui. Neturinčių nuomonės apie televiziją procentas sudaro – 24 %.

Kaip manai, kokioje pamokoje reikėtų naudoti televiziją, kaip pagerinančią tavo mokymosi kokybę, ką ji suteiktų? Šio klausimo pagrindiniai atsakymai išskiriami taip:

1. 29 % nurodo nežinantys, kokioje pamokoje galėtų būti taikomos televizijos laidos, jų aptarimai;
2. 29 % pateikia potencialą naudoti informatikoje, „nes moko technikos, vietoj kompiuterio“;
3. 16 % - užsienio k. pamokose – „būtų įdomiau ir lengviau mokytis“;
4. 15 % - istorijos pamokose - „dėl įvykių gausos, nes pasakoja apie paveldus ir tikybą“;
5. 11 % - dailės pamokose, nes „galima pasisemti kitų dailininkų patirties ir piešimo stilių“.

Mokinių pasiūlymai. Šiame klausimų bloke buvo stengiamasi respondentams leisti labiau improvizuoti ir interpretuoti: pvz., būdami direktoriais, *ką apklaustieji keistų televizijoje ir kodėl* (9 pav.)?

9 pav. Respondentų pasiūlymai, ką keistų televizijoje (N =100,%)

Net 37 % tiriamųjų teigimu – nekeistų nieko, 22 % atsisakytų reklamos, nes, anot apklaustųjų jų labai daug ir jos iškreipia tiesą, „rodyčiau, kas naudinga žmogui“; 21 % prasmingesnių filmų ir filmukų, 12 % - mažiau rodytų smurto laidose, o 8 % nežino, ką reikėtų keisti televizijoje.

Svarbu buvo sužinoti, *kokių televizijos laidų neleistų žiūrėti ir kodėl?* 28 % nurodo, kad nepageidautų publicistinių laidų, po 14 % informacinių ir kriminalinių, po 7 % dokumentinių bei kultūrinių laidų, 10 % - pramoginių. 20 % tiriamųjų pažymi, jog galėtų būti visko tik su saiku. Tyrimo rezultatai rodo, jog vaikai suvokia televizijos vaidmenį jų gyvenime. Vadinasi, jie gali daryti savo išvadas ir įvertinti tai, kas vyksta ekrane.

2.3. Mokytojų požiūris į televizijos vaidmenį ugdymo procesui

Siekiant objektyviau įvertinti televizijos vaidmenį paaugliams, anketos klausimai pedagogams, kaip ir mokiniam, buvo sugrupuoti į keletą informacinių bloką, norint išsiaiškinti:

- 1.mokytojų nuomonę apie televiziją ir televizijos laidų vaidmenį mokiniams;
- 2.moksleivių santykius su juos supančia aplinka;
- 3.pedagogų nuomonę į mokymo(si) procesą;

Remiantis išskirtais aspektais buvo stengiamasi įvertinti televizijos vaidmenį moksleivių ugdymo(si) proceso kokybei.

Mokytojų nuomonė apie televiziją ir televizijos laidų vaidmenį mokiniams. Pirmuoju klausimu buvo stengiamasi sužinoti bendrą respondentų požiūrį, *kokią televizija turi įtaką žmogui?* Respondentai vienareikšmiškai (100 %) pripažino, kad televizija - turi didelę įtaką žmogaus gyvenime. Išreikštos nuomonės, kad televizijos vaidmuo nepastebimas arba neturi jokios įtakos, neatsirado.

Logiška, kad televizija – nepalieka abejingų, todėl magistriniame darbe norima atsižvelgti į tyrime dalyvavusių mokytojų nuomonę, vertinant jų išskirtą *televizijos poveikį mokiniams*. Pastebėta, jog apklaustieji nurodo ir teigiamą, ir neigiamą televizijos atliekamą vaidmenį (27 %). Visų pirma pedagogai išvelgia, kad vaikai mokosi iš televizijos neigiamų dalykų (38 %): mokiniai nemoka objektyviai vertinti televizijos pateiktos informacijos, stengiasi kopijuoti „žvaigždes“, filmų herojus ir pan. Taip pat pedagogų pastebėjimu, mokyklinio amžiaus vaikams per daug rodomas smurtas, o užsieniečių sukurti animaciniai filmai skatina jų agresyvumą, t.y., pradedant koviniais, animaciniais filmais, baigiant reklamomis. Jaunimui skirtose laidose irgi demonstruojamas smurtas ir jėga. 13 % mano, kad televizija formuoja žmonių, ypač mažų vaikų ir paauglių, pasaulio suvokimą ir 10 %

sutinka, jog televizija formuoja visuomenės nuomonę atitinkamais klausimais. Kiti (12 %) įžvelgia, kad rodoma „daug ‘‘tuščių‘‘ šou programų ir tokiu būdu yra teršiama gimtoji kalba.

Pagal mokytojų nuomones, galima daryti prielaidą, jog televizijos turi labiau neigiamą nei teigiamą įtaką: žmonės nebemoka bendrauti, turiningai leisti laiką, prarandamos vertybės. Šis televizijų aptartas vaidmuo gali būti siejamas su vaiko (ir žmogaus) sveikatos, psichikos problemomis, netinkama pasaulėžiūra.

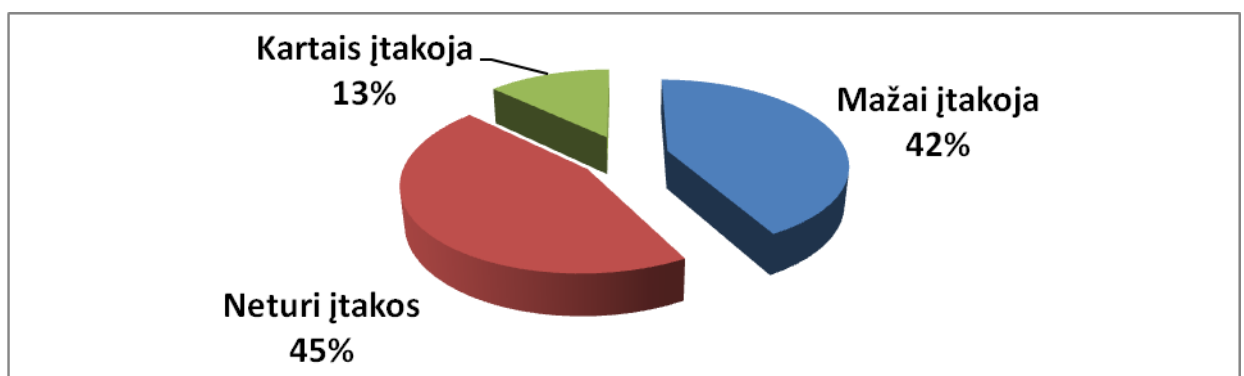
Aktualu ištirti ir tai, *ar televizija gali turėti įtakos mokinių savišvietai ir kodėl*. Didžioji dalis respondentų (76 %) tvirtina, kad televizijos laidos padeda ir suteikia informacijos savarankiškai pasirengti rūpimiems klausimams, pavyzdžiui: dokumentiniai filmai apie gamtą ir jos saugojimą, gyvūnus, žiūrint kultūrinės laidas, muzikinius koncertus ar spektaklius. Tačiau pedagogai išskiria ir tai, kad tokio pobūdžio laidų yra labai mažai.

Vadinasi, televizijos vaidmuo savišvietai - akivaizdus, nes įtakoja jauno žmogaus elgesį, supratimą ir mąstymą, todėl daugiau turėtų būti laidų, kuriuose veikia teigiami personažai. Taip pat tyrimo dalyviai pasigenda laidų apie šalį, kurioje gyvenama, apie joje esančius žmones, kurių pavyzdžiu būtų galima sekti.

20 % pedagogų nurodo, kad vaikai dar nesugeba kritiškai vertinti gaunamos informacijos srauto, todėl svarbu ugdyti svarbiausius moralės, dorovės principus, tačiau šiandieninėje televizijoje to pasigendama. 4 % mano, jog televizija gali turėti įtakos savišvietai tik išskirtiniais atvejais.

Galima sakyti, jog televizijos vaidmenį galima sieti su savišvieta ir ugdymu, tačiau būtina pasirinkti tinkamas televizijos laidas. Svarbu mokinius sudominti, kad išskirtinės laidos mokinių skatintų domėtis tam tikra tema. Tačiau pastebima, kad reikia keisti ugdymo metodiką: daugiau nuoširdžių diskusijų (o ne gandų ar apkalbų), pasitelkiant tėvų ir mokytojų pagalbą, kartu su jaunąja karta.

Į klausimą, *kiek televizija turi įtakos sveikos gyvensenos skatinimui?* Apklaustųjų nuomonės pasiskirstė panašiai (žiūrėti 10 pav.).

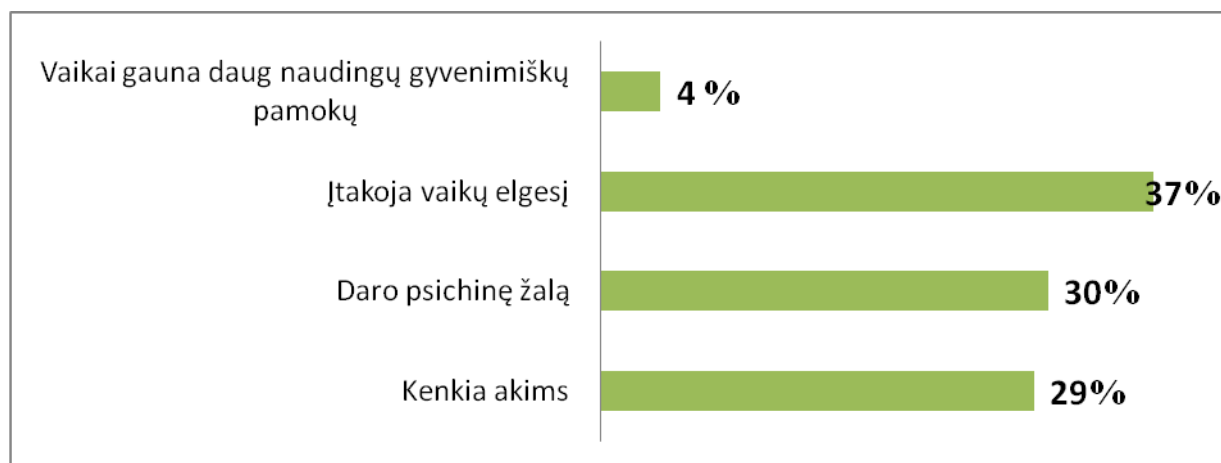

10 pav. **Pedagogų nuomonė apie televizijos įtaką sveikos gyvensenos/gyvenimo būdai**

(N =100,%)

Iliustruoti duomenys rodo, jog pritariančių, kad televizija mažai įtakoja sveikatos gerinimą, buvo 42 %. Jų nuomone, šiuo klausimu yra itin mažai laidų susijusių su jos gerinimu ir skatinimu. Tokios laidos orientuotos ne į mokinius, bet labiau į vyresnio amžiaus žmones. Pastebėta, kad per sveikatos laidas dažnai didelis dėmesys skiriamas vaistų reklamai: žmonės skatinami įsigyti vitaminus, maisto papildus ir pan. Teigiančių, jog televizija neturi sveikatos gerinimo funkcijos, yra 45 %, ir nurodo: „tai sveikatą ne gerina, o blogina: kenkia akims. Be to, rodomi siaubo filmai veikia jaunas žmones psichologiškai ir taip sukelia stresą bei baimę. 13 % tik kartais tiki televizijos pagalba, išvelgia teigiamą sveikatos gerinimo būdą. Jie nurodo, kad daug reklamos - priverčia susidomėti: gaunama pakankamai informacijos iš sveikatos laidų (pvz.: per LTV „Pulsas“, ar TV3 „Sveikas žmogus“), suteikiama vertingų patarimų, sužinoma apie sveikus maisto produktus. Vadinasi, iš gautų tyrimo rezultatų, televizijos vaidmuo sveikatai labiau neigiamas nei teigiamas.

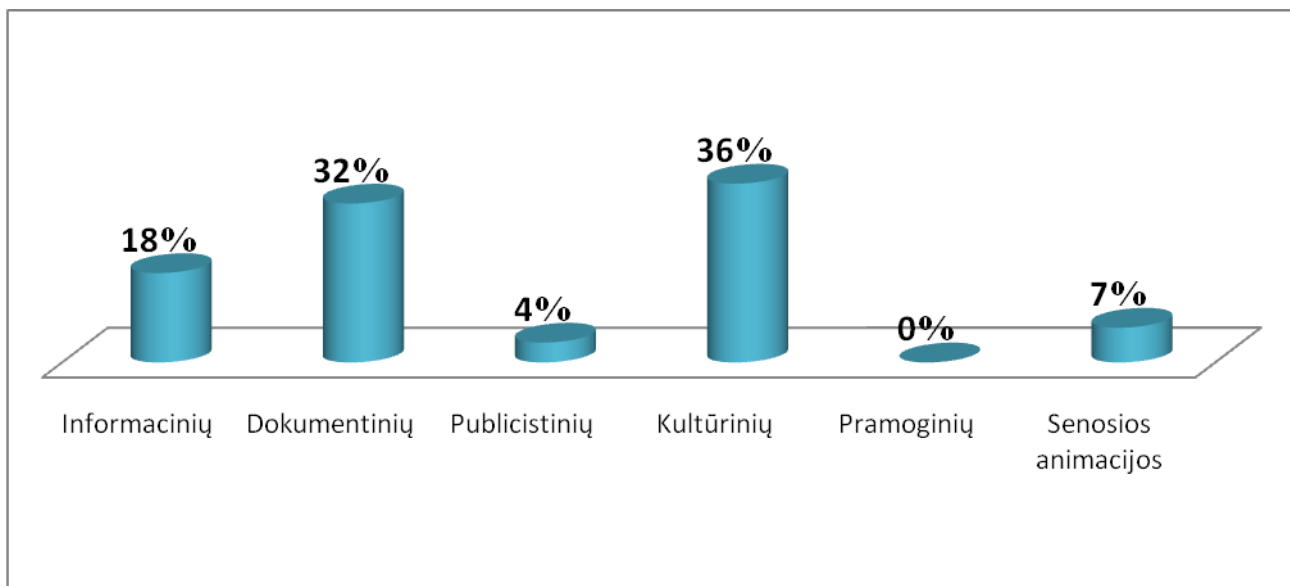
Klausimu, *kokią įtaką televizija daro vaikams*, buvo norima išsiaiškinti, ar televizija daro neigiamą vaidmenį ugdymui(si) (11 pav.).

11 pav. **Televizijos daroma įtaka vaikams (N =100, %)**

Net 37 % nurodo, jog televizija įtakoja vaikų elgesį, 30 % - daro psichinę žalą ir 29 % kenkia akims. Teigiančių, jog vaikai gauna daug naudingų gyvenimiškų pamokų, skaičius sudaro – 4 %. Tuo tarpu, nė vienas tyrime dalyvavęs nesutiko, jog televizija nedaro įtakos vaikams. Vertinant televizijos daromą psichinę žalą, pastebėta, kad yra rodoma daugiau smurto negu bet kada anksčiau. Nuo to nukenčia vaikai, nors tai ir nėra tiksliai mokliškai įrodyta, bet pastebima, kad smarkiai padaugėjo smurtaujančių vaikų. Todėl norint suprasti, kaip televizija įtakoja vaiko gyvenimą, privalu pirmiausia pažinti vaiko pasaulį.

Siekiant įvertinti rodomų televizijos programų kokybę, aktualu sužinoti, *kokių televizijos laidų trūksta ir kodėl* (žr. 12 pav.).

12 pav. **Pedagogų požiūris į trūkstamų televizijos laidų pobūdį (N =100,%)**

Beveik pusė respondentų nurodo kultūrinių laidų trūkumą (36 %). Argumentuojama, kad jos padėtų formuoti teigiamą požiūrį į vertybes ir padėtų atlikti auklėjimo funkciją. Pasigendama kultūrinių laidų, kurios skirtos vaikams: mažai pateikiama informacijos apie regionų „perliukus“, šviesuolius, dailininkus. Pedagogai išvelgia didelę televizijos naudojimo komercinę naudą ir, tokiu būdu, lietuvių tauta praranda kultūrinę vertę. 32 % nurodo dokumentinių laidų stygių, nes jas pagrindė transliuoja tik valstybinė televizija. Šio pobūdžio laidos parodo realius įvykius ir supažindina, tačiau Lietuvoje jų apskritai mažai: vaikai mažai suvokia apie išorinį pasaulį, todėl tokiu būdu jie įgautų daugiau žinių, supratimo. Taip pat nemažai 18 % manančių, jog yra trūkumas informacinių laidų, nes jos užima ne itin didelę laiko dalį. Mokiniam trūksta žinių: šiuo metu itin didelė informacijos gausa padėtų atsirinkti objektyviai. 7 % pedagogų nurodo, kad, pasigenda senosios animacijos, nes jose yra daug vertingų ir pamokančių mokinių aspektų. Atliekant tyrimą, publicistinių laidų trūkumo susilaukta nedaug (7 %), o tai byloja apie jos išvirtinimą televizijoje.

Klausimu, *kaip respondantai vertina reklamą*, išsiaiškintas neigiamas požiūris į ją. Net 96 % apklaustųjų patvirtina televizijoje rodomos reklamos neigiamą poveikį. Argumentuojama, jog reklama ieško sau naudos ir taip apgauna žmogų: įperšama žmogui nauja paslauga ar produktas, kurio jam galbūt ir nereikia. Pedagogų nuomone, reklama - erzina, jos per daug bei trukdo žiūrėti televizorių. Kiti nurodo, jog reklama „nupigina tą televizijos kanalą, nupirkę vietą jame ir ne visada reklamuojamas kokybiškas produktas“. Tuo tarpu, pateisinantys reklamą televizijoje – tik 4 %, argumentuoja, jog reklama yra pinigai, o be jos televizijos egzistavimas – neįmanomas. Kad reklamą galėtų išnaudoti ugdymo proceso įvairinimui, pvz., dekoduoti žodžių ar posakių perkeltinę prasmę, kurti atpasakojimus, vaidinti, neatsirado.

Tai liudija, kad, atsižvelgiant į respondentų išsakytą nuomonę, reklama neparodo naudingų patarimų, trukdo, blokuoja, bukina ir apgauna, tačiau ji parodo tai, ką ji nori, todėl norint, kad televizija gyvuotų – ji yra būtina. Darbo autorės nuomone, remiantis tyrimo rezultatais, būtina atsirinkti reklamos teikiamą naudą, kad tai nedarytų žalingo poveikio moksleiviams. Vaikai nuo pat gimimo yra veikiami gausybės reklamos. Kadangi reklamos kūrėjai specialiai studijuoja vystymosi psichologiją, kad galėtų manipuliuoti vaikų norais ir poreikiais, o per vaikus pasiekti jų tėvų kišenes, tai reklama neišvengiamai daro vaikams didžiulę neigiamą įtaką.

Ar visos televizijos laidos rodomos tinkamu laiku, tyrimo rezultatai byloja, kad ne visos. 98 % tvirtina, jog kai kurios laidos, savo turiniu, turėtų būti rodomos žymiai vėliau ar net iš viso uždraustos: smurto ir keiksmažodžių turinčius filmus turėtų rodyti daug vėliau. Įvairios skandalingos istorijos, lėkšti pokalbių šou gadina jaunų žmonių psichiką, neduoda nieko teigiamo apmąstymams. Vadinasi, televizijos laidos rodomos per anksti, tačiau tai pakeisti praktiškai neįmanoma: televizijos laidų žiūrėjimą turėtų apriboti tėvai. Kiti 2 % apklaustųjų televizijos laidų laiką pateisina, argumentuodami, jog tai derinama pagal žiūrovų skaičių atitinkamu paros metu.

Siekiant išsiaiškinti pedagogų nuomonę, kiek laiko skiriama televizijos žiūrėjimui, buvo klausama, *kiek maždaug mokiniai praleidžia laiko prie televizoriaus*. 70 % tvirtina, kad televizijai mokiniai skiria nuo 1 iki 3 valandų per dieną, o 30 % manymu, šis laikotarpis ilgesnis – nuo 4 iki 6 valandų per dieną. Nežiūrinčių televizijos arba žiūrinčių tik 1 valandą - neatsirado, kaip ir žiūrinčių nuo 7 ir daugiau nei 10 valandų per dieną.

Tai patvirtina, kad pedagogų ir mokinių požiūris skiriamam laikui prie televizijos laisvalaikiu – sutampa.

Respondentų nuomonė, *kokių televizijos laidų nežiūri moksleiviai*, atskleidė, kad 86 % mokinių nežiūri kultūrinių, publicistinių, politinių, dokumentinių, informacinių laidų, nes reikia klausyti, o mokiniai „tingi“. Pedagogų nuomone šio pobūdžio laidos - greitai perduoda informaciją. Respondentai išskiria šias pagrindines, mokinių, nežiūrimas televizijos laidas:

1. „Panorama“/ „Žinios“;
2. „Popietė su A. Čekuoliu“;
3. „Girių horizontai“;
4. „KK2“;
5. „Akistata“;
6. „Kultūra“;
7. „Bėdų turgus“;
8. „Sveikatos ABC“

Pastebėta, jog lyginant mokinių ir mokytojų požiūrį į žiūrėjimą televizijos laidas, kai kuriais atvejais nuomonės išsiskyrė. Pedagogai teisingai nurodė, jog moksleiviai nežiūri informacinių, publicistinių, dokumentinių laidų, tačiau klaidingas manymas, jog vaikai nežiūri pramoginių ir kriminalinių laidų, tokių kaip „KK2“ ar „Akistata“. Tai parodo, kad mokytojai nelabai gerai pažįsta mokinius bei jų laisvalaikio įpročius.

Be to, 14 % tyrimo dalyvių negalėjo išskirti laidų, kurių kategoriškai nežiūri moksleiviai. Anot kai kurių pedagogų: „mokiniai renkasi skirtingas laidas ir žiūri viską“. Negalima sutikti ir su šia išreikšta nuomone, nes mokiniai itin išrankiai renkasi televizijos siūlomų programų asortimentą.

Galima sakyti, jog tiriamųjų nuomone, mokiniai nelabai mėgsta laidas, kurios aktualios globalizuotame pasaulyje ir yra šviečiamojo pobūdžio, bei, kuriose diskutuojama įvairiais politiniais ar kitais klausimais.

Darbe svarbu buvo ištirti *televizijos teigiamas ir neigiamas puses* (žiūrėti 4 lentelėje)

4 Lentelė

Televizijos teigiamos ir neigiamos savybės (N =100, %)

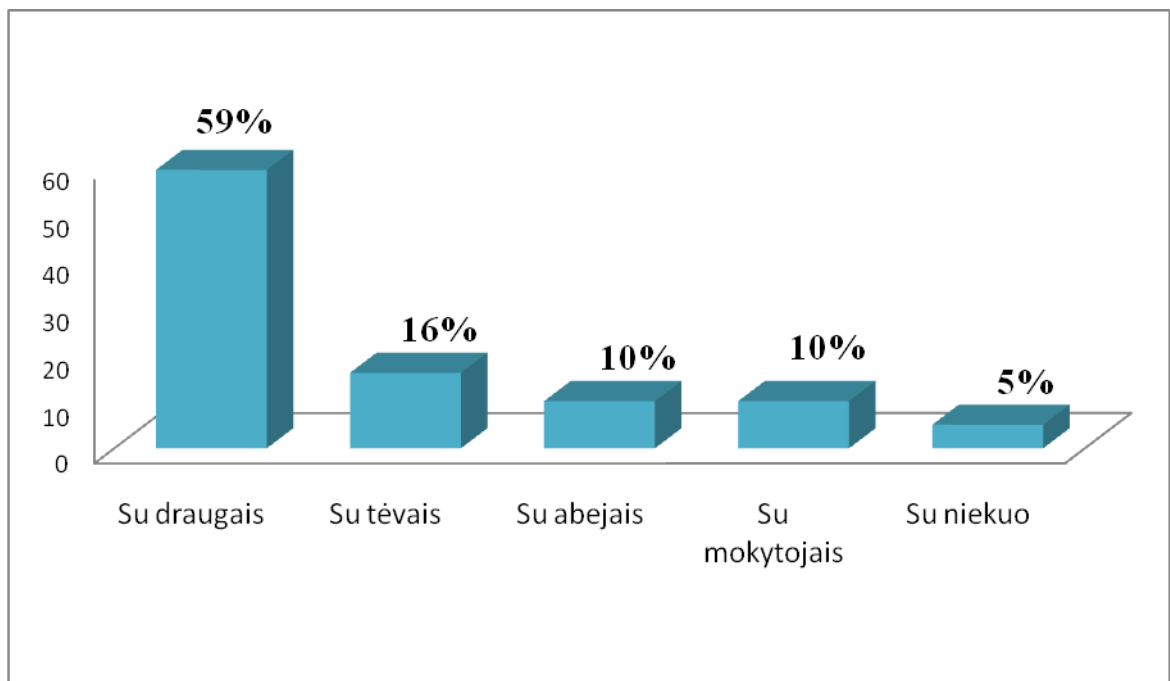
	Teigiamos savybės	Neigiamos savybės
1.	Perduodama ir gaunama informacija – suteikia žinių.	Dažnai informacija būna iškreipta bei toli nuo realybės.
2.	Praplečia akiratį apie pasaulį, mus supančias problemas.	Vardan komercijos daroma žala visuomenei.
3.	Padedą neatsilikti nuo pasaulio pažinimo ir įvykių.	Moksleiviai darosi agresyvūs, nemąstantys, mažiau skaito.
4.	Daug patarimų apie sveikatą ir jos gerinimą.	Nori - nenori yra peršamos laidos, kurios žemo intelektualinio lygio, tačiau Lietuvoje labai žiūrimos.
5.	Pateikiami įvairių tautų virtuvės receptai.	Daug reklamos.
6.	Rodomi geri filmai.	Žalingus įpročius, nepadourų elgesį, o tai labai žiūri vaikai.
7.	Skatina vaizduotę.	Per didelis laiko tarpas yra skiriamas vienai ar kitai temai gvildinti.
8.	Aktualumas šiandienos įvykių ir itin išsamus jų pateikimas.	Smurtą propaguojantys filmai skatina žiaurumą, agresiją, patyčias, daug įvairių konfliktinių situacijų, vulgarumo, pornografijos.
9.	Ugdomas kūrybiškumas.	Netikrų vertybių iškėlimas, pvz., „miesčioniškumas“.

Iš pateiktos lentelės pastebima, jog televizija gali atlikti nemažai teigiamų vaidmenų, funkcijų ugdymo(si) procese. Ugdymo proceso veikla siejama su aktyviu besimokančiojo pažinimu ir pedagogo veiklos organizavimu. Televizijos veiklos esmė - praktinių problemų sprendimas, panaudojant žinias, mąstymo procesus ir reikalingus materialinius išteklius. Žymėtina, kad

šiuolaikinis ugdymas pasitelkiant televiziją turi būti suvokiamas kaip procesas, kuriame integruojama kūryba ir kūrybinės idėjos bei jų praktinis įgyvendinimas. Toks požiūris padeda ugdyti ne vykdytoją, bet smalsią, mėstančią, kūrybingą, iniciatyvią ir atsakingą asmenybę.

Be to, tyrimo rezultatai rodo, kad televizijoje yra gana daug užsienietiškos produkcijos – nėra gražių lietuviškų laidų ir filmukų vaikams, o tai - formuoja nuomonę ir bukina jauną žmogų. Pastebėta, kad remiantis pedagogų nuomone, televizija tapo reklamos „tribūna“. Televizija ieško sau naudos: jai nerūpi jaunas žmogus, neapsaugo jo nuo žalingo poveikio, o informacija ne visada atitinka rodomą laiką ir amžių.

Moksleivių santykiai su juos supančia aplinka. Tai svarbus ugdymo(si) kokybės veiksnys, todėl naudinga išsiaiškinti pedagogų nuomonę, *kokie mokinių santykiai, su juos supančiais žmonėmis?* (žr. 13 pav.).

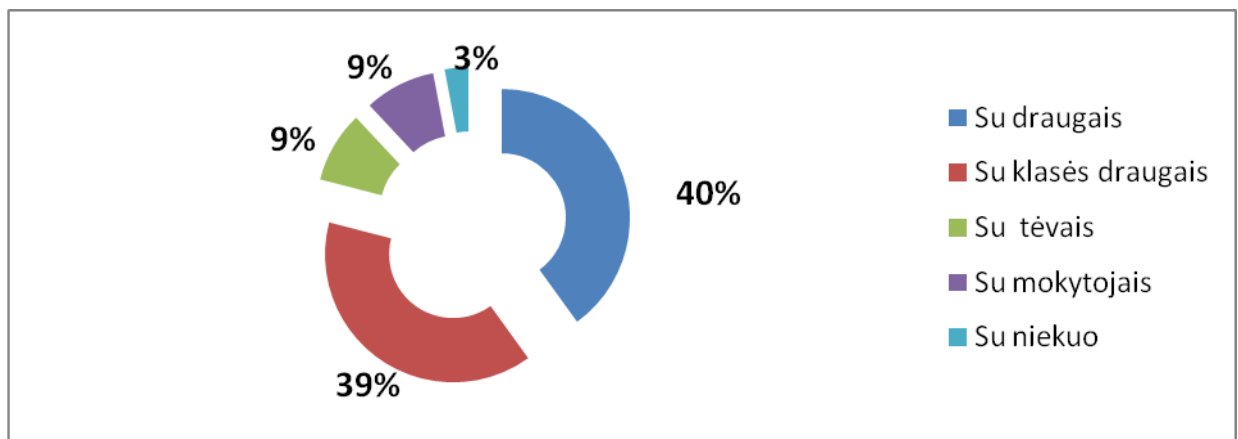
13 pav. **Pedagogų požiūris, su kuo mokiniai labiausiai sutaria (N =100, %)**

Tyrimo rezultatai iliustruoja, jog 59 % teigimu, mokiniai geriausiai sutaria su savo draugais. Tai lyg ir pateisinama šiame amžiaus tarpsnyje, kad draugai – didžiausias autoritetas. Teigiančių, kad moksleiviai sutaria su tėvais – 16 %, o sutariančių ir su tėvais, ir su draugais yra 10 %. Taip pat atsirado nuomonių, kad mokiniai nesutaria nei su vienu jį supančiu žmogumi (5 %). 10 % pedagogų teigia, jog mokiniai sutaria su mokytojais. Tai rodo, jog mokytojai visą dėmesį koncentruoja į norą suteikti žinių, o ne į kitus dalykus. Natūralu, kad mokiniai su vienais mokytojais sutaria geriau, su kitais – prasčiau. Reikia pripažinti ir tai, kad ne visi mokytojai su savo mokiniais elgiasi vienodai. Tačiau to neišvengsi.

Siekiant įvertinti pedagogų nuomonę, kaip tėvai reaguoja į mokinių žiūrimą televizijos programą, paaiškėjo, kad tėvai savo vaikams leidžia žiūrėti, tai ką jie nori – 78 %. Maža dalis nurodo (12 %), kad tėvai perjungia kitą laidą, teikdami, kad tai ne vaikams, o 10 % mano, jog tėvai mokiniams neleidžia žiūrėti, tai ką jie nori, nes teigia, kad tai neatneša jokios naudos.

Galima daryti prielaidą, jog remiantis vaikų nuomone, tėvai elgiasi individualiai, tačiau išvelgiama tėvų auklėjimo pasekmė. Tėvai nekreipia dėmesio, kokias laidas žiūri jo vaikas, nes jie per daug užsiėmę.

Paprašius nurodyti, su kuo mokiniai aptarinėja laidas ir filmus, respondentų svarstymai išsiskyrė (14 pav.).

14 pav. Asmenys, su kuriais moksleiviai aptarinėja televizijos laidas (N =100,%)

Didžiausia dalis, 40 %, pastebi, kad moksleiviai laidas ir filmus aptarinėja su draugais, taip pat didelis tyrime dalyvavusių procentas (39 %) nurodo, kad aptarinėjama su klasės draugais. Mažas procentas (18 %) mano, jog su tėvais (9 %) ir mokytojais (9 %) ir 3 % - su niekuo neaptarinėja. Galima sakyti, jog pedagogai mažai inicijuoja laidų aptarimą su moksleiviais, kas gali būti siejama su skeptišku ugdytojų požiūriu į televiziją: daugelis pedagogų nesutinka su televizijos teigiamu vaidmeniu ugdymo(si) procese, todėl nemano, jog reiktų aptarinėti televizijos laidas mokykloje.

Iš klausimo, kaip moksleiviai dažniausiai leidžia laisvalaikį, atsiskleidė, kad mokytojai mano, jog didžiausia laiko dalis praleidžiama prie kompiuterio (38 %), 28 % - su draugais ir 25 % žiūri televiziją. Tik 9 % galvoja, jog laisvalaikis praleidžiamas vertingai: iš jų 2 % su tėvais ir 7 % lankydami įvairius būrelius.

Norint išsiaiškinti televizijos daromą įtaką tėvų santykiams su vaikais, buvo užduodamas klausimas: „Jūsų manymu, kokią įtaką televizija turi vaikų ir tėvų santykiams?“ Tyrimo rezultatai parodo, kad televizija turi neigiamą poveikį tėvų ir vaikų bendravimo procese. Net 92 % tyrimo dalyvių išvelgia problemą, nes tėvai nebeturi laiko bendravimui su vaikais: nelieta laiko atviriems ir

nuoširdiems pašnekesiams su tėvais. Tai galima sieti su tuo, jog yra rodoma daug neigiamo elgesio pavyzdžių, o tai gali daryti įtaką socialinės rizikos šeimos narių santykiams. Kartais vaikai iš televizijos išmoksta neigiamo elgesio pavyzdžių: nepagarba, kuri taip pat neigiamai atsiliepia santykiuose su tėvais. Be to, pedagogai argumentuoja, jog „vaikai žiūri televiziją, o tėvams ramu, kad vaikai namuose ir nieko nereikalauja“, todėl galima sakyti – dėl vaikai darosi uždaresni ir taip atsiriboja nuo tėvų. Tačiau tai labai priklauso nuo tėvų požiūrio: jie nesidomi vaikų laisvalaikiu.

Kai kurie respondentai (8 %) pastebi, kad televizija iškelia netikras vertybes, o rodomų laidų spektras labai įvairus – tai ir įtaka taip pat.

Galima daryti prielaidą, jog televizija veikia santykius šeimoje. Televizijos vaidmuo yra labiau neigiamas nei teigiamas, nes dauguma laidų, rodomų per televiziją, neskatina ir nestiprina pačios šeimos vientisumo. Televizija atima tą laiką, per kurį galima aptarti dienos įvykius, bendrai užsiimti veikla, pamokų ruošą, pašnekesiams, žaidimams, ginčams ir kitoms šeimos sąveikoms, kurios teigiamai veikia ir lavina vaikus. Kita vertus, televizija yra lyg ir būdas suburti šeimą drauge. Dažnai tėvai būna pavargę po darbo, kad kur nors su šeima išeitų prasiblaškyti, todėl šeimos renkasi televiziją. Vadinasi, televizija gali kartu su socialiniais, kultūriniais ir ekonominiais faktoriais sukurti priežastis, kuomet šeimos renkasi bendravimo prie televizoriaus ekranų būdą.

Pedagogų nuomonė apie mokymo(si) procesą.

Klausimu, kaip manote, *ar televizija įtakoja mokinių ugdymo(si) kokybę*, išsiaiškinta, kad 96 % tyrimo dalyvių patvirtina televizijos įtaką mokymosi procesui. Televizija nors ir suteikia mokiniui informacinę funkciją, tačiau nuolatinis jos žiūrėjimas kenkia ugdymui(si) - nebelieka laiko mokytis. Mokiniai dažnai žiūri laidas, kurias rodo vėlai vakare, todėl miega per mažai ir negali tinkamai mąstyti, būna išsiblaškę. Nepaisant to, kai kurie pedagogai nurodo, kad vaizdinė medžiaga yra kur kas patogiau nei tekstinė: televizijų programose yra laidų, betarpiškai susijusių su mokymo programa. 4 % nežino, ar televizija įtakoja mokinių ugdymosi kokybę, o teigiančių, jog televizijos vaidmuo ugdymuisi neturi jokios reikšmės – nebuvo.

Vadinasi, televizija iš dalies neleidžia moksleiviams pailsėti ir susikaupti tolimesniam darbui: atimamas laikas, kuris turėtų būti skirtas namų užduotims atlikti, knygų skaitymui. Be to, žiūrint televiziją formuojamos vertybės, kurios ne visada naudingos vaikams.

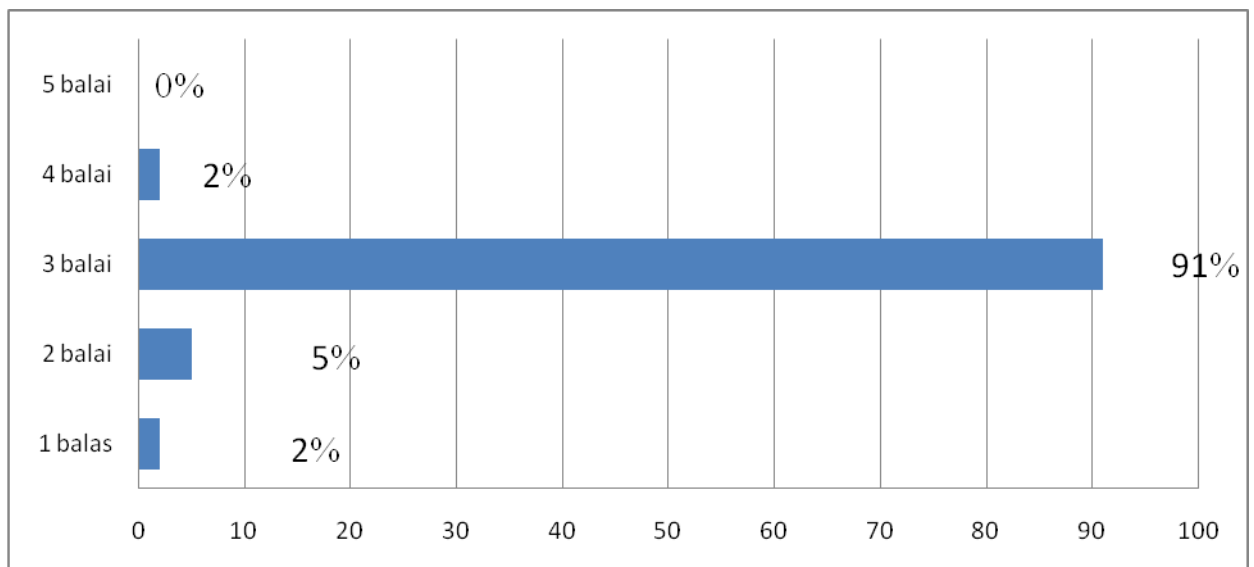
Pedagogų paklausus, *ar naudoja televiziją savo dėstomo dalyko mokymo programoje*, sužinota, kad 50 % netaiko televizijos, kaip mokymo metodo. 27 % nurodo, jog naudoja televiziją, kaip pagalbinę priemonę. Pastebėta, kad televiziją naudoja lietuvių kalbos, muzikos, tikybos bei geografijos mokytojai. Tačiau yra pedagogų (23 %), kurie kartais taip pat naudoja televiziją (pradinių klasių mokytojai, geografijoje, anglų ir rusų kalbos bei informacinių technologijų pamokose). Diplominio darbo autorės nuomone, pedagogams patartina naudoti televiziją, kaip

pagalbinę ugdymo(si) priemonę. Pedagogas, pasitelkiantis televiziją kaip mokymo priemonę, sprendžia įvairius uždavinius: pažintinius, lavinamuosius, auklėjamuosius. Televizija mokiniams suteikia labai svarbią praktinę vertę, nes tai suteikia gyvenimiškos patirties ir kuria supratimą, kokios savybės būdingos įvairių profesijų žmonėms bei padeda tolerantiškai vertinti įvairių profesijų atstovus.

Išsiaiškinus, koks procentas pedagogų naudoja televiziją ugdymo(si) kokybei gerinti, aktualu išskirti, *kaip būtent jie panaudoja televiziją mokymo tikslams*. 74 % įvardija, jog rekomenduoja mokiniams žiūrėti dėstomo dalyko laidas ar programas, o 19 % aptarinėja su mokiniais tų dienų aktualijas. Kiti tyrimo dalyviai (5 %) diskutuoja gamtosaugos, auklėjimo klausimais, aptarinėja filmus (pvz.: apie kompozitorius, „yra medžiagos tikybos pamokoms“). Pastebėta, jog 2 % užduoda namų darbams rašyti refleksijas. Yra žinoma, jog refleksijos – tai viena iš savarankiško darbo formų. Jos skatina analizuoti, vertinti bei išsakyti savo nuomonę. Tačiau tik maža dalis tyrimo dalyvių išnaudoja šią galimybę.

Galima sakyti, kad televizija ugdymo procese naudojama atitinkamai atsižvelgiant į dėstomo dalyko temą, todėl kaip teigiamas televizijos mokymo(si) metodas pasirinktas televizijos laidų įrašų žiūrėjimas.

Siekiant įvertinti televizijos teikiamų paslaugų kokybę, svarbu sužinoti, *kaip tyrimo dalyviai suvokia lietuviškos televizijos produkciją ugdymo atžvilgiu* (pateikta 15 pav.).

15 pav. Respondentų įvertinta televizijos produkcijos kokybė, 5 balų (nuo 5 – aukštas iki 1 – žemas) sistemoje (N =100, %)

Iš paveikslo pastebima, jog 91 % televiziją vertina 3 balais, t.y., vidutiniškai, kartais rodo ką nors įdomaus. 5 % - 2 balais: „blogai, rodo tą patį per tą patį“. 1 balu įvertino 2 % respondentų („labai blogai, nerodo nieko, kas ugdytų moksleivius“) ir 4 balais taip pat 2 %. Aukščiausiu balu („5- puikiai, neturiu priekaištų“) – niekas neįvertino.

Tuo tarpu paklausus, *ar pedagogai ragina žiūrėti televizijos laidas ir kokias*, atsakymai liudija kitokius rezultatus. 53 % neragina žiūrėti rodomų televizijos laidų, o 47 % pabrėžia, kad ragina žiūrėti tam tikras televizijos laidas. Pedagogai skatina žiūrėti pažintines laidas, kino filmus, spektaklius, kurie susiję su mokomuoju dalyku bei atitinka to amžiaus vaiko poreikius ir turi ugdomąją galią. Tai gali būti laidos, kurios skirtos tam tikrai datai ir įvykiui paminėti ar pokalbių laidos apie moksleivius, jų gyvenimo problemas, arba televizijos žinias (užsienio kanalų), tos kurios būtų informacinio pobūdžio. Be to, pedagogai ragina mokinius pasimokyti kalbėjimo (Valanda su A. Čekuoliu) ir moksleivius ugdančių laidų, tokių kaip „Gustavo enciklopedija“, „Tūkstantmečio vaikai“, „Kultūra“, „Talentų ringas“. Pastebėta, jog tyrimo dalyviai rekomenduoja nacionalinės televizijos laidas, kurios jų nuomone yra mažiau komercinės.

Apžvelgus rekomenduojamų laidų sąrašą, logiška aptarti, *kokių laidų ar filmų nerekomenduotų žiūrėti mokiniams, kaip netinkamų ugdymo atžvilgiu*. Pateikiamas šis nerekomenduojamų laidų sąrašas:

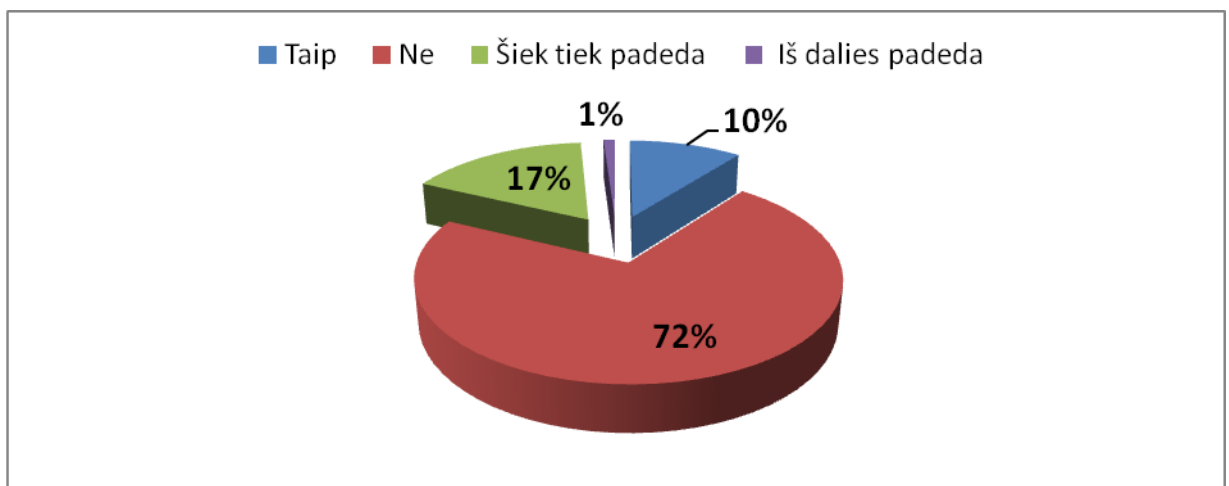
1. „KK2“;
2. „Farai“;
3. „Srovės“;
4. „Akistata“;
5. „Klonas“;
6. „Simpsonai“;
7. „Dar pažiūrėsime“;
8. Siaubo ir veiksmo filmų.

Didžioji dalis respondentų teigia, kad šiose televizijos laidose nėra naudingos informacijos, tinkamos vaikų ugdymui. Be to, nepataria žiūrėti rodomų animacinių filmukų, skirtų vaikams, kriminalistinių, smurto laidų bei laidų, kurios skirtos suaugusiems. Vadinasi, neigiamai vertinami užsienietiški animaciniai filmai, kuriuose išvelgiama daug smurto, prievartos, serialai bei publicistinės laidos.

Klausimu, *ar girdite, kai vaikai aptarinėja laidas ar filmus pertraukę metu*, stengiamasi išsiaiškinti, kokios televizijos laidos aktualios mokinių tarpe. Tyrimo rezultatai rodo, jog žiūrimų laidų repertuaras įvairus. Mokytojų nuomone, labiausiai (57 %) aptarinėjamos pramoginės laidos,

filmukai, serialai, koncertai, sporto varžybos („Farai“, „Simpsonai“, „Naisių vasara“, „Chorų karai“). Be to, nurodo, kad mokiniai dažnai kalba apie muštynes, smurtą, patyčias, neigiamus šeimų santykius. Kaip jau minėta, paauglystės laikotarpiui būdingas tapatumo paieškas puikiai atitinka televizijos teikiamos galimybės: paauglystei būdingu siekiu savarankiškai veikti, būti nepriklausomam, autoritetų neigimu. 21 % nepastebi, kad mokykloje būtų aptarinėjamos televizijos laidos. 12 % respondentų pastebėjo, kad moksleiviai labiau aptarinėja ne laidas ar filmus, bet jų konkrečius epizodus: dažnai net keletą dienų yra kartojamos tos pačios frazės ir 5 % pastebi iš kalbų, kad jie žiūri tik tai, kas jiems nenaudinga, daro neigiamą įtaką. Tuo tarpu, 5 % teigia, kad vaikai taip pat atskiria „grūdus nuo pelų“ – supranta laidų menkumą, neprofesionalumą, todėl ateityje turėtų atsirinkti tai, kas geriausia.

Norint įvertinti televizijos vaidmenį ugdymo proceso kokybei, naudinga išsiaiškinti pedagogų nuomonę, *ar televizija gali padėti profesijos pasirinkimui* (16 pav.).

16 pav. **Televizijos vaidmuo, padedantis pasirinkti profesiją (N =100, %)**

72 % nesutinka, kad televizija turi įtakos tolesniam profesijos pasirinkimui. Argumentuojama, jog nėra tam tikslui skirtų laidų, mažai informacijos. Todėl profesijos pasirinkimui labiau padeda mokykla, tėvai, draugai: nei vienoje laidoje nebuvo įtikinamai ir patraukliu stiliumi perteikiama profesijų pasirinkimo galimybės. 17 % mano, kad televizija šiek tiek gali prisidėti prie profesijos pasirinkimo: mokiniai ekranuose mato įvairių profesijų žmones ir stengiasi pamėgdžioti ar bent jau pasvajoti apie vieną ar kitą profesiją, tačiau rimtai nenučiuokia kaip ją rimtai įsigyti ir 1 % sutinka, jei būtų kuriamos profesijos pasirinkimo pobūdžio laidos. 10 % patvirtina – taip, nes vaikai pamato tikrąją profesijos pusę, bet tuo mažai domisi, susižavi, televizija parodo įvairių personažų, kuriais mokiniai norėtų tapti. Kita dalis respondentų nurodo, kad nežino tokių laidų, kurios padėtų apsispręsti profesijos atžvilgiu, nes „dabar visi nori būti „žvaigždėmis“.

Iš gautų tyrimo rezultatų pastebėta, kad televizija negali padėti apsispręsti profesijos pasirinkimui, tačiau jei laidose aptariamos tam tikros problemos, kurios mokiniams atrodo svarbios, supažindina su profesinėmis mokyklomis, universitetais – tuomet gali padėti.

Kaip manote, ar televizija atlieka ugdomąjį vaidmenį, tokį kaip pažintinių gebėjimų skatinimą, verslumo ugdymą ir kodėl? Tyrimo atsakymai liudija apie skirtingą pedagogų požiūrį į televizijos atliekamą vaidmenį verslumui bei gebėjimų ugdymui(si). 48 % respondentų patvirtina, jog turi, bet labai nedidelį, nes televizija daro įtaką mokinių mąstymui ir elgesiui, vaikai rodo mažai iniciatyvos, o daugelis laidų yra netinkamo pobūdžio. 46 % - kategoriškai nepritaria šiam teiginiui, nes jų manymu, yra labiau orientuojamasi į aukštų pareigūnų, seimo narių daromas “nedorybes“, o tai tikrai neskatina verslumo ar pažintinių gebėjimų. 6 % teigia nežinantys, ar televizija skatina pažintinius gebėjimus ir verslumą.

Apibendrinant galima daryti prielaidą, jog televizijos rodomas repertuaras turi įtakos mokinių ugdymosi kokybei, tačiau reikia mokėti tinkamai atsirinkti laidas. Yra vertingų laidų, kurios ugdo jaunąją kartą, ypač per nacionalinę televiziją, kurios skatina vaikų pažintinius gebėjimus, tačiau mokinius nesudomina laidų vedimo, pateikimo forma. Pastebėta, kad televizija, net ir nacionalinis kanalas, daugiau dėmesio kreipia į komerciją, o ne į pažintinių gebėjimų skatinimą, verslumo ugdymą, todėl televizijos laidose pastebima sumaištis, lenktyniavimas ir reklamos bumai.

IŠVADOS

Atlikta mokslinių šaltinių analizė leidžia suformuluoti šias, teorinės darbo dalies, išvadas:

1. Remiantis edukologų, psichologų, sociologų teorinėmis išvalgomis, ugdymas(-is) yra suvokiamas kaip sudėtinga, tikimybiniam dėsningumams paklūstanti sistema. Tuo tarpu, galima teigti, jog ugdymo(si) proceso kokybė iš esmės suvokiama kaip daugybės veiksnių sąlygojamas rezultatas. Savo ruožtu, tai lemia tikslios kokybės sampratos nebuvimą, jos suvokimą iš skirtingų pozicijų, priklausomybę nuo konteksto ir aplinkos kismo. Todėl visus požiūrius vienija tiesioginė apibrėžtis, kad kokybė – tai visuomet susitarimas dėl vertės.

2. Išanalizavus literatūros šaltiniuose pateiktą televizijos raidą, galima teigti, jog televizija - labai sparčiai ir agresyviai braunasi į žmonių gyvenimą, veikia darbo aplinką ir kasdienę šeimos buitį. Reportažai, informaciniai pranešimai, publicistinės laidos, kitos visuomenės informavimo priemonės, teisės normų realizavimas - įgyvendinimas praktikoje. Šis procesas įgauna svarbią ekonominę, politinę visuomeninę reikšmę, vis plačiau sąlygodamas perėjimą iš industrinės į informacijos visuomenę, tapdamas neatsiejama demokratijos mechanizmo funkcionavimo dalimi.

3. Išanalizavus mokslinę literatūrą išskirti ugdymo(si) kokybę įtakojantys veiksniai. Pastebėta, kad televizija - svarbi ugdymo proceso dalyvė, veikianti jame kaip viena iš ugdytojų ir neretai kaip viena iš pagrindinių, vis dažniau pakeičianti tradicinius ugdytojus. Dažnas ir kartais net neišvengiamas sąlytis su televizija kelia riziką tiek sveikatai, tiek suteikia ne itin teigiamą įtaką ir naudą paaugliams. Pedagogams iškyla rimtų sunkumų, motyvuojant mokinius tobulinti raštingumo įgūdžius ir stengiantis išugdyti mokinių požiūrį, kad jie nebūtų tik pasyvūs televizijos pranešimų gavėjai ir stebėtojai.

4. Darbe aptartos vaikų psichopedagoginės raidos ir pažintinių procesų ypatybės. Jų dėka, nustatyta, kad televizija atlieka labai svarbų ir galingą poveikį asmenybės socializacijai, kuri pasižymi informacijos pateikimo formų įvairove. Tai priklauso tiek nuo konkrečių laidų pobūdžio, tiek nuo vaiko amžiaus. Vaikai labiau pasiduoda televizijos laidų įtaigai, poveikiui, nes dar neturi stabilios vertybių sistemos, sunkiai atskiria demonstruojamą fantazijų pasaulį nuo realybės.

Atlikus empirinės darbo dalies analizę, galima teigti, jog buvo išanalizuotas mokytojo ir mokinio požiūriu, televizijos vaidmuo bei jo pritaikymas ugdymo(si) procese. Svarbu buvo numatyti, kuria linkme reikia eiti, kad tinkamos jauno žmogaus lavinimui(si) novatoriškos technologijos jam būtų patrauklios.

Atliktas empirinis mokinių ir mokytojų tyrimas bei nustatyta, kaip atskiros respondentų grupės suvokia televizijos vaidmenį ugdymui šiais aspektais:

Ištirtas mokinių požiūris į televiziją ir televizijos laidas. Galima daryti išvadą, jog moksleiviai yra vizualūs stebėtojai, jų teigiamo ir neigiamo elgesio formavimasis priklauso nuo to, ką jie mato. Šio amžiaus tarpsnyje moksleiviai nesivadovauja aiškesniais informacijos atrankos kriterijais, stokoja kritinio požiūrio ir objektyvumo, tenkinasi tuo, kas pateikiama televizijos. Galima tvirtinti, jog mokiniai nesidomi laidomis, kurios aktualios globalizuotame pasaulyje ir yra šviečiamojo pobūdžio, bei, kuriose diskutuojama įvairiais politiniais ar kitais klausimais. Paminėtų laidų tematika – humoras, kriminalistinės laidos, jaunų žmonių santykiai, realybės šou,– atitinka paaugliams būdingus pomėgius, „sprendžia“ jiems rūpimus klausimus, todėl neverčia ieškoti alternatyvos. Todėl iškelta *hipotezė* iš dalies pasitvirtino, jog televizijos vaidmuo ugdymo(si) kokybei ne tik teigiamas, bet labiau neigiamas.

Įvertinti paauglių santykiai su juos supančia aplinka. Daroma išvada, jog televizija veikia santykius šeimoje. Televizijos vaidmuo yra labiau neigiamas nei teigiamas, nes dauguma laidų, rodomų per televiziją, neskatina ir nestiprina pačios šeimos vientisumo. Televizija atima tą laiką, per kurį galima aptarti dienos įvykius, bendrai užsiimti veikla, pamokų ruošą, pašnekesiams, žaidimams, ginčams ir kitoms šeimos sąveikoms, kurios teigiamai veikia ir lavina vaikus. Kita vertus, televizija yra lyg ir būdas suburti šeimą drauge. Dažnai tėvai būna pavargę po darbo, kad kur nors su šeima išeitų prasiblaškyti, todėl šeimos renkasi televiziją. Vadinasi, televizija gali kartu su socialiniais, kultūriniais ir ekonominiais faktoriais sukurti priežastis, kuomet šeimos renkasi bendravimo prie televizoriaus ekranų būdą.

Ištirta respondentų nuomonė apie mokymo(si) procesą. Remiantis mokytojų nuomone, televizija neleidžia moksleiviams pailsėti ir susikaupti tolimesniam darbui: atimamas laikas, kuris turėtų būti skirtas namų užduotims atlikti, knygų skaitymui. Tyrimo rezultatai liudija, kad maža dalis mokytojų savo mokymo programoje naudoja televiziją. Pastebėta, kad televizija ugdymo procese naudojama atitinkamai atsižvelgiant į dėstomo dalyko temą, todėl kaip mokymosi metodas pasirinktas žiūrėjimas televizijos laidų įrašus. Nustatyta, jog televizijos rodomas repertuaras daro įtaką mokinių ugdymosi kokybei, tačiau reikia mokėti atsirinkti. Yra vertingų laidų, kurios ugdo jaunąją kartą, ypač per nacionalinę televiziją, kurios skatina pažintinius gebėjimus, tačiau mokinius nesudomina laidų vedimo, pateikimo forma. Pastebėta, kad televizija, net ir nacionalinis kanalas, daugiau dėmesio kreipia į komerciją, o ne į pažintinių gebėjimų skatinimą, verslumo ugdymą, todėl televizijoje pastebima sumaištis, lenktyniavimas ir reklamos bumas.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į ištirtą televizijos vaidmenį, pateikiami šie pasiūlymai mokytojams ir mokinių tėvams, kurie pagerintų ugdymo(si) kokybę:

1. *Mokytojams*, atkreipti dėmesį į ugdytiniams daromą televizijos poveikį, panaudojus jos teigiamas puses, pasitelkti ją kaip ugdymo pagalbininkę, taip sudominant mokinius ir padedant jiems orientuotis televizijos teikiamos informacijos srautuose. Todėl rekomenduojama televiziją naudoti šiose pamokose:

- informatikoje;
- užsienio k. pamokose;
- istorijos pamokose;
- dailės pamokose.

Be to išvelgiama užsienietiškos televizijos nauda: užsienietiški kanalai gali būti naudojami įvairiose pamokose.

Išsiaiškintas neigiamas požiūris į reklamą. Argumentuojama, jog reklama ieško sau naudos ir taip apgauna žmogų: įperšama žmogui nauja paslauga ar produktas, kurio jam galbūt ir nereikia. Tuo tarpu, reklamą galėtų išnaudoti ugdymo proceso įvairinimui, pvz., dekoduoti žodžių ar posakių perkeltinę prasmę, kurti atpasakojimus, vaidinti, neatsirado.

2. *Tėvams*. Tėvai turėtų parinkti vaikams kultūrinio, informacinio, dokumentinio turinio televizijos programas bei nustatyti maksimalų televizijos žiūrėjimo valandų skaičių. Iš gautų tyrimo rezultatų pastebėta, kad televizija negali padėti apsispręsti profesijos pasirinkimui, tačiau jei laidos supažindina su tam tikromis problemomis, kurios mokiniams atrodo svarbios, supažindina su profesinėmis mokyklomis, universitetais – tuomet gali padėti. Tėvams rekomenduojama:

- mokyti vaikus valdyti laiką, taip atsirenkant televizijos rodomas laidas;
- reklamos, kaip mokymas atkoduoti perkeltinę prasmę, taikymas;
- ir tėvams ir mokytojams patartina aptarti televizijos laidas.

LITERATŪRA

1. Ališauskas A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas: mokomoji knyga*. Šiauliai.
2. Altschull H. J. (1984). *Agents of Power: The Role of the News Media in Human Affairs*. New York, Longman.
3. Ambrasaitė N., Jucevičienė P., Kizienė D. ir kt. (1996). *Lietuvos švietimo sistema. Lyginamoji edukologija*. Kaunas: Technologija.
4. Aramavičiūtė V. (1998). *Ugdymo samprata*. Vilnius.
5. Arbatauskas A. (1996). *Ugdymo filosofija. Atestacija. Vadyba*. Vilnius: Leidybos centras.
6. Artušėnka A., Chirv Ž. (2007). *Žiniasklaidos vaidmuo šalies politikoje. Lietuvos žiniasklaida jaunujų tyrėjų akimis. Metodinė priemonė*. Vilnius: VPU.
7. Balčytienė A. (2001). Naujoji žiniasklaida: raida, tendencijos ir pažadai. [Žiūrėta 2010-12-17]. Prieiga per internetą: <<http://sk.mch.mii.lt/izanga1.html>>
8. Bandura A. (2004). *Health promotion by social cognitive means*. Health Education & Behavior, 31 (2).
9. Barczyk C. (1999). *Visuotinės kokybės vadyba (teorinis požiūris)*. Vilnius.
10. Barkauskaitė M., Bruzgelevičienė R. (2002). *Švietimo įstaigos vertinimo nuostatos. Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika*. I dalis. Vilnius.
11. Bitinas B. (1996). *Ugdymo filosofijos pagrindai*. Vilnius: VPU.
12. Bitinas B. (1998). *Ugdymo tyrimų metodologija*. Vilnius.
13. Burakas P. (2003). *Žiniasklaida: jos vartojimo sritys ir poveikis žmogui*. Kultūros barai. Nr. 12.
14. Burškaitienė R., Vilkonienė M. (2009). *Priešmokyklinio ugdymo kokybė: samprata ir esminiai vadybos aspektai*. Jaunujų mokslininkų darbai. 2. Nr. 23.
15. Cibulskas R. (1997). *Švietimo vadyba: mokslas ir praktinė veikla*. Pedagogika. Nr. 33.
16. Černius V. J. (2006). *Žmogaus vystymosi kelias: nuo vaikystės iki brandos*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
17. Dagytė I. *Ar padeda žiniasklaida mums tvirtinti savo poziciją* [Žiūrėta 2010-12-13]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/66438>>
18. *Mokymosi visą gyvenimą programa Comenius* (2006). Europos Parlamento ir tarybos sprendimas. Nr.1720: lapkričio 15 d. Vilnius.
19. Griškutė A., Pečeliūnaitė, V. (2007). *Žurnalistikos funkcijų vykdymas žiniasklaidoje. Lietuvos žiniasklaida jaunujų tyrėjų akimis. Metodinė priemonė*. Vilnius: VPU.

20. Gudynas P. (2005). *Ugdymo kokybės samprata ir kokybės problemos*. [Žiūrėta 2011-01-18]. Prieiga per internetą: <http://www.pprc.lt/MethodineVeikla/naujienos/Ugdymo_kokybes_samprata_ir_kokybes_problemos.pdf>
21. Gunter B. (1994). *The question of media violence*. In: Bryant J, Zillman D, eds. *Media Effects: Advances in Theory and Research*. Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
22. Hargreaves A. (1999). *Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai*. Vilnius.
23. Hopkins D., Ainscow, M., West, M. (1998). *Kaita ir mokyklos tobulinimas*. Vilnius: Tyto Alba.
24. Imbrasienė G. (2001). *Nepilnamečių teisinė apsauga žiniasklaidoje*. Žmogaus teisių žinios, 2001 Nr.2, p. 6.
25. Jackūnas Ž. (1993). *Lietuvos švietimo plėtotė Europos Edukacinių nuostatų kontekste. Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
26. L. Jovaiša (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas.
27. *Jungtinių tautų nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairės* (1990). Priedas. 68 posėdis: 1990 gruodžio 14 d.
28. Kalibatas P. (2002). *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos standartai XI-XII klasių*. Vilnius.
29. Kalvaitis A. (2007). *Duomenų rinkimas vidaus auditui? Tai visai neskauda!* Vilnius.
30. Karlonaitė D., Kriščiūnaitė V., Zabelaitė J. (2007). *Žiniasklaidos teisės pozityvumas ir žurnalisto moralės bei etikos reliatyvumas. Lietuvos žiniasklaida jaunujų tyrėjų akimis*. Metodinė priemonė. Vilnius: VPU.
31. Karvelis V., Stulpinas T., Juodaitytė A. ir kt. (2008). *Lietuvos pedagogika ir mokykla istorijos vingiuose*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
32. Kutinauskas M. (1978). *Usenet – tinklo žiniasklaidos pradžia*. Naujoji žiniasklaidos istorija 1976-1978.
33. Laurinčiukienė L. (2004). *Žiniasklaida – jauno žmogaus gyvenimo scenarijaus kūrėja? Dorinis mokinių ugdymas pamokoje ir popamokinėje veikloje: Mokslinės metodinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Vilnius: Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras.
34. Laužikas J. (1993). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
35. Leškevičienė G. *TV grėsmė nepilnamečiams didesnė nei įsivaizduojate. Žurnalistų žinios*. [Žiūrėta 2011-01-28]. Prieiga per internetą: <http://www.lzs.lt/about.php?id=237&type=paper&page_menu=4>
36. *Lietuvos Respublikos kultūros ministerija* (2008). Vilnius.

37. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro patvirtintas įsakymas, dėl bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo rekomendacijomis (2009). Vilnius.
38. Lietuvos Respublikos prezidentūros Švietimo kokybės forumas (2009). Vilnius.
39. Lietuvių kalbos institutas (2008). Vilnius.
40. Lietuvių kalbos žodynas (2008). Vilnius.
41. Matkevičienė R. (2005). *Ryšiai su visuomene*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija.
42. Nacionalinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos (2003). Informacinis leidinys Švietimo naujienos, (13), p. 168.
43. Nugaraitė A. (2005). *Kuo skiriasi pilietinės žiniasklaidos darbotvarkė nuo paprastosios? Pilietinis žiniasklaidos vaidmuo*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, Pilietinės visuomenės institutas.
44. Neifachas S. (2007). *Priešmokyklinio ugdymo kokybės vadyba: vadovavimas ugdymo programos rengimo strategijai: konceptualizavimo dimensijos*. Vilnius: Ciklonas.
45. Pukelis K. (1998). *Mokytojų rengimas ir filosofinės studijos*. Kaunas: Versmė.
46. Radžilas V. (2000). *Modernybė ir asmens tapatumas: asmuo ir visuomenė vėlyvosios modernybės amžiuje*. Vilnius: Pradai.
47. Sakadolskis, R. (2005). *Kodėl žiniasklaidai verta būti pilietiškai. Pilietinis žiniasklaidos vaidmuo*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, Pilietinės visuomenės institutas.
48. Spiel C. (2002). *Program Evaluation*. In: *In the International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. [žiūrėta 2010 07]. Prieiga per internetą, prenumeruojama duomenų bazė, ProQuest: <http://web17.epnet.com/citation.asp?tb=1&_ug=sid+48C11>
49. Strasburger V. C. (1995). *Adolescents and the Media. Medical and Psychological Impact*. Thousand Oaks, CA: Sage.
50. Šalkauskas S. (1991). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
51. Šalkauskas, J. (2008). Kultūros situacija Lietuvoje. *Lietuvos aidas*, Nr. 82.
52. Šernas V. (2001). *Funkcinė pedagogika*. Kaunas: VDU leidykla.
53. *Televizorius: draugas ar baubas* (2005). (žiūrėta 2011-01-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.tindirindi.lt/vaikuciai/darzelinukas/televizorius-draugas-ar-baubas>>
54. Teresevičienė M. (1998). *Ugdymo metodų raida ir kaita. Bendrasis lavinimas ir profesinis rengimas //Profesinis rengimas*. Tyrimai ir realijos. Kaunas. Nr.1.
55. Uznieinė R. (2009). *Medijinis ugdymas informacinės žinių visuomenės švietimo sistemoje*. Klaipėda: Tiltai. 2 (47).
56. Vaicekuskienė V. (2007). *Švietimo politikos analizės pagrindai*. Vilnius: ŠMM ŠAC.
57. Žukauskienė, R. (1998). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.

PRIEDAI

Sveiki,

Šia anketa norime sužinoti, ar televizija padeda Tau mokytis, todėl Tavo nuomonė yra ypač vertinga. Klausimyne vardo ir pavardės nurodyti nereikia, todėl nesibaimindamas (-a) rašyk viską atvirai.

Prašome nuoširdžiai atsakyti į klausimus arba pateikti savo nuomonę. Iš anksto dėkojame už atsakymus ir sugaištą laiką !

APIE TAVE

Pasirinktą atsakymo variantą pažymėk šitaip -

1. Tu esi:

berniukas;

mergaitė;

2. Tau yra:

12 metų;

13 metų;

14 metų;

15 metų;

3. Tu mokaisi:

5 klasėje;

6 klasėje;

7 klasėje;

8 klasėje;

4. Tavo mokykla yra _____

5. Tavo pažangumas (įvertink, kokiais balais mokaisi):

nuo 1 iki 3;

nuo 4 iki 6;

nuo 7 iki 8;

nuo 9 iki 10;

TAVO POMĖGIAI

Prašau atidžiai perskaityti teiginius ir nuspręsti, kuris tau labiausiai tinka

1. Ką laisvalaikiu mėgsti veikti?

Žaisti kompiuteriniu;

Žiūrėti televizorių;

Bendrauti su draugais;

Bendrauti su šeima;

Kita (įrašyk) _____

2. Kokius būrelius lankai?

šokių;

dainavimo;

piešimo;

Kita _____.

TAVO NUOMONĖ APIE TELEVIZIJĄ IR TELEVIZIJOS LAIDAS

1. Kiek laiko per dieną praleidi žiūrėdamas televizorių?

- Nežiūriu;
- Iki 1 val.;
- 1 - 3 val.;
- 4 - 6 val.;
- 7 - 9 val.;
- Daugiau nei 10 val.

2. Kokį lietuvišką televizijos kanalą dažniausiai žiūri?

- LTV;
- TV3;
- LNK;
- BTV;
- TV6;
- Kita (įrašyk) _____

3. Ar galėtum nurodyti, kodėl Tau patinka būtent vienas ar kitas televizijos kanalas?

- Man patinka, nes rodo daug įvairių veiksmo filmų ir serialų;
- Man patinka, nes man leidžia tėvai jį žiūrėti;
- Man patinka, nes rodo daug įvairių vaikiškų laidų;
- Man patinka, nes rodo daug realybės apie gyvenimą;
- Man nepatinka televizija, nes man įdomiau leisti laiką su bendraamžiais;
- Man tėvai neleidžia žiūrėti televizijos.
- Kita (įrašyk) _____

4. Kokio turinio televizijos laidas mėgsti?

- Informacinės – pavyzdžiui: žinios (LTV „Panorama“ arba Lietuvos ryto TV „Reporteris“);
- Dokumentinės – pasakojama apie gamtą, gyvūnus ar tikras istorijas (pvz.: „Mitų griovėjai“);
- Publicistinės – jose dažniausiai diskutuojama bei atliekami žurnalistinei tyrimai, tam tikrai problemai išspręsti (Pvz.: TV 3 laida - „Kodėl?“);
- Kultūrinės – rodomi svarbūs, įdomūs, istoriniai, kultūriniai faktai ir jų atspindžiai. Garsios, įdomios asmenybės, kultūrinės naujienos: aktualijos, įvykiai (pvz.: LTV laida „Kultūra“);
- Kriminalinės – vykdomi ir atskleidžiami nusikaltimai (Pvz.: LTV serialas „Senis“ arba LNK laida - „Farai“);
- Pramoginės – informacija pateikiama įdomiau, siekiant susilaukti kuo daugiau žiūrovų (pvz.: LNK laida „KK2“, TV3 projektas „Lietuvos talentai“ arba TV 3 filmukas „Simpsonai“);
- Kita (įrašyk) _____

11. Kaip manai, ką televizija tau suteikia?

- Pakelia nuotaiką;
- Nusiraminiu;
- Moko, šviečia, ugdo;
- Kvailina žmones;
- Neteikia nieko naudingo;
- Kita (nurodyk) _____

TAVO SANTYKIAI SU TĖVAIS IR DRAUGAIS

1. Su kuo geriau sutari:

- su draugais; su tėvais; su abiem sutariu; nesutariu nei su vienu;

2. Kaip tėvai reaguoja į tavo žiūrimą televizijos programą?

- Tėvai man leidžia žiūrėti, tai ką aš noriu;
- Tėvai man neleidžia žiūrėti, tai ką aš noriu, nes sako, kad man tai neatneša jokios naudos;
- Tėvai perjungia kitą laidą, nes sako, kad tai ne vaikams.

3. Ar gali pasakyti, su kuo aptarinėji laidas ir filmus?

- Su draugais;
- Su tėvais;
- Su mokytojais;
- Su niekuo neaptarinėju.

TAVO NUOMONĖ APIE MOKYMO(SI) PROCESĄ

1. Ar žinai kuo nori būti užaugęs (įrašyk)? _____

2. Ar Tavo pasirinkimui turi įtakos televizija?

- Taip, nes aš noriu padėti žmonėms, kaip ir filmų herojai;
- Taip, nes aš noriu pakenkti žmonėms, būti „blogiukas“;
- Mažai turi įtakos, nes noriu būti tokiais kaip tėveliai ar giminaičiai;
- Neturi įtakos, nes aš pats žinau ko noriu;
- Kita (nurodyk) _____

3. Ar mokykloje duoda užduočių, susijusių su televizija? Jei taip, tai kokios?

4. Kaip manai, ar televizija turi įtakos tavo mokymuisi?

 Taip, nes kai žiūriu mėgstamą televizijos programą laikas greitai prabėga, o paskui nebelieka laiko paruošti pamokoms;

 Ne, nes televizija rodo tik tai kas patinka ir naudinga žmogui;

 Nežinau, gal _____

5. Kaip manai, kokioje pamokoje reikėtų naudoti televiziją, kaip pagerinančią tavo mokymosi kokybę, ką ji suteiktų (įrašyk)?

TAVO PASIŪLYMAI

1. Kaip manai, jei būtum televizijos direktorius, ką keistum (įrašyk)? Kodėl?

2. Kokių neleistum žiūrėti laidų ir kodėl?

 Informacinių – pavyzdžiui: žinios, nes neįdomu;

 Dokumentinių – nes laidų kūrėjų pasakojamai apie gamtą, gyvūnus ir tikros istorijos nesudomina manęs;

 Publicistinių – nes tai suaugusių programos, jose dažniausiai diskutuojama bei atliekami žurnalistinei tyrimai, tam tikrai problemai išspręsti;

 Kultūrinių – nes, manęs nedomina rodomi svarbūs, įdomūs, istoriniai, kultūriniai faktai ir jų atspindžiai;

 Kriminalinių – nes manęs nedomina vykdomi ir atskleidžiami nusikaltimai;

 Pramoginių – nors ir informacija pateikiama įdomiau, tačiau tai neturi jokios naudos moksleiviams;

 Kita (įrašyk) _____.

Televizijos įtaka ugdymosi proceso kokybei: mokytojų įvertinimo anketa

Gerbiamas mokytojau, atlieku anketinį tyrimą tema – televizijos įtaka ugdymo(si) proceso kokybei: mokinių ir pedagogų požiūris. Apklausa anoniminė, ji bus naudojama tik apibendrinta forma magistriniame darbe.

APIE JUS

Pasirinktą atsakymo variantą pažymėkite ✓

1. Jūs esate:

- Moteris;
- Vyras;

2. Jūsų amžius:

- Iki 25 m.;
- 25-30 m.;
- 31 – 40 m.;
- 41- 50 m.;
- 51-60 m.;
- Daugiau nei 61 m.

3. Jūsų pedagoginė darbo patirtis mokykloje?

- 1 metai;
- nuo 1 – 5 metų;
- nuo 6 – 10 metų;
- nuo 11 – 15 metų;
- nuo 16 – 20 metų;
- nuo 21 ir daugiau metų.

4. Jūsų dėstomas dalykas (įrašykite)? _____

5. Dirbate: didmiestyje mažame miestelyje kaime kita _____

JŪSŲ NUOMONĖ APIE TELEVIZIJOS DAROMĄ ĮTAKĄ

1. Kaip manote, ar televizija turi kokios nors įtakos žmogui?

- Taip, turi didelę įtaką;
- Įtaka nepastebima;
- Neturi jokios įtakos.

2. Jei turi, tai kokia tai įtaka?

3. Ar televizija gali turėti įtakos savišvietai ir kodėl (argumentuokite)?

4. Jūsų nuomone, kiek televizija turi įtakos sveikatos gerinimui?

- Neturi, nes _____
- Mažai įtakoja, nes _____
- Turi įtakos, nes _____
- Kita (nurodykite) _____

5. Kaip manote, kokią įtaką televizija daro vaikams?

- Kenkia akims;
- Daro psichinę žalą;
- Įtakoja vaikų elgesį;
- Vaikai gauna daug naudingų gyvenimiškų pamokų;
- Nedaro įtakos;
- Kita (nurodykite) _____

6. Kaip manote, kokių televizijos laidų trūksta ir kodėl?

- Informacinių, nes _____
- Dokumentinių, nes _____
- Publicistinių, nes _____
- Kultūrinių, nes _____
- Pramoginių, nes _____
- Kita (įrašykite) _____

7. Kaip Jūs vertinate reklamą?

- Teigiamai, nes _____
- Neigiamai, nes _____
- Kita (nurodykite) _____

8. Ar visos televizijos laidos rodomos tinkamu laiku, argumentuokite kodėl?

- Taip, nes _____
 - Ne visos, nes _____
-

9. Jūsų nuomone, kiek maždaug mokiniai praleidžia laiko prie televizoriaus?

- Nežiūri;
- Iki 1 val.;
- 1 - 3 val.;
- 4 - 6 val.;
- 7 - 9 val.;
- Daugiau nei 10 val.

10. Jūsų nuomone, kokių televizijos laidų nežiūri moksleiviai (paminėkite 3)?

11. Ar galite išvardyti, televizijos teigiamas ir neigiamas puses?

Teigiamos:

Neigiamos:

MOKINIŲ SANTYKIAI SU TĖVAIS IR DRAUGAIS

1. Jūsų nuomone, su kuo mokiniai geriausiai sutaria?

- Su draugais;
- Su tėvais;
- Su abiem sutaria;
- Nesutaria nei su vienu;

2. Jūsų nuomone, kaip tėvai reaguoja į mokinių žiūrimą televizijos programą?

- Tėvai jiems leidžia žiūrėti, tai ką jie nori;
- Tėvai jiems neleidžia žiūrėti, tai ką jie nori, nes teigia, kad tai neatneša jokios naudos;
- Tėvai perjungia kitą laidą, teikdami, kad tai ne vaikams;
- Kita (įrašykite) _____

3. Ar galite pasakyti, su kuo mokiniai aptarinėja laidas ir filmus?

- Su draugais;
- Su klasės draugais;
- Su tėvais;
- Su mokytojais;
- Su niekuo neaptarinėja.

4. Jūsų nuomone, kaip moksleiviai dažniausiai leidžia laisvalaikį ?

- Su tėvais;
- Prie kompiuterio;
- Žiūri televiziją;
- Lanko įvairius būrelius;
- Su draugais;
- Kita (įrašykite) _____

5. Jūsų manymu, kokią įtaką televizija turi vaikų ir tėvų santykiams? Nurodykite, kodėl taip manote?

JŪSŲ NUOMONĖ APIE MOKYMO(SI) PROCESĄ

1. Kaip manote, ar televizija įtakoja mokinių ugdymo(si) kokybę?

- Taip, nes _____
- Ne, nes _____
- Nežinau

2. Ar naudojate televiziją savo mokymo programoje?

- Taip;
- Ne;
- Retai;
- Kita (įrašykite) _____

3. Ar galite įvardinti, kaip panaudojate televiziją mokymo tikslams?

- Užduodu namų darbams rašyti refleksijas;
- Rekomenduoju mokiniams žiūrėti dėstomo dalyko laidas ar programas;
- Aptarinėju su mokiniais tų dienų aktualijas;
- Kita (nurodykite) _____

4. Kaip įvertintumėte lietuviškos televizijos produkciją ugdymo atžvilgiu?

- 1 – labai blogai, nerodo nieko, kas ugdytų moksleivius;
- 2 – blogai, rodo tą patį per tą patį;
- 3 – patenkinamai, kartais rodo ką nors įdomaus;
- 4 – gerai, daugumą rodomų laidų ugdo moksleivius;
- 5 – puikiai, neturiu priekaištų.

5. Ar raginate žiūrėti televizijos laidas ir kokias (nurodykite)?

6. Kokių laidų ar filmų nerekomenduotumėte žiūrėti mokiniams, kaip netinkamų ugdymo atžvilgiu (išvardinkite mažiausiai 3)?

7. Ar girdite, kai vaikai aptarinėja laidas ar filmus pertraukų metu? Ar galite nurodyti, kokios tai laidos? _____

8. Jūsų manymu, ar televizija gali padėti profesijos pasirinkimui ir kodėl?

9. Kaip manote, ar televizija daro ugdomąjį vaidmenį, tokį kaip pažintinių gebėjimų skatinimą, verslumo ugdymą? Kodėl?
